MUNTANYA

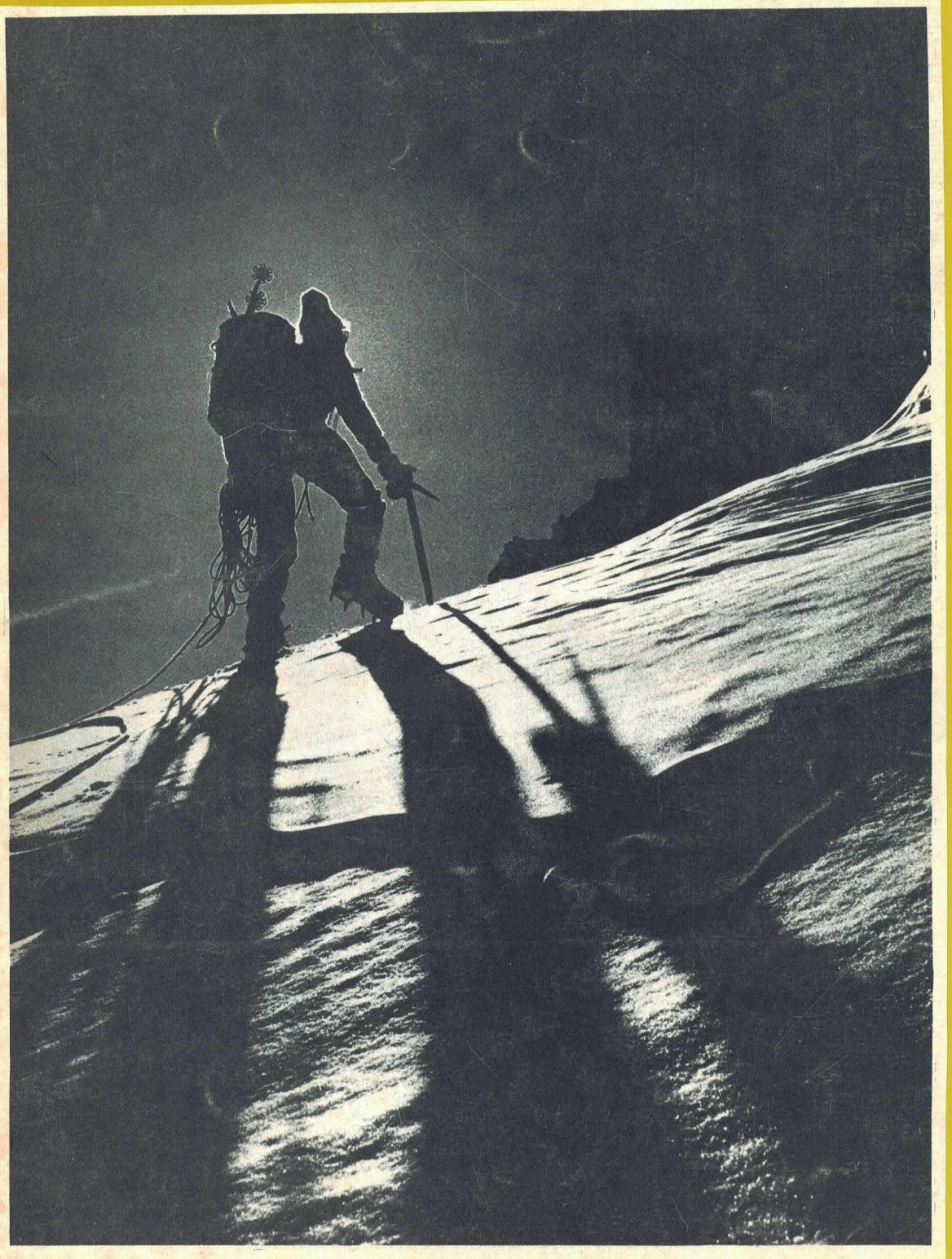

ABRIL 1976

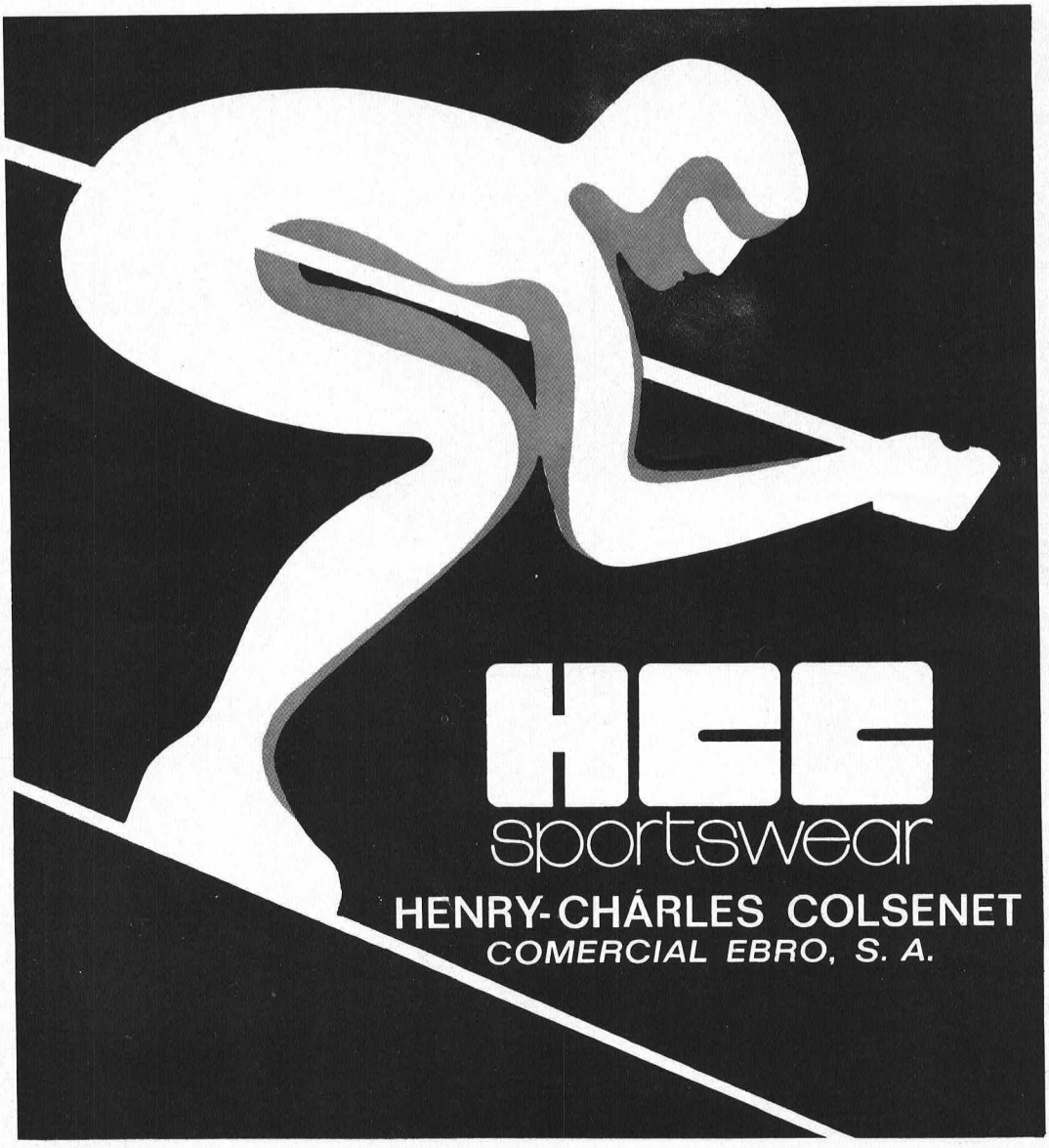
HCC
sportswear
HENRY-CHÁRLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

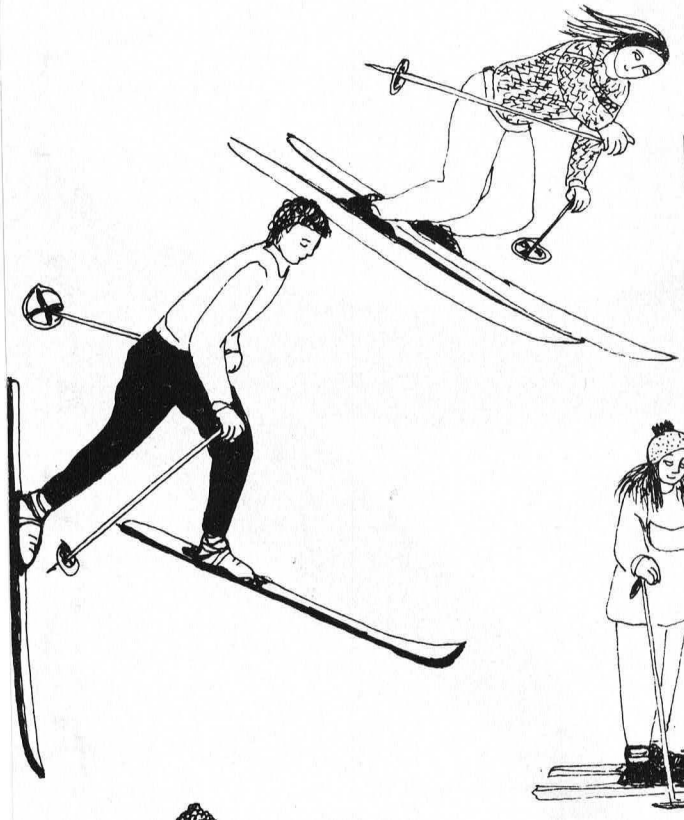

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

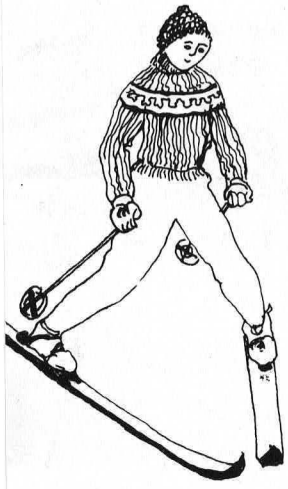

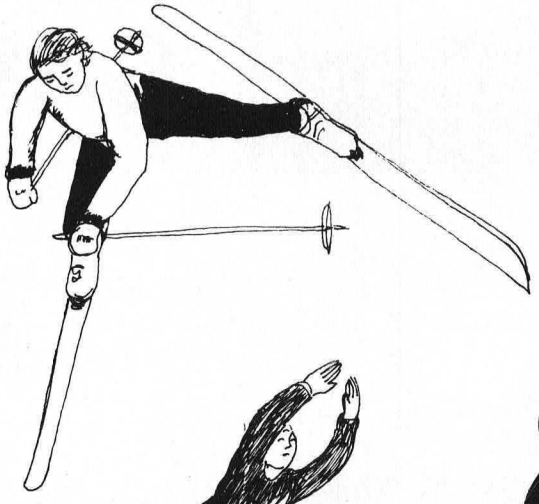

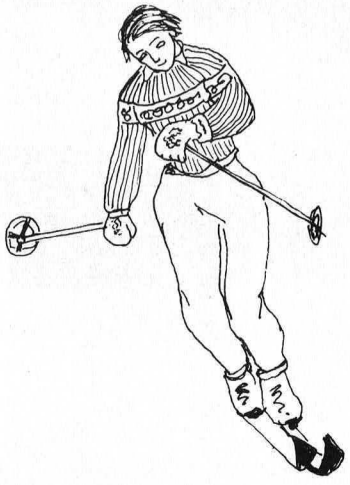

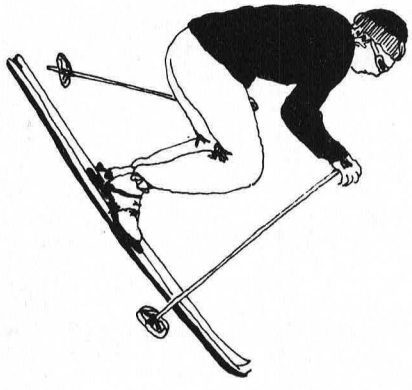

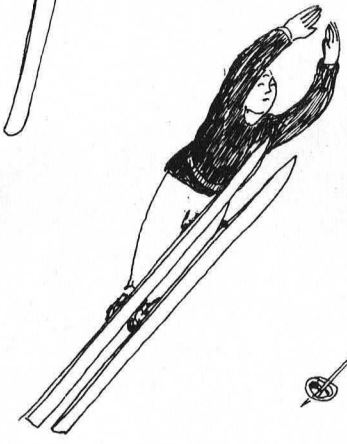

ÒPTICA CAPMANY

òptics diplomats

Descompte especial als senyors socis del Centre Excursionista de Catalunya

Qualitat i gran assortiment en

CINE
ÒPTICA
FOTOGRAFIA

Muntaner, 357 - Barcelona - Telèfon 211 26 57

SKI FREYRIE

LO SCI DI SERIE
PIU VELOCE
DEL MONDO!

1.er en els campionats nacionals absoluts suecs per a homes en slalom gegant.

Corredor:
Hasse Johansson

MIRAGE
italia

agents generals per Espanya

1.er en quilòmetre
llançat d'esquís
sèrie 1975
a La Plagne

SANTA EULALIA
ESPORTS

EXPOSICIÓ I VENDA: PASSEIG DE GRÀCIA, 93 - BARCELONA

No us n'estranyeu! Encara no ha visitat Mañanes

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

MAÑANES MK esports

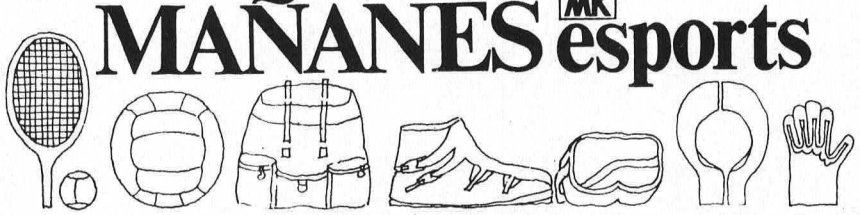

Canuda, 26 - T. 318 45 00 - Barcelona-2 / Via Augusta, 103 - T. 217 91 88 - Barcelona-6
Prim, 99 - T. 380 48 21 - Badalona

Per què aquest especial interès de molts espanyols pels segells ?

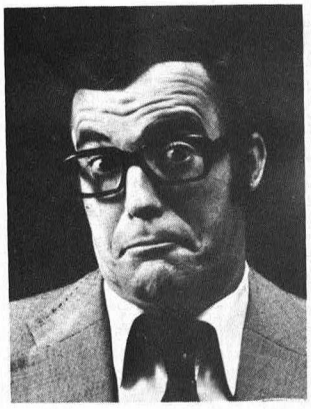

Podeu pensar que és el hobby de moda, una distracció més...

Fins i tot possiblement vostè ha col·leccionat segells alguna vegada, (de petit potser) però després dels primers entusiasmes li van començar els problemes: Quin país col·leccionar? On i quins segells comprar? Com i amb qui fer-ho?...

I la seva afecció no ha prosperat.

Atenció, vostè oblida alguna cosa important: **Cafisa**.

Cafisa, d'una manera puntual i sensilla li envia cada mes un lot de segells, segons la quota escollida per vostè. D'aquesta manera podrà formar la seva col·lecció amb ordre i un Equip Tècnic li seleccionarà els segells més avinents a fi que la seva col·lecció el recompensi amb escreix del seu petit esforç.

Perquè col·leccionar segells amb **Cafisa** és més que un simple hobby: és el hobby rentable de molts espanyols.

Si desitja saber el per què, pot escriure'ns o trucar-nos i li explicarem, sense cap compromís, aquest interès especial de molts espanyols per col·leccionar segells amb Cafisa.

Segur que a vostè també li interessarà.

Cafisa

els vostres consellers fil·latèlics.

Cafisa
Via Laietana, 104 Barcelona-9

Informació sobre l'interès dels segells.

Nom_____

Adreça_____

_____

Població_____

Informeu-vos a Catalunya:

Cafisa Catalunya, S.A.
Rocafort, 246 Tel. 250 07 64
Barcelona-15

CRE'MARK

SOCIS i AMICS DEL CENTRE AJUDEU LA VOSTRA ENTITAT

Compreu i feu comprar ELS RECORDS DEL CENTENARI

MEDALLA COMMEMORATIVA

Medalla de 50 m/m de diàmetre,
obra de Josep Maria Subirachs.

Preu: d'argent, 5.000 ptes.; de coure, 500 ptes.

SEGELL DE CORREUS

Emissió d'un segell de correus,
dibuix original d'Antoni Gelabert i Casas.
Valor facial de 6 ptes. cada un.
Envelop, amb grafisme i escut del centenari
amb segell i mata-segells del primer
dia d'emissió, 10-II-1976. Preu: 20 ptes.

CARTELL

Reproducció del dibuix original de
Joan Miró, realitzat especialment
amb motiu del centenari. De 52 × 69 c/m.

Preu: 100 ptes.

AUTO-ADHESIUS

El grafisme del centenari, obra de Xavier Gregori,
amb l'escut del Centre.
De 10 × 19 c/m. Preu: 25 ptes.

Participeu a la GRAN CAMPANYA de fer
conèixer el nostre CENTENARI. Feu-hi
participar els vostres amics.

CENTENARI
CENTRE
EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA
1876·1976

De venda a la Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any C Núm. 684 Vol. 86

Abril 1976 Diposit Legal B. 545 - 1953

Sumari

	Editorial	**66**
Josep Font i Solsona	**Els presidents del Centre Excursionista de Catalunya i el seu temps**	**67**
Ramon Pujol i Alsina	**Excursionisme i Cultura: les arrels.**	**76**
	Mazandaran-74	**80**
Michel Ballerini	**El gran circ**	**92**
Jordi Pons	**Les expedicions vistes des de baix**	**94**
Josep Abril i Pinell	**Dos itineraris d'esquí**	**100**
	Crònica del Centre	**103**
	Cent anys d'excursionisme català	**103**
	Festa de Sant Jordi	**103**
	XLII Saló Internacional de Fotografies de Muntanya	**103**
	Jaume Creus i Ventura	**104**
	L'estudi de la masia catalana de la Fundació Patxot	**104**
	Activitats subaquàtiques de l'ERE	**104**
	Crònica	**105**
	Monòlit commemoratiu, obra del Centre Excursionista de Badalona	**105**
	Operació Afganistan 1975	**105**
David M. Aloy	**Inauguració del refugi Ernest Mallafré**	**105**
David M. Aloy	**Inauguració del refugi Certescan**	**106**
David M. Aloy	**Inauguració del refugi Leandre Lerín**	**107**
	VII Renovació de la Flama de la Llengua Catalana	**107**
	Bibliografia	**108**
Josep Girona	**El Montseny. Pere Ribot**	**109**
	Correcció toponímica del "Mapa Nacional de España" (fulls 149, 150, 181 i 182)	**109**
D. Aloy	**Pica d'Estats-Montroig**	**109**
Josep Girona	**Por el Pirineo Aragonés (Rutas de la Jacetania) Cayetano Enríquez de Salamanca**	**110**
Josep Girona	**Por el Pirineo Aragonés (Rutas del Sobrarbe y la Ribagorza). Cayetano Enríquez de Salamanca**	**111**
Josep Girona	**Por el Pirineo Catalán (Valle de Arán y Parque Nacional de Aigües Tortes y Sant Nicolau) Cayetano Enríquez de Salamanca**	**111**
Josep Girona	**Por el Pirineo Catalán (El Pallars, el Alto Urgel y Andorra) Cayetano Enríquez de Salamanca**	**111**

Redacció i Administració: Paradís, 10, Barcelona (2) Tel. 318 62 20

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolís i Felisart, Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrés i Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Anna Borbonet

Comptador: Josep Velázquez Crespan

Publicitat: Lluís Puntís, Via Augusta, 47, 6.è Barcelona (6) Tel. 218 69 60

Col laboradors: Jaume Granell, Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras, Hermenegild Carreté, Josep M. Sala Albareda, Agustí Jolís i Felisart, Josep Abril, David M. Aloy, Carles Macià, Enric Font, Josep Casanovas, Josep Girona, Modest Monlleó, Josep Velázquez Crespan

Subscripció: 300 pessetes anuals (sis exemplars) estranger, 400 pessetes; preu d'aquest exemplar, 55 pessetes (Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110 Barcelona (13)

La revista "Muntanya" editada pel Centre Excursionista de Catalunya, es publica sense cap finalitat lucrativa.

Portada: Neu i rocs. Primer premi del XLII Saló Internacional de Fotografia de Muntanya. (Jaume Balañà i Fontdevila)

Editorial

Gaston Rébufat i l'esperit de l'alpinisme

Un dels actes programats per a la commemoració del centenari del Centre Excursionista de Catalunya ha estat la projecció de la pellícula Horitzons guanyats, *del cèlebre alpinista Gaston Rebuffat, presentada per ell mateix.*

Nascut a Marsella, jove escalador de les Calanques del Mediterrani, fou per l'ascensió fàcil d'una gran muntanya, la Barre dels Ecrins, que Gaston Rebuffat va sentir la revelació i la vocació de l'alpinisme, la crida de la muntanya. Dalt dels Ecrins, la descoberta del món alpí, les geleres rutilants i els horitzons irreals, el decidiren a deixar la vora del mar per instal·lar-se als peus del Montblanc on va començar un idil·li que ja fa 35 anys que dura.

Va entrar al moviment "Jeunesse et Montagne" i a l'Escola Militar de Chamonix, i el 1942 posseïa el carnet de guia de muntanya de la vall de Chamonix. I la seva ascensió professional, com era d'esperar, fou fulgurant: la Walker de les Jorasses, i totes les parets nord, del Cervin a l'Eiger, del Badile a l'Capucin... Va participar a les cordades de punta de la històrica primera muntanya de 8.000 que l'home trepitjava: l'Annapurna, el 1950.

Però allò que constitueix la personalitat d'aquest alpinista no són pas, avui, les seves accions brillants, que van marcar per a l'alpinisme francès els èxits de després de la Segona Guerra Mundial. L'acció ja no era prou per a ell. Devia entreveure que res no és tan efímer com la fama dels esportistes, que res no és tan fràgil com una marca de competició. I va començar com una mena de sublimació de la seva passió amb la confecció de fotografies, de llibres i de films amb un talent personal i un bon gust excepcionals, amb què va escampar el missatge de l'alpinisme i dels Alps arreu del món. No va caure pas en la fàcil explotació de l'exotisme de les curses als llunyans continents, com han fet tants d'altres, sinó que per fidelitat i per covenciment ens va oferint les muntanyes d'Europa, que sens dubte són les més belles muntanyes de la terra.

L'obra de Rebuffat no és fruit d'una moda i les seves acrobàcies són més un homenatge de joglar a la seva enamorada que no pas una exhibició tecnicista. El que compta per a ell són els valors humans, del sentiment que rep de la muntanya, i que malda per comunicar a tots els altres. I aquest és el seu missatge, que el nostre CENTRE voldria escampar com la bona nova del fruit d'aquest primer centenari del nostre excursionisme. És així com Gaston Rebuffat compleix amb la seva vocació de guia, encordant-nos tots plegats per tal de fer-nos guanyar els horitzons del nou esperit muntanyenc. I creiem que gairebé és miraculós que ho faci, precisament, reconciliant-nos definitivament amb les mutanyes d'Europa, amb aquests Pirineus i aquests Alps que necessiten, més que mai, l'afecte i la protecció dels qui els recorren.

Estem segurs que Rebuffat ho sap fer comprendre millor que ningú amb aquest film meravellós del gran cineasta René Vernadet. L'home de les curses difícils ens hi mostra, amb un afecte sublim, algunes curses clàssiques, que són les més belles i a les quals ha estat sempre fidel. Però cal recordar que la muntanya és un dret de tots, i els grans honors toquen més els qui la serveixen perquè l'estimen, que no pas els qui se'n serveixen per als seus interessos privats. Hem d'ensenyar a redescobrir les escalades lliures, l'encant de l'esforç físic i mental, evitant, tant com es pugui, l'ús dels ferros i les màquines, que espatllen i desequilibren la natura.

Ens consta que Gaston Rebuffat és un dels millors alpinistes que existeixen, però l'admiració que ens desvetlla prové no solament per les seves gestes sinó, encara més, per aquesta sentor de bellesa i de poesia de què impregna les seves obres, i que brolla com un doll d'aigua clara. I per això mereix la nostra gratitud, car al nostre entendre, el camí que ens ensenya, com a bon guia que és, és exactament el camí que creiem que hem de recórrer en el futur, de cara al segon centenari de la nostra entitat. Ja que com a homes de la muntanya, així com en tant que gent apassionadament preocupada per la preservació de la natura, el camí dels Horitzons guanyats *porta cap a la renovació de l'alpinisme com a ètica i com a terreny de joc de futures generacions.*

Els presidents del Centre Excursionista de Catalunya i el seu temps

per: **Josep Font i Solsona**

En la història de Catalunya, el Centre ha esdevingut un factor social d'importància cabdal. Molt podria dir-se d'aquesta Entitat i dels seus homes, de l'interès de la seva obra positiva i de la importància d'una tasca desenvolupada enmig d'una existència coratjosa que ha afrontat moments plàcids i altres plens d'incidents.

El propòsit que ens ha induït a fer un esbós de la silueta dels presidents no ha estat una raonada crítica de la seva labor, sinó una succinta idea de la vida del Centre, en els períodes respectius. Els presidents, al front de la Directiva, que també mereix els nostres honors, vetlla el lema social que uneix tots els socis. És, doncs, just, en aquesta oportunitat del primer Centenari, retre un homenatge de fervorosa admiració a tots els que han ocupat el Setial rector del Centre.

Hem encadenat les dades presidencials evocant apunts de la pròpia crònica del «Centre», dels períodes respectius i fent esment d'ocurrències del país i del món, en què el Centre, n'ha estat observador i testimoni, àdhuc la seqüència d'algun esdeveniment de fast o d'infast, ha fet impacte a la història del Centre.

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTIFIQUES

Josep Fiter i Inglès

Elegit el 3 de desembre de 1876.

Era publicista —va escriure sobre la història de la blonda—, investigador i arqueòleg. És reconegut com el fundador de l'excursionisme a Catalunya.

Fou el primer president, i un dels que formaren l'expedició a Montgat, el 26 de novembre anterior. Comptava amb un bagatge d'ilustració i entusiasme que, als seus dinou anys, captà l'adhesió d'un nucli d'admiradors de la naturalesa i de la història. Les primeres reunions es feien en la mateixa excursió i a casa seva. En 1877, la Directiva es reuní a casa del soci Canal i Fabré. Fins el setembre del 1877, l'Associació no va comptar amb local propi, i aquest fou al carrer de Paradís, núm. 10, en un recinte de golfa, recaient entre els capitells de les columnes. Aquell any s'hi va installar un incipient museu

Aquesta presidència va viure les campanyes de l'Associació, pro defensa del mosaic romà descobert a l'església barcelonina de Sant Miquel i pro restauració del monestir de Santa Maria de Poblet. També va organitzar una vetllada literària al Saló de Cent, en homenatge als poetes i prosistes premiats als Jocs Florals.

En aquells dies fou tema viu l'agregació a Barcelona dels pobles colindants i la inauguració del Mercat del Born. Es visqué l'Exposició Agrícola i la polèmica motivada per la disposició oficial que obligava a la retolació dels envasos d'oli amb la qualitat del contingut.

El país es va commoure per la conspiració republicana a Madrid i els avalots a Cuba.

Eduard Tàmaro i Fabricias

Elegit el 28 de novembre de 1878.

Era arqueòleg, excellent literat i va traduir el «Quixot» al català.

En el transcurs de la seva presidència, van ésser publicades la primera i la segona colleccions de l'**Àlbum Pintoresc i Monumental de Catalunya,** i el de **Poblet.** Neix el Butlletí de l'Associació. Es va aconseguir de la Comandància dels Mossos d'Esquadra, un salconduit per als socis que feien excursions distants. També es va implantar el segell oficial de l'Entitat i es va celebrar la inauguració de la Galeria d'Excursionistes illustres.

Com a fets importants d'aquell període cal esmentar l'atemptat del rei Alfons XII, la publicació del Manifest de Pi i Margall i les conspiracions a Cuba.

Josep Argullol i Serra

Elegit l'11 de desembre del 1879.

Era advocat, pulcre escriptor i excellent periodista. A remarcar, durant la seva presidència, entre altres fets, els següents: l'Associació féu la primera excursió al Pirineu. Es va celebrar la trobada d'Excursionistes catalano-francesos al Pirineu, on l'Associació fou representada pel senyor Arabia. Com a activitats dins el camp de les publicacions, cal esmentar l'edició del primer volum de Memòries de l'Entitat, anys 1876-1877, i el soci Artur Osona publicà la primera guia excursionista.

Entre el panorama de circumstàncies notòries que van tenir lloc en aquells dies, cal remarcar, el «rebombori del pa» a Madrid, i l'abolició de l'esclavitud a Cuba. Altres fets de caire polític van ésser les disposicions dels governadors de Guiposcoa, Alava i Biscaia, privant que els alcaldes prenguessin part en actes polítics i els sacerdots, en les seves prèdiques s'abstinguessin d'atacar l'ideari del Govern. Una nota singular fou l'oferta del Marroc per a unirse a Espanya.

Joaquim Riera i Bertran

Elegit el 12 de desembre del 1881.

Fou un escriptor de labor literària intensa, alhora inspirat poeta i excellent prosista. Va escriure drames i comèdies, novelles i història. Essent president va publicar la seva obra **Biblioteca de D. Bonaventura Carles Aribau.**

En el transcurs d'aquesta presidència, va tenir lloc l'ascensió al Carlit i l'excursió al puig de Bassegoda. L'ACEF va editar l'obra **Catàleg de la Flora de la Vall de Núria,** original d'Estanislau Vayreda.

Aquells anys foren de malestar econòmic, amb tancament de fàbriques i comerços, actitud protestatària contra les lleis de Camacho, que reformaven contribucions i altres impostos. Es va celebrar el Congrés Catalanista. Valentí Almirall va publicar **El catalanisme.** Es va fundar el Centre Català, d'ideari almirallista.

Tingueren lloc a Madrid els moviments de demòcrates, constitucionalistes i centralistes. Fou molt comentada l'actitud del rei Alfons XII,

Antoni Aulèstia i Pijoan, el primer a l'esquerra, notable historiador, mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona, va presidir l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. ▼

en felicitar els polítics Sagasta i Alonso, pels seus discursos oponents a l'obra del Govern. Es va publicar el manifest dels moderats. I es va registrar la nova sensacionalista de l'oferta d'hospitalitat d'Espanya a 60.000 jueus vexats a Rússia.

L'ambient internacional era inquietant. Anglaterra atacava els irlandesos protestataris. El principat de Romania és erigit en regne. Guerra i ocupació de Tunísia pels francesos. Destrossa de soldats francesos en desembarcar a Marsella, de retorn de Tunísia, per italians avalotats. Foren molt comentades les escenes tràgiques a Roma, en traslladar les despulles de Pius IX, del Vaticà a la basílica de Sant Llorenç.

Antoni Aulèstia i Pijoan

Elegit el 15 de desembre de 1883.

Notable historiador, que havia estat mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona en 1875. Era membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona en 1877. Va escriure una **Història de Catalunya** de judici equilibrat i estil planer.

Aquesta presidència van constatar l'edició de l'**Àlbum de Montserrat.** El seu període registrà molta activitat social. L'Associació prengué interès en la restauració de la Sala del Trentenari de l'Ajuntament de Barcelona. Va viure les preocupacions pels destins culturals que s'havien de donar als edificis de la Ciutadella. Va mostrar molt d'entusiasme en la campanya en pro de la defensa del monestir de Santes Creus, oposant-se a la disposició de la superioritat d'installar-hi el presidi existent a Tarragona.

Quant al panorama exterior, es van registrar, entre altres, els següents esdeveniments: La invenció del motor Barrufet, per a aprofitar l'aigua de mar com a força motriu. Es van suscitar avalots estudiantils a Barcelona, Madrid, Saragossa i altres universitats, que influïren en els destins del govern. Es va viure la tensió hispano-germana, a l'entorn de la pretensió alemanya de posseir les illes espanyoles de les Carolines. També tingué ressò mundial l'intent d'unificació dels Estats d'Amèrica Central i l'oposició declaradament contrària presentada pels EE.UU. i Mèxic.

Cesar A. Torres i Farreri

Elegit el 14 de desembre de 1885.

Havia estat cofundador de l'entitat excursionista «X». Era corredor reial de Comerç, Canvi i Borsa. Dominava diversos idiomes i era autor d'una munió de monografies excursionistes que, anys després, va completar amb les monumentals guies.

En temps d'aquesta presidència té lloc la campanya pro restauració de Santa Maria de Ripoll. L'Associació publica les següents obres: **Contes Populars Catalans,** de Francesc de S. Maspons; l'obra **Miscel·lània Folklòrica,** de diversos autors; **Ethologia de Blanes,** original de J. Cortils i Bieta i la **Meteorologia i Agricultura Popular.** L'Associació va constatar el naixement de l'Exposició Universal, iniciada per E. Serrano i que posteriorment fou transferida a l'Ajuntament barceloní. A remarcar els estudis i laborioses excavacions arqueològiques que es feien a Catalunya, base moderna d'aquesta disciplina.

Observant els esdeveniments forans, cal remarcar la revolta de Cartagena i el càstig a E. de Borbó, duc de Sevilla, a qui s'imposaren vuit anys i un dia de presó i l'expulsió de l'exèrcit, per la seva actitud d'oposició al Govern. Suscitaren interessants comentaris les alteracions d'ordre pels socialistes a Anglaterra, Bèlgica i EE.UU., que marcaren noves fites en el moviment obrer internacional.

Francesc Ubach i Vinyeta

Elegit el 14 de desembre del 1888.

Era Mestre en Gai Saber en 1874. Aquest poeta va conrear el romanç, modalitat poètica no aclimatada a Catalunya. També va aportar a la dramàtica catalana obres amb argumental d'història.

Aquest president es pot ben dir que era un excursionista de tota la vida. Efectivament, va veure la primera llum en plena naturalesa. La seva mare el va deslliurar a la riera de Tiana en la circumstància de la sortida d'emergència de Barcelona, fugint del bombardeig del general Espartero.

Va ésser el darrer president de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques.

Aquesta presidència va viure els prolegòmens d'erigir, a la Ciutat Comtal, monuments a Pau Claris i Ildefons Cerdà. També es van registrar els actes d'homenatge a Frederic Soler i Hubert, «Serafí Pitarra», per la seva obra **Batalla de reines,** i la protesta contra l'article 15 del Codi Civil. A la nostra entitat es feren comentaris a

Cèsar August Torras, autor de les cèlebres guies del Pirineu, gaudí, d'un gran prestigi i ocupà durant molts anys la presidència del Centre Excursionista de Catalunya. ▼

l'expedició alemanya capitanejada per Meyer, que va assolir el cim de Kilidmanjaro.

ASSOCIACIÓ D'EXCURSIONS CATALANA

Francesc X. Tobella i Argila

Elegit el 21 de setembre del 1878.

Era perit agrònom i una figura rellevant en tècnica agrícola. Fou fundador de La Jove Catalunya, de la Lliga i de la revista «L'art del Pagès», i un actiu promotor de manifestacions agrícoles: concursos, exposicions i estudis referents al cultiu del cep americà. Als darrers temps de la seva vida, fou director dels jardins municipals de Barcelona.

L'activitat de l'Associació féu que al cap d'un mes ja es preparés el Butlletí i aquest va aparèixer pel novembre següent. També l'entitat es va congratular de la facilitat d'adquisició de bitllets directes des de l'estació de ferrocarril de Barcelona a París, Lió, Marsella i Bordeus.

Aquesta presidència tingué una existència curta. El local social era d'eventualitat.

Josep Fiter i Inglès

Elegit el 31 de desembre del 1878.

La identitat personal i els fets concurrents, ja són descrits en la «Científica».

Aquesta presidència va consolidar el domicili social, si bé es va installar la Biblioteca i Museu en un pis del carrer dels Escudellers i l'Administració en un local del carrer de la Portaferrissa.

Ramon Arabia i Solanas

Elegit el 14 de gener de 1879.

Fou llicenciat en Filosofia i Lletres. Actuava d'intèrpret jurat. Escriptor de temari excursionista i literari.

En el seu període l'Associació va publicar dos anuaris, el de 1881 i el de 1882 i va representar l'Entitat a la Conferència Internacional de Clubs Alpins a Ginebra.

En aquells temps, es va celebrar la fusió de les dues entitats de fabricants, de la qual va néixer el Fomet de Treball Nacional. Va aparèixer el Moviment Social del pare Vicent i es registrà la fundació de la Societat dels Viticultors Rabassaires.

Francesc de S. Maspons i Labrós

Elegit el 30 de juny de 1883.

Era advocat i notari. També historiador i folklorista. En 1885 va publicar un volum de poesies intitulat **Semprevives.** També fou autor d'una **Història del Vallès.**

Durant la seva presidència van començar les tasques per a la fusió de les dues entitats excursionistes: la «Catalana» i la «Científica».

Fou l'últim president de l'Associació d'Excursions Catalana.

ETAPA INTERNA FUSIONISTA

Artur Pedrals i Moliné

Elegit compromissàriament amb vuit vocals, per canalitzar la fusió, per acord de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, en sessió del 20 de febrer de 1891 i per acord de l'Associació d'Excursions Catalana, en sessió del 12 següent. El nomenament era exclusivament per a arbitrar la fusió.

Aquesta presidència va organitzar els traballs adients a la missió que se li va confiar i, fidel a la comanda, fou la que va convocar tots els socis d'ambdues entitats a una reunió general per al dia 7 d'abril del 1891, per tal de constituir la nova entitat.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Antoni Rubió i Lluch

Era catedràtic de la Universitat de Barcelona. Excellent investigador, especialitzat en l'expansió de Catalunya a orient. Docte historiador de les nostres lletres i cultura.

Fou el president que va inaugurar la nova denominació de l'entitat.

En el transcurs d'aquesta presidència, entre altres coses, es féu la sollicitud a l'Acadèmia de Bones Lletres perquè es publiqués una Gramàtica Catalana. Es va implantar el segell del Centre i es va editar el reglament. Va tenir lloc la primera exploració espeleològica a la cova de l'Ordal i la fundació de la Secció de Folklore.

Exteriorment al Centre, s'enregistraren, entre altres fets, la celebració de l'Assemblea de Bases de Manresa, la protesta barcelonina contra l'arbitri del Sanejament i les Festes del IV Centenari de la descoberta d'Amèrica. Tingueren lloc jornades inquietants a Madrid, amb la detenció d'uns estrangers dins del Palau de les Corts, portadors d'artefactes, i les vagues de telègrafs, d'Agents de Canvi i les verduleres dels mercats, en protesta dels nous impostos.

Francesc de S. Maspons i Labrós

Elegit el 17 de desembre de 1892.

Ja havia estat president de la «Catalana» el 1883, actuant fins a la fusió i, reconeixent-li els mèrits, se li va vindicar el lloc d'honor de l'entitat on va promoure la reforma del local. Va fer-se ofrena de les publicacions del Centre a la biblioteca del

monestir de San Lorenzo del Escorial. El Centre va participar en les festes de la restauració de Santa Maria de Ripoll. Es va registrar la implantació de les medalles als components de la Junta Directiva del Centre. Va produir una gran consternació el succés al teatre del Liceu de Barcelona. Es va portar a terme l'excursió hivernal a Núria, on es va celebrar la Missa del Gall. Tingué lloc la campanya pro defensa de Santa Maria de Poblet. Aquest president va rebre o ordenar la col·locació de la fotografia dels sis socis fundadors de la «Científica».

Fou reelegit l'1 de gener de 1895. En el transcurs de la seva presidència, la vida activa registra la tasca en defensa de Sant Pere de Roda i es fa una Campanya del romànic a Catalunya. També es va divulgar, entre els socis, el discurs que Àngel Guimerà féu a l'Ateneu de Barcelona, en favor de la nostra llengua i el primer discurs presidencial que es féu en català en l'esmentada institució. El Centre va cursar una fervent felicitació a l'alcalde de Manresa, per haver implantat a l'Institut una Càtedra de llengua i literatura catalanes. L'astrònom Comas i Solà va ocupar la tribuna del centre per una conferència sobre **Una excursió a la lluna.**

El període d'aquesta presidència fou bastant paorós, amb les vagues i moviments anarquistes i la consegüent repressió contra els obrers. Va començar el procés de Montjuïc, va esclatar la guerra a Melilla, es desenvolupava la guerra de separació a Cuba i es va iniciar la insurrecció a Filipines.

Lluís-Marià Vidal i Carreras

Elegit el 23 de desembre de 1896. Era enginyer de mines. Fou el director del Mapa Geològic. Va cultiver la disciplina de la paleontologia. Pertanyia a diverses entitats científiques i literàries, nacionals i estrangeres.

Durant el seu període presidencial, es registraren diverses activitats, algunes de ben notòries. Es va organitzar un Curset de Català a càrrec del filòleg Pompeu Fabra. Tingué lloc el campament al pla de Sotllo. Aquest president fa l'ascensió a la Pica d'Estats. El Centre felicita l'Ajuntament de Sarrià per l'acord que va prendre de fer copiar els documents de l'arxiu. Quan vingué a Barcelona l'espeleòleg Mr. Martel, va visitar el Centre i ocupà la seva tribuna dissertant sobre «Les exploracions a la Cova del Drac». I fou en aquest temps que Juli Soler i Santaló va suggerir la construcció del xalet de la Renclusa. A remarcar la campanya de la restauració de Sant Pau del Camp.

Del panorama exterior destaquen les inquietuds de les bombes a Barcelona. L'acabament del procés de Montjuïc. Les guerres de Cuba i de Filipines. El «Tancament de Caixes», protestant de la fallida administrativa del govern i, frontera enllà, es va registrar la tragèdia del Basar de París i la nota científica de l'aplicació per primera vegada dels raigs X, en una causa vista als Tribunals de Marsella. També cal esmentar el Procés Dreyfus, que va suscitar parers contradictoris a França i arreu del món. Al Continent Africà hi hagué la guerra dels boers contra Anglaterra.

Ramon Picó i Ferrer

Elegit el 29 de desembre de 1900. Il·lustre poeta que va obtenir, el 1885, el mestratge en Gai Saber. Compartia les seves activitats comercials i industrials.

Amb aquest nomenament apareix un cas insòlit: és designat president un soci que va ingressar al Centre el dia 18 de novembre anterior.

Punts notoris d'aquesta presidència són: l'assistència de l'entitat al Congrés d'Alpinisme a París, la realització de l'exposició de documents gràfics de coses desaparegudes durant el segle XIX i la celebració del XXV Aniversari del Centre. Cal remarcar que l'Associació Geogràfica de Viena ens féu un interessant obsequi. Altrament, uns detalls infausts varen deixar petja: la suspensió d'un curset de llengua catalana i la deplorable campanya madrilenya contra la Pastoral del bisbe de Barcelona que recomenava l'idioma català en els actes religiosos. També va viure la protesta que el Catecisme no fos redactat en llengua catalana. Aquesta presidència va constatar el fet que el nostre consoci Ramir Busquets va realitzar la primera ascensió de les Tempestats a l'Aneto.

En aquell temps aparegueren al nostre país les lleis d'accidents de treball i la de protecció de la dona i a l'infant que treballen.

Cèsar A. Torras i Farreri

Elegit el 27 de desembre del 1902. Per primera vegada havia ocupat la presidència en temps de la «Catalanista» i amb aquesta elecció novament assumeix el càrrec. S'inicia un període dels més llargs d'ocupar un mateix soci la presidència. Efectivament, aquesta presidència, amb les reeleccions hagudes, va durar fins al juny de 1915, i va marcar una etapa esplendent en múltiples aspectes.

Es van fundar les seccions de Muntanya, de Fotografia, la coral infantil i novament la Secció de Folklore i la d'Arqueologia. Va fer dues adquisicions notables: la llanterna per a projeccions i una tenda de campanya de grans proporcions. També va fer construir i inaugurar el Xalet d'Ull de Ter. El Centre acut al Congrés Arqueològic de França. Es va celebrar el primer Congrés de Societats Pirineistes. Va projectar un congrés geogràfic de Catalunya. Va organitzar els Congressos Excursionistes de Lleida i Manresa. L'estatge social acull el naixent Institut d'Estudis Catalans. En fundar-se la Mancomunitat de Catalunya el Centre hi fou observador en el pla de carreteres. En aquell temps foren descobertes les pintures rupestres del Cogul. S'enregistrà la primacia de l'esport de l'esquí i la divulgació dels serveis meteorològics de l'estació de Viella. El Centre recomana a la Unió Catalanista la conservació del Pi de les Tres Branques. I en aspectes commemoratius

celebra el VII Centenari del naixement del rei Jaime I i el de l'òbit del rei Martí I. Fa enèrgica protesta d'oposició al projecte del pantà de Núria. Es va efectuar la nova decoració de la Sala Major. Muley Haffid visita el Centre. Malgrat aquesta i molta més labor, tota ella nítida i cultural, aportada pel Centre des de la seva fundació, a aquesta presidència li va tocar de viure un episodi ben trist: en 1909, el Centre fou clausurat uns dies i acusat d'ésser escola racionalista i el seu ambient subversiu. Torras fou honorat pels socis amb un pergamí per la seva actuació de dotze anys a la presidència.

El temps d'aquesta presidència marcà una època molt moguda a la península. Hi hagué vagues, avalots i manifestacions antireligioses El ministre Romanones imposa la Doctrina Cristiana en castellà i Canalejas projecta la disposició prohibint l'establiment de nous ordes religiosos. El poble anomenà aquesta disposició «la llei del cadenat». El bisbe de Tuy és detingut pel Govern pels conceptes d'una pastoral; un cop justificat el prelat, el Govern desisteix de la querella. També l'Ajuntament de València acorda sollicitar el trasllat del bisbe per una pastoral sobre el matrimoni. En aquest període també cal remarcar el moviment de la Solidaritat Catalana, la guerra del Marroc, la Setmana Tràgica (1909), la constitució de la Mancomunitat, la Llei de Jurisdiccions i la llei de delictes contra la pàtria. Dues facetes culturals: la commemoració del III Centenari del «Quixot» i l'aparició de les «Normes» de l'Institut d'Estudis Catalans.

En la panoràmica estrangera, en el llarg dels dotze anys d'aquesta presidència, foren de relleu, entre altres, els següents fets: Holanda dicta una llei contra els coartadors de treball i la Universitat de Xicago anulla el nou sistema de coeducació per no haver aportat els beneficis que se n'esperaven. Creació dels estats de Suècia i Noruega. I a França es rehabilita l'Oficial d'Estat Major Alfred Dreyfus. Inici de la primera Guerra Mundial.

Jaume Massó i Torrents

Elegit el 8 de juny de 1915.

Fou un poeta d'orientació maragalliana i un notable prosista. El seu recull **Croquis pirinencs** ha esdevingut una obra clàssica de la literatura excursionista. També és autor de l'obra de teatre **La fada,** que va musicar Enric Morera, inspirada en l'ambient dels estanys de Noedes. Era un dels fundadors de «L'Avenç». Membre de l'Institut d'Estudis Catalans i autoritat en estudis sobre cultura medieval.

En el transcurs d'aquesta presidència es registraren fets interessants, entre altres els següents: Josep M. de Segarra féu al Centre la lectura del seu poema, **El mal caçador.** Es planteja la conveniència que el Centre tingui casal propi. Es fa la declaració oposant-se a l'expatriació del retaule del Gremi dels Pellaires. Convit notori és el que la Mancomunitat de Catalunya fa al Centre per a fer obra conjunta amb els refugis de Muntanya. Es va fundar la Secció d'Enginyeria. Es va iniciar un inventari de les creus de terme i una relació de Museus de Catalunya. Té lloc la signatura del Missatge en defensa dels drets de la llengua catalana. Hi hagué dol a la casa per la tragèdia de l'Aneto i per la mort del president de la Mancomunitat, Enric Prat de la Riba. Altres fets amb signe satisfactori foren la inauguració del Xalet de la Renclusa i el nomenament de Puig i Cadafalch com a president de la Mancomunitat.

El nostre país visqué en un ambient inquietant, ja que se succeïren les vagues revolucionàries, i tingué lloc el pacte de la C.N.T. i U.G.T. Es va establir la jornada de vuit hores. Cal remarcar el fet de l'Assemblea de Parlamentaris i el moviment autonomista. I mirant frontera enllà, la nota més sensacional fou l'acabament de la Primera Guerra Mundial.

Lluís Llagostera i Pascual

Elegit el 30 de juny del 1919.
Era doctor en Medicina.

En el seu període presidencial, cal remarcar que el Centre, conjuntament amb la Mancomunitat de Catalunya, féu una marcada de camins. S'establí el costum de collocar llibretes als cims de les muntanyes. Es va portar a terme una Exposició de Cartografia Catalana. El Centre va sortir en defensa de la conservació de Sant Salvador de Breda. També mereix recordar-se la gesta del consoci Lluís Estasen que va assolir el cim de l'Encatat petit, i s'hi imposa la denominació de Via Estasen.

En aquells anys el nostre poble visqué les lluites entre cenetistes i ugetistes i les situacions crítiques pels «Lock-out» i pels «Boicots» i es va registrar la creació de les Comissions Mixtes de Treball.

En el panorama exterior cal constatar la fundació de l'oficina Internacional de Treball. I el sensacional rebutjament del Tractat de Versalles que féu el Senat dels EE.UU.

Cèsar A. Torras i Farreri

Elegit el 30 de juny del 1921.

Aquest soci obtingué novament l'ascenció a la presidència. En aquesta etapa, el Centre va continuar la seva vida en constants activitats idònies al lema fundacional. Es va enregistrar la campanya en defensa del bosc de l'Estany de Sant Maurici, també la campanya pro salvació del bosc del Gresolet. Es van marcar camins de Núria a Ull de Ter. Va tenir lloc la reunió de centres excursionistes hispano-francès, per a la senyalització i construció de camins al Pirineu, el Centre va declarar que s'ocuparà de la zona catalana. Té lloc l'exhibició cinematogràfica d'una expedició anglesa a l'Everest. Bulgària escriu al Centre, demanant informació sobre la nostre Biblioteca. De Budapest és sollicitada informació de la pràctica de l'esquí a Catalunya. Són iniciats els treballs per a la publicació d'un cançoner català. Es va reclamar que la llengua catalana fos representada en el Congrés Espanyol per al Progrés de la Ciència que s'ha de celebrar a Oporto. El Centre és

assessor dels mapes que edita la Mancomuntat; és formulada l'adhesió del Centre a la «Lliga de Societats Excursionistes». Fou organitzada una cursa d'esquiadors, en el traçat Núria-Puigmal.

En el panorama de l'exterior, enregistrava la guerra d'Àfrica. Conflictes socials, atemptats i vaga de transports i nota pal·liativa és la creació del retir obrer i les lleis d'accidents de treball i la de subsidi de maternitat.

Quant a la política internacional es va fer ressò, sentimental aquí, de la independència d'Irlanda.

El període presidencial d'en Torras havia arribat a terme. Es va convocar assemblema de socis reglamentària per al 22 de juny d'aquell any 1923. Al Centre es respirava un ambient d'unanimitat per ésser reelegit. Adhuc un grup estava preparat per fer-li presentalla d'un ram de ferro forjat en prova de reconeixement i admiració. Al matí del dia de l'assemblea es va extingir la vida de l'il·lustre excursionista.

Rafael Patxot i Jubert

Elegit el 6 de juliol de 1923.

Il·lustre personalitat rellevant en el món cultural. Meteoròleg. Creador de diversos premis, per a autors d'obres científiques.

L'elecció es va desenvolupar amb gran entusiasme per part dels socis. Fou el president que va refusar la distinció que els socis atorgaven per a regir, des de la Directiva, el govern de l'entitat i malgrat la convivència respectuosa entre elegit i els consocis, el senyor Patxot es va mantenir ferm en la seva oposició i fent formal renúncia del càrrec.

No obstant això, d'aquesta presidència dimissionària, el Centre en rebé una notòria distinció per part del renunciant. Va instituir la medalla d'or del Centre, a concedir anualment per a premiar qui s'hagi distingit en el camp excursionista i també va obtenir de la Fundació Rabell, vídua Romaguera, els mitjans perquè el Centre publiqués un estudi complet de la masia catalana.

En el període que ens ocupa, uns punts crucials planaren a la nostra terra: la Guerra d'Àfrica; la Triple Aliança de catalans, bascs i gallecs; la fundació de la Unió Socialista de Catalunya i el cop d'Estat del general Primo de Rivera.

Joan Ruiz i Porta

Elegit el 10 d'octubre del 1923.

Era escriptor. Fou arxiver de l'Ajuntament de Tarragona i de la Mancomunitat de Catalunya. També havia estat directiu de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i Mantenidor dels Jocs Florals

Aquesta presidència visqué en uns moments difícils per al nostre poble, però, el Centre, fidel a la seva trajectòria va seguir treballant. Va denunciar l'estat ruïnós de l'arc del pont romà de Martorell i la necessitat de conservar les pintures del Cogul. Interessantíssima fou la publicació del mapa del Montseny. Van organitzar-se els actes en honor de Cèsar A. Torras. Fou creat el servei d'informacions excursionistes. S'acordà afegir al nom del Centre, el subtítol de Club Alpí Català. Tingueren efecte les noves campanyes en defensa del bosc del Gresolet i de la tomba del duc de Cardona, perquè restessin a Bellpuig. El Centre inicià els treballs per a la construcció del xalet de La Molina. Cal remarcar que es va declarar Monument Nacional l'immoble on resideix el Centre. S'iniciaren les tasques per a celebrar el cinquantè aniversari del Centre. Neix la Secció de Càmping. Tota aquesta tasca i molta més es va desenvolupar enmig d'una etapa dictatorial i una tensió internacional molt viva.

Es va registrar la nova i desfasada estructura de la Mancomunitat de Catalunya. Foren dissoltes les Diputacions catalanes. Varen continuar les campanyes bèl·liques del Marroc, amb el Conveni de Tànger i la retirada de Xauen. Hi hagué un període de complots, el de les Drassanes de Barcelona, el de Garraf i el Succés de Vera de Bidasoa, que foren de notòria transcendència, juntament amb l'establiment del Directori Civil. I quant a l'estranger tingueren gran ressò els fets de la mort de Lenin, la dictadura d'Itàlia, l'expulsió de Trotsky de la URSS i l'ofensiva d'Abd-el-Krim al Marroc francès.

Francesc Maspons i Anglasell

Elegit el 26 de juny del 1925.

Fou un expertíssim en l'advocacia. Autor de diverses obres de tema jurídic. Va conrear la política. Havia estat director de l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya i delegat a Ginebra a la Conferència Internacional de Minories Nacionals.

A aquesta presidència li recaigué l'honor de la commemoració del cinquantenari de la fundació del Centre.

També cal recordar l'obertura del Xalet de la Molina i les construcciones i inauguracions dels refugis de les Aïrasses, Cèsar A. Torras i Ciríac Bonet. Va tenir lloc l'Exposició de Núvols de la Fundació Rabell i Civís. Nota curiosa fou la primera edificació a Catalunya d'un «igloo» al Pirineu. Es va incorporar al Centre el llegat Vintró de Cartrografia. Foren creats els Minyons de Muntanya i les Guies Excursionistes. Es va registrar la primera travessia dels cims dels dos Encantats. El Centre va sortir en defensa de les Drassanes de Barcelona, fent-ne una campanya que va assolir resultats satisfactoris.

Al marge de l'entitat ocorregueren, entre altres els següents fets: la clausura de l'Orfeó Català, l'aparició del Full del Dilluns, els raids a l'Argentina i a Filipines, la fi de la Guerra del Marroc, la conspiració dita de la Santjoanada, els fets de Prats de Molló, la desvaloració exterior de la pesseta, l'Exposició Internacional de Barcelona, el Pacte de Sant Sebastià, la sublevació de Jaca. la caiguda del General Primo de Rivera, la fi de la Monarquia Espanyola i la proclamació de la República i, finalment, la restauració de la Generalitat de Catalunya.

Del panorama estranger sobresor-

Francesc Maspons i Anglasell, expert jurista, ocupà la presidència del Centre a l'època del seu cinquantenari. A la foto el veiem al costat de l'abat Escarré, durant l'homenatge que se li tributà l'any 1963, a les acaballes de la seva vida. ▼

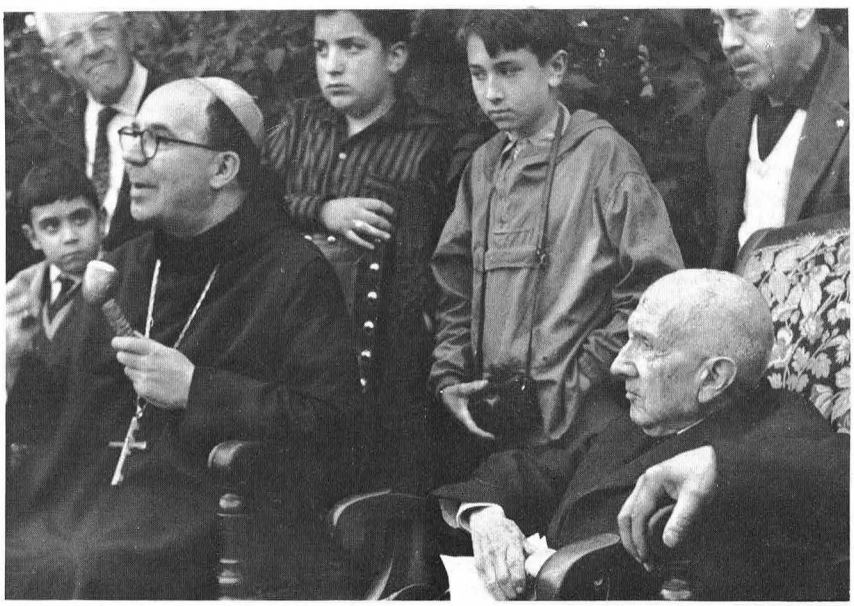

tiren els següents fets: el vol transàrtic de l'expedició Amundsen al Pol Nord amb el dirigible «Norge», comandat per Nobile; la fallida de la Borsa de Nova-York, que ocasionà el gran trastorn econòmic dels EE.UU.

Pau Vila i Dinarés

Elegit el 26 de juny de 1931.

Mestre conreador de nous procediments pedagògics. Illustre geògraf i historiador.

Aquesta presidència va coincidir en un moment crucial de la Història de Catalunya i el Centre va seguir la seva marxa ascensional. Entre els fets de l'entitat a remarcar, hi ha: es va iniciar l'índex dels col·leccionistes de Catalunya, va tenir lloc la primera travessia de la cresta del Peiraforca al Roc Colom (Cerdanya), va tenir lloc a Malniu el primer campament hivernal sobre la neu, es va inaugurar el refugi Ciríac Bonet a Siurana. El Centre va rebre la visita de l'alpinista austríac Lluís Trenker, autor dels **Deu Manaments de l'Excursionista.**

Esdeveniments externs a remarcar d'aquests període foren: la fallida del Banc de Catalunya, l'escoltisme aeri o vol a vela, el plebiscit de l'Estatut de Catalunya, la constitució del Parlament de Catalunya, moviments polítics-socials de diversa ideologia que influïren en la vida del nostre poble, la Generalitat va patrocinar l'obra de la germanor dels Minyons de Muntanya i Noies Guies, es va produir la revolta d'octubre del 1934 i l'ensulsiada del govern de la Generalitat. Foren uns anys de noves orientacions en els règims de tots els Estats del món, i sorgiren unes perspectives inquietants per a tota la humanitat.

Eduard Vidal i Riba

Elegit el 25 de juny de 1935.

Era advocat. Assessor d'empreses bancàries.

Heus ací, un altre cas singularíssim en la Història del Centre. L'elegit no va acceptar el càrrec que els socis li confiaren. El lapse de la presidència vacant fou el més efímer.

Josep M. Blanc i Romeu

Elegit l'1 d'agost de 1935.

Era industrial de productes químics. Practicava la cinegètica.

La seva presidència va transcórrer en una etapa històrica i precisament no gaire afalagadora per a la vida de l'excursionisme. Fou la presidència regida en dues etapes de caire ben diferent, a causa de la Guerra Civil de 1936-1939.

Entre els actes del Centre en la primera etapa, es pot fer remarcar la conferència del mateix president al Palau de la Música Catalana, sobre el tema d'un Safari a l'Àfrica Es va fer un estudi de la delimitació de la comarca del Penedès. Es va celebrar la primera travessia nocturna amb esquís Núria-la Molina. Es féu la campanya pro-conservació dels noms tradicionals de les vies urbanes en pobles de Catalunya.

En aquells dies, la imperant política catastròfica deixa petges inesborrables: la reorganització del Socialisme, l'aparició del Front Popular, eleccions i rehabilitació de l'Estatut de Catalunya i del Govern de la Generalitat. Revolució i Guerra Civil. Abolició de l'Estatut de Catalunya.

Des de juliol de 1936 i els anys 1937, 1938, planà sobre el Centre un fet que imposà un període de veritable prova. Les activitats del Centre emmudiren. Es va registrar una dispersió de socis. Nasqueren dificultats per al sosteniment econòmic i el prestigi del Centre. El «Butlletí» és un testimoni de l'època, es va publicar amb articles i documentals admirables, però sense l'habitual crònica del Centre. Els fets que es visqueren són totalment silenciats.

La segona etapa d'aquesta presidència, a partit del febrer de 1939 es va desenvolupar lànguidament. El Centre fou sotmès a unes orientacions fins llavors no conegudes, amb unes restriccions socials a causa de les circumstàncies molt oposades a l'ideal i al lema de l'entitat. Amb aquest encerclament atuïdor, es feren esforços encaminats a obrar per la supervivència del Centre. Aquesta presidència va viure les jornades encaminades a la salvació de l'entitat enfront de la «Delegación Nacional de Deportes».

Aquell any havia tingut fi la guerra civil al nostre país i va començar la segona mundial.

Lluís de Quadras i Feliu

Nomenat per la «Delegación Nacional de Deportes» el 1939.

Pau Vila i Dinarés, patriarca dels nostres estudiosos, gloriosament vivent. ▼

Era tècnic químic i enginyer industrial.

Aquesta presidència és la que ha ostentat el setial més temps, al llarg de la Història del Centre, ja que el càrrec el va representar fins a l'any 1959.

En la vintena d'anys de regir la Directiva del Centre, aquest va refer-se paulatinament d'associats i enmig de dificultats d'expansió, en els primers anys, va registrar entre altres els següents actes i fets.

Neix el Centre Acadèmic d'Escalada. Té lloc la trobada d'excursionistes a l'Aneto, commemorant el centenari de la primera ascensió. És inaugurat el Refugi Josep B. Blanch. Té lloc el primer campament nacional a la Renclusa. Es fan les inaugurals de les delegacions del Centre a Badalona, Olot i Lleida. És fundada la Germandat de Sant Bernat. Es celebren cursets de Botànica i Flora Alpina pel doctor Font i Quer. En un acte emotiu s'imposa la insígnia d'or del Centre als socis de 50 anys. Es publica el llibre «Montaña 1939-1945». Desaparició de la Secció d'Arqueologia i es crea la de Ciències i Arts, que subroga les funcions d'aquella. Es commemora el XXV aniversari de l'òbit d'en Cèsar A. Torras i Farreri, amb el campament que d'una manera accidental es va haver de celebrar a Santa Maria del Corcó. Inauguració del refugi d'Estasen, el nostre consoci, construït per la F.E.M. Es inaugurat el primer transport mecànic de la Molina. Té lloc un Curset d'Història del Teatre Català per Josep Font i Solsona.

Aquesta presidència va celebrar les noces de diamant del Centre, en complir-se en 1951 el LXXV aniversari de la fundació, i l'acte de més relleu fou l'erecció de la Creu a l'Aneto, costejada per socis i simpatitzants amb aportació única de tres pessetes.

El Centre desenvolupa la seva existència en aquestes dues èpoques enmig d'uns esdeveniments que han fet història, el més important dels quals és la Guerra Mundial de 1939-1945. Desapareix la Societat de les Nacions i la subroga l'O.N.U. Té lloc la sinistra acció de l'explosió de la bomba atòmica i primer vol supersònic Se celebra a Barcelona el Congrés Eucarístic Internacional. Representa un endeveniment històric la reincorporació de la comunitat de monjos del Cister a Santa Maria de Poblet. És inaugurat el Túnel de Viella. Egipte nacionalitza el canal de Suez. Naufragi del transatlàntic italià Andrea Doria. Neix el Mercat Comú i es fa el tractat de la NATO. Es funda la SEATO i queda constituït el Parlament Europeu. Dos fets marquen uns impactes de ressò mundial: la situació en òrbita de satèl·lits artificials i els preparatius del Concili Vaticà II.

Albert Mosella i Comas

Elegit el 12 de juliol del 1959.

És enginyer industrial i excellent cineasta.

El pas d'aquesta presidència deixà tres notes de gran relleu: l'adquisició de l'immoble del carrer Paradís, 12; la publicació de la Circular del Centre en català, i la regularització de la situació jurídica dels terrenys del xalet de la Molina.

En el transcurs d'aquesta presidència cal recordar l'atorgació del primer títol de soci corporatiu del Centre, al Centre Excursionista de la Comarca de Bages, en la seva commemoració del seu cinquanté aniversari. Varen ésser iniciats els treballs per l'ampliació del local social. La Diputació de Barcelona honora el Centre amb la concessió de la Medalla de la «Província».

Entre altres fets mundials són dignes de menció els següents: Anglaterra estableix el sistema Mètric Decimal, i l'aplica a la meteorologia. El papa Joan XXIII convoca el Concili Vaticà II. És obert al trànsit el túnel del gran Sant Bernat. França inaugura el Canal del Mosela. És signat l'acord internacional sobre l'establiment de comunicacions, mitjançant els satèl·lits artificials. Es molt ben rebuda la nota de la Santa Seu que aprova els Estatuts de l'Escoltisme catòlic.

Josep Ventosa i Palanca

Elegit el 16 de juny de 1967.

És advocat i llicenciat en Filosofia i Lletres.

En aquest període es registra la inauguració del xalet de Salardú. El Centre pren part molt activa en el Centenari del naixement de Pompeu Fabra. És efectuada l'oferta a Montserrat de la Llàntia de la Llengua Catalana. La revista «Muntanya» torna a publicar-se en català, com a continuadora del Butlletí. Es porta a terme l'Expedició a la Patagònia. Va registrar-se l'òbit del meteoròleg Eduard Fontserè, que comptava cent anys i a remarcar que en un temps havia estat vice-president del Centre.

Altres fets a remarcar. El poble de Faió desapareix sota les aigües. Són inaugurades les autopistes Barcelona-Mataró i Barcelona-Molins de Rei. Va desaparèixer el ferrocarril de Girona a Olot. El gloriós Orfeó Català interpreta per primera vegada **El Pessebre,** de Pau Casals, i té lloc la reinstauració dels Jocs Florals de Barcelona.

En la panoràmica internacional, cal remarcar que la URSS va aconseguir de fer arribar al planeta Venus, un vehicle espacial sense tripulació. Es va efectuar el vol de prova de l'avió «Concorde». I de la Història contem-

Josep Ventosa i Palanca, penúltim president del Centre, presidint una sessió a la sala d'actes de la nostra entitat. ▼

poràmia del Vaticà es poden comptar tres fets memorables: Els viatges papals a Ginebra i a Uganda, la declaració oficial que féu Pau VI de l'autenticitat de les despulles de sant Pere i la conclusió del Concili Vaticà II.

Agustí Bou i Tort

Elegit el 29 d'octubre de 1971.

Es advocat, perit agrícola i director d'empresa.

En el transcurs de la seva presidència, el Centre ha enregistrat les obres de millorament del xalet de la Renclusa i les del refugi d'Amitges. També s'ha registrat un capítol d'obres d'importància: la construcció del refugi de Pere Borés, les obres d'arranjament del xalet de la Molina, l'acabament de les obres del xalet de Salardú i la reconstrucció del terrat de la casa del carrer de Paradís, 12. Cal fer menció de la tasca de la Campanya per a la defensa de la Naturalesa. Mereix recordar-se l'expedició al Kurdistan, amb elements del Centre i de la Unió Excursionista de Catalunya i l'exploració de la Cova Aranyonera per l'E.R.E. del nostre Centre amb elements d'altres entitats.

Cal destacar l'impuls donat a les publicacions del Centre i sobretot la preparació i celebració del Centenari.

D'aquest període es pot fer menció entre altres fets els següents: Es van portar a terme les expedicions al cim de l'Alpamayo, a l'Alta Conca de l'Amazones, per excursionistes barcelonins, a l'Aconcagua, per excursionistes valencians, al Kènia, per excursionistes manresans i el Kirenia-74 per la U.E.C. Entre aquest moviment muntanyenc cal esmentar dues gestes femenines: la nostra compatriota Montserrat Jou del Centre Excursionista de la Comarca del Bages, és la primera dona catalana que assoleix el cim de l'Hindu-Kush i la japonesa Iunco Tabei, és la primera que arriba al cim de l'Everest.

Del nostre país cal remarcar els següents fets: Es inaugurat el nou pont de Molins de Rei. Van donar començ els treballs i l'explotació del petroli a la costa catalana, davant Amposta. És fundat el Patronat Pau Casals. Va aparèixer i fou molt comentada la disposició per la qual limita les expansions de l'excursionisme i acampada. Canvi de signe estatal a Espanya, amb motiu de la mort del general Franco.

En els annals de la Història del nostre Centre, es dóna el cas especial de prorrogar per un any més, aquesta presidència, per acord de l'Assemblea General de Socis, en reconeixença d'haver coincidit la tasca amb els prolegòmens dels actes del Centenari de la primera Entitat Excursionista de Catalunya.

Excursionisme i cultura: les arrels

(A la memòria del meu estimat mestre Josep Pallerola i Roca)

per: **Ramon Pujol i Alsina**

Els que ja portem més de cinquanta anys movent-nos dins del món excursionista, creiem amb tot el convenciment que el nostre excursionisme ha arrelat tan fort, precisament pel fons cultural que mai no li ha mancat. Abans d'entrar en els punts més importants del tema, demano la vostra benevolència perquè em deixeu evocar alguns dels records de la meva infantesa; dels meus anys escolars concretament. Aquesta petita història és per a aclarir conceptes i per a conèixer fins a quin punt influïren els condicionaments viscuts en la formació excursionista de la meva generació.

Jo vivia a la Tapineria, una mena de carrer-frontera entre els vells barris de la Catedral i Santa Caterina. Em vénen a la memòria ara, els noms evocadors dels vells carrers del Sant Crist, de l'Infern, de Ripoll, de la Corríbia, de la Riera de Sant Joan, del Pont de la Parra, tots ells, camp dels nostres jocs i de les nostres trapelleries en sortir de l'escola. S'esqueia el començament dels enderrocaments del que la gent en deia la Reforma, per a l'obertura de la Gran Via Laietana. Imagineu-vos per a la quitxalla quin món més extraordinari d'aventura i descoberta, entaforant-nos per totes les cases a mig enderrocar! El nostre barri, era de gent menestral i petit-burgesa: botiguers i artesans. Per a tot el veïnatge els grans pols d'atracció eren l'Orfeó Català, l'Ateneu Obrer del Districte II, i les Escoles del Districte II. L'Orfeó feia pocs anys que havia inaugurat el seu meravellós casal del carrer Alt de Sant Pere (Palau de la Música Catalana), i la seva massa de cantaires va nodrir-se principalment de la jovenalla del barri. Bona part dels vailets que anàvem a les «Escoles del II» formaven en la seva secció de nois. Molts companys meus anaren a París i a Londres, en la sortida triomfal de l'Orfeó, el 1914.

L'Ateneu i les Escoles, ocupaven uns vells edificis en els núms. 38 i 40, del carrer de Mercaders. Fa molts anys que foren enderrocats per donar pas a la nova via que travessant la Laietana, va de la Plaça Nova, al mercat de Santa Caterina. Com a record d'aquells temps resta encara la casa veïna de l'escola, la que fa cantonada amb la plaça de les Beates. L'Ateneu, mantenia en activitat el vell teatre Olimpo on cada diumenge, des d'octubre fins a juny, es feia teatre català. Sovintejaven també els concerts i les audicions de sardanes. Completava la formació cultural de la gent del barri el bon funcionament d'unes escoles de nit, on podien seguir-se cursets de cultura general, idiomes, dibuix, i teoria i pràctica de teixits. No cal dir que l'Ateneu tenia també la seva secció d'excursionisme.

Us vull parlar, ara, de la meva escola, i és que de les Escoles del Districte II i de les seves bessones del Districte VI (aquestes situades en un gran casal del carrer del Carme, prop del Padró, i a cavall de la vella església romànica de Sant Llàtzer) no se n'ha parlat gaire, i eren mereixedores d'un record per part dels especialistes de la matèria, que tantes vegades ens han parlat d'altres escoles contemporànies, i que rarament s'han recordat de comentar la labor d'unes que foren realment extraordinàries! És possible que us feu la pregunta, de quina relació pot tenir la meva escola, amb l'excursionisme. Deixeu-me que us ho expliqui.

Els meus pares, tingueren l'encert de fer-me educar a les Escoles del Districte II. Llavors (almenys a les nostres escoles) l'ensenyament era totalment en llengua catalana, i els nostres mestres ens feien conèixer d'una manera aprofundida la geografia i la història de Catalunya. Tot just la Mancomunitat, per mitjà de l'Institut d'Estudis Catalans (Secció Filològica), havia publicat les Normes Ortogràfiques de la Llengua Catalana. Era el gener del 1913, i recordo que les vàreig comprar a la vella lliberia del senyor Puig i Alfonso de la Plaça Nova. Era la bella època de l'Associació Protectora de l'Enseyança Catalana presidida pel gran patrici Manuel Folguera i Duran. Ara, a seixanta anys de distància, ens adonem del treball grandiós i positiu, que per al bon desenvolupament de la nostra cultura va fer la Protectora. D'aquells temps (1914/1916) neix el meu primer contacte amb el Centre Excursionista de Catalunya: un cop a la setmana hi anàvem els nois de l'escola per assistir a les conferències que el doctor Daniel Girona i Llagostera hi donava d'Història de Catalunya, especialment per als escolars que volíem prendre part als concursos organitzats per la Protectora. Recordo, com si fos ara, el gran efecte que va produir-me la sala d'actes del Centre, amb els retrats d'uns personatges molt solemnes penjant de les parets, i que teníem la sensació que ens miraven de fit a fit, com vigilant-nos. No ens hagueren d'amonestar mai: el lloc resultava per a nosaltres imposant com una capella, i per altra part les bones i entenedores explicacions del doctor Girona, ens feien estar quiets i atents.

Retornem, però, a les Escoles. Tant les del districte II, com les del districte VI, foren fundades el 1904, i sostingudes econòmicament per un patronat presidit pel bon patrici Ramon Monegal i Nogués. Era tot un senyor! El veig encara amb la seva silueta inconfusible: barret fort, americana creuada, i les mans ficades a les butxaques. La seva barbeta

El cèlebre cartell d'Obiols per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana és el símbol i la imatge gràfica més reeixida d'una època de redreçament cívic i de neguit col.lectiu. ▼

blanca, li donava totes les aparences d'un cap d'apòstol. No s'oblidava cap dissabte, al matí, de fer la visita als nois de les Escoles del II. També ho feia, quan s'apropaven els exàmens, l'assessor científic del Patronat, el doctor Jeroni Estrany, l'home savi, l'home bo. Recordo el llampegueig dels vidres de les seves ulleres, i la seva barba de patriarca mig blanca, mig roja.

Pedagògicament les Escoles del II funcionaven a nivell europeu. Moltes coses que llavors nosaltres (mestres i alumnes) fèiem, encara no s'han superat. Fou la primera escola del país a adoptar el sistema Montessori en el Parvulari. Els nostres mestres eren gent ben preparada i plens d'inquietud per anar sempre més endavant. Recordo molt els mestres Guitart, Serra, Riera, Palau Vera, Vergés, Trigo, Gibert Camins (Enric i Joan), però per damunt de tots el meu estimat mestre Josep Pallerola i Roca, un dels darrers directors de l'escola. Cada dijous sortíem a fer petites excursions pels voltants de la ciutat (Monjuïc i Collserola), i els mestres ens donaven les explicacions pertinents, i ens feien adonar de l'interès que tenen totes les coses: un monument, una masia, unes ruïnes, una font, un arbre, una flor, un insecte; començaven ja, doncs, a preparar-nos per a la nostra futura entrada en el món de l'excursionisme. Per tal de no oblidar l'ensenyament rebut, ens invitaven a fer la ressenya escrita (il·lustrada amb dibuixos si era possible) de totes les sortides.

Ignoro exactament per quins motius, les Escoles del districte II foren tancades després del curs 1922/23. Tal vegada la Dictadura del 1923, va fer difícil l'inici del curs 1923/24? Qui ho sap! Llavors va produir-se la dispersió dels mestres: Enric Gibert i Camins, passà a un grup escolar municipal, Pere Vergés, ho féu a l'Escola de Mar, Joan Trigo, deixà l'ensenyament de miyons, per dedicar-se al de la cultura física, el mestre Palau Vera, va retirar-se al seu recés de Sant Jaume dels Domenys, i el mestre Josep Pallerola i Roca, anà de mestre nacional a Sant Celoni. Fou la desbandada d'un equip formidable, i la frustració d'una obra que va durar escassament una vintena d'anys. Les Escoles havien començat la seva vida el 1904.

El mestre Pallerola és el qui m'ha deixat un record més profund, perquè fou ell el qui més ens va empènyer en l'estimació i estudi de la història, la geografia i l'art del nostre país. Fou ell el qui va encendre

Dedicatòria autògrafa de Josep Pallerola i Roca, mestre exemplar d'una època d'ensenyadors il.lustres, al seu deixeble, l'autor d'aquest article. ▼

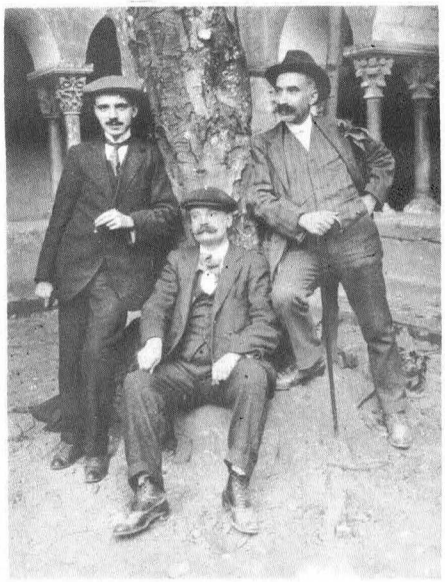

la flameta del nostre excursionisme incipient. És un mestre difícil d'oblidar per la seva intel·ligència i pels seus bons consells, àdhuc quan jo ja era adolescent; m'abellia de tant en tant pujar a l'Escola, i visitar el meu mestre. En tenia tan bons records, i tot plegat ho estimava tant!

El daltabaix del 1936/39 fou fatal per al mestre Pallerola. Per haver estat fidel al país, fou separat del magisteri, sofrí presó, i fou després obligat a exiliar-se de Catalunya. Va anar a València ciutat, passant penúria, i arribant a fer les feines més humils per a sobreviure. Finalment fou rehabilitat com a mestre nacional, i fou destinat a la vila de Xiva. Tot un calvari, pobre mestre! Com tants i tants milers que han restat en l'anonimat. A primers de juny del 1968 moria a Xiva, al cap d'un parell de mesos que una colla d'antics alumnes de Barcelona i Sant Celoni, amb les mullers respectives, havíem anat a la vila valenciana per fer-li un homenatge. Impensadament fou un comiat a un home que havia contribuït a la formació d'algunes generacions de catalans amb plena consciència del que ésser català representa. Tal vegada m'he estès una mica massa tot parlant de l'escola, però és que sense uns bons fonaments, és impossible construir un casal ben ferm.

Cal també parlar de la gran influència que tingué damunt el jovent dels anys vint, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. La seva obra cultural i patriòtica deixà ben marcades diverses generacions. Els que en fórem alumnes no podrem oblidar mai les seves Escoles Mercantils Catalanes, modèliques en tots els aspectes. Recordo alguns dels seus professors: Valls, Newton, Sala Rigol, González Boix, Serra i Pagès (Rossend), Artur Martorell, dissortadament ja tots desapareguts. La secció d'excursionisme del C.A.D.C.I. portava una vida molt activa.

Adolescents, començàrem la nostra vida d'excursionistes actius, i el bagatge que dúiem de l'Escola ens féu un gran servei, ja que sentíem el nostre esperit enfervorit pels mateixos ideals dels peoners que ens havien precedit mig segle abans. Llavors el jovent que sortia d'excursió (1920/23), era molt idealista; això venia ja condicionat pel tipus d'educació rebuda, i també pel moment polític que es vivia a Catalunya. Tal vegada en l'excursionisme d'aquells moments l'interès cultural sobrepujava lleugerament l'esportiu. Avui potser la cosa és una mica a la inversa, i no perquè la joventut actual hagi deixat d'ésser idealista, o que es desinteressi per la més petita de les qüestions que afectin la cultura catalana: és el tipus actual de vida que fa variar les coses i els conceptes. Les facilitats en el transport i comunicacions en general han produït uns canvis de mentalitat notabilíssims. Avui tenim l'alta muntanya a l'abast de la mà; cinquanta anys enrera, es necessitaven de cinc a sis dies per a pujar al cim d'Aneto, avui, amb un parell de dies (amb condicions favorables) encara ens pot sobrar temps! Aquesta facilitat (passa quelcom per l'estil amb les sortides alpines) incita el nostre jovent a encarar-se amb muntanyes de més envergadura, i és evident que resten seduïts tot escoltant els que han estat protagonistes d'expedicions als massissos llunyans dels Andes, de l'Indu-Kush i de l'Himalaia. Encara que es tracti de gestes esportives, en el fons del fons no és pas desertar del camp cultural, ja que hi persisteix l'esperit d'aventura i descoberta (igual com quan érem infants!), i per tant les ganes d'aportar nous coneixements al fons cultural comú. Cal encoratjar els nostres joves excursionistes en el seu afany de superació. Avui els grups d'«élite» tenen uns coneixements prou aprofundits i compten amb uns mitjans tan perfeccionats, que (imponderables a part) els permeten de vèncer únicament amb les dificultats normals, les grans crestes alpines, andines i himalaienques. Cal només vetllar que els joves facin un bon ús de tota aquesta empenta, que la seva vitalitat els proporciona. Amb les seves petites o grans gestes, ells treballen també per la cultura del país.

La cultura. Des dels inicis, excursionisme i cultura han anat sempre agermanats. Si furguem en la vida dels que han estat i són els nostres grans homes, des del darrer quart de segle passat, fins avui, veurem que filòlegs, folkloristes, geòlegs, botànics, espeleòlegs, geògrafs, historiadors, arquitectes, enginyers, metges, literats, pintors, poetes, és a dir, la gairebé totalitat de la intel·lectualitat catalana han contribuït a la florida, i a la persistència d'aquest excursionisme nostre, tan autòcton. Tots, uns més, altres menys, han estat o són encara excursionistes.

Per adonar-se de la tasca cultural feta, cal tan sols fullejar les col·leccions de butlletins de totes les entitats excursionistes actuals i de les desaparegudes, però molt especialment la del nostre Centre Excursionista de Catalunya. És una feinada grandiosa la feta en les diverses branques de les ciències i les arts. Fóra avui un treball esgotador, intentar fer una recopilació de les aportacions més destacables, en aquests primers cent anys de vida del nostre Centre.

Aquella mena d'enciclopèdia anàrquica reflectida en el contingut dels butlletins ha culminat en girar el centenari, amb l'aparició de la Gran Enciclopèdia Catalana, obra monumental que honora el nostre poble, i de

Una excursió al Montseny l'any 1920. Refugi de Sant Andreu de la Castanya. ▼

Una excursió a Montserrat l'any 1919. Grup del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, entitat que representà un gran paper en la vida del país. ▼

la qual em plau de fer esment, perquè és segur que en el seu nombrós equip de collaboradors, una bona colla són procedents dels rengles excursionistes.

En el vessant esportiu, tampoc no han passat debades els cent anys: dels homes del turó de Montgat del 1876, hem passat als homes de l'Annapurna del 1974. Cultural i esportivament, el nostre món excursionista ha fet i fa sempre tot el possible perquè el nom de Catalunya, sigui estimat i considerat arreu.

* * *

A través de la meva petita història he volgut reflectir l'ambient en el qual va néixer i desenvolupar-se l'interès per l'excursionisme dels homes de la meva generació. He volgut també que sortissin en lletres de motlles els noms de persones i entitats, que excepció feta dels mestres Pere Vergés, Artur Martorell, Joan Gibert i Camins, i l'Orfeó Català, han restat totalment oblidades, malgrat que la seva influència fou decisiva en la formació cultural del nostre poble.

Mazandaran-74

L'alpinista, com a home i aventurer que és, porta sempre dins del cos l'ambició de conèixer noves muntanyes, noves regions, noves gents. Una vegada coneix les serralades de casa —mai tot el que cal—, va estenent més i més els seus objectius: primer els Pirineus, després els Alps i aviat sent la necessitat d'apropar-se als més alts sentinelles de la Terra.

Generalment, i per desgràcia, aquests gegants es troben molt lluny de casa, a molts milers de quilòmetres, i tot grup que vulgui dur a terme una activitat d'aquest tipus ha de sometre's a una preparació i a un treball intens i coordinat, si vol tenir unes mínimes garanties de reeixir.

És així com a començaments del mes de febrer de 1974 vam començar a madurar la idea de realitzar una expedició de tipus lleuger, és a dir, amb els mínims necessaris, que ens permetés de conèixer una de les regions de més contrastos del nostre planeta, concretament les muntanyes de l'Elbourz, a la província de Mazandaran, a l'Iran.

L'Elbourz és una regió molt interessant, tant alpinísticament com geogràficament. Constitueix la progressiva transició entre els sistemes Alps-Caucas i les grans serralades de l'Himalaia i l'Hindu-Kush.

Era, doncs, un altre pas a donar dintre d'una constant preparació que ens ha permès apropar una mica més els homes del nostre país a aquestes llunyanes muntanyes.

Aquestes eren les nostres ilusions i, sense pensar-ho dos cops, vam decidir començar a recopilar informació i captar col·laboradors que fessin possible aquest projecte.

Geogràficament, la regió escollida es troba en una zona de pas constant de civilitzacions, tant orientals com occidentals. L'Iran ocupa un immens altiplà que s'estén des de la Península Anatòlica fins als Monts Afgans flanquejat per gegantines muntanyes. Al nord del país, molt a prop del mar Caspi, tenim els impressionants cims volcànics de l'Azarbaijan i de l'Elbourz, que superen els 4.000 metres. El punt culminant és el mont Demavand de 5.671 metres. Al sud del país es troben els monts Zagros, que delimiten amb el golf Pèrsic.

La serralada de l'Elbourz està formada en general per plegaments calcaris arquejats, amb afloraments cristal·lins, que hi sorgeixen principalment al centre de l'arc amb unes accions eruptives molt importants ocasionades pel cim més alt, el Demavand, amb el seu con nevat eternament que li dóna l'aspecte d'un gran Fuji-iama.

Pertot arreu de l'Elbourz apareixen cims alts amb característiques alpines, com l'Alam Kouh (4.820 m), Camaura (4.250 m), Qurma (4.100 m), Mastechal (4.174 m), Avidar (4.200 m), Nas (4.071 m), Takht i Suleiman (4.750 m), i molts més, tots ells de gran interès.

La importància de l'Elbourz es basa en la seva fantàstica missió com a barrera climàtica que s'alça entre l'Iran Septentrional i l'Altiplà Central. L'Iran Septentrional, terra superpoblada, és regada per pluges torrencials (1.000 mm/any), que davallen cap al mar per gorges infranquejables de les muntanyes.

L'Altiplà Central, amb immensos deserts que no tenen res a envejar als del Sàhara, no rep més que unes ínfimes gotes de pluja l'any. En algunes regions ni tan sols això.

Viatge

Per diversos motius, tenint en compte les nostres possibilitats, vam decidir realitzar el viatge en furgoneta:

1er. — Per l'inferior preu del recorregut per carretera davant de qualsevol altre mitjà de transport.
2on. — La facilitat de maniobra «in situ» que ens permetés, un cop allà, desplaçar-nos d'un massís a l'altre sense grans dificultats.
3er. — Per l'aventura que representa el fet de travessar set països per carretera amb l'oportunitat de conèixer diferents gents i costums.

Per a realitzar ràpidament i racionalment aquest viatge vam establir unes etapes que en un principi eren les següents:

Barcelona - Gènova	935 Km
Gènova - Zagreb	835 Km
Zagrev - Provdiv	951 Km
Provdiv - Sivas	1.291 Km
Sivas - Dogubayazit	774 Km
Zogubayazit - Teheran	907 Km
Total	5.693 Km

Aquesta operació, en un principi, va ésser pensada per dur-la a terme vuit persones, però finalment, a causa de problemes diversos, va ésser realitzada per cinc. Això va fer incrementar lleugerament el pressupost inicial i ens va situar davant un dels problemes més importants. Dels cinc membres que hi preníem part, tan sols un, concretament en Josep Casanovas, tenia carnet de conduir. Aquest problema va ésser superat per la gran il·lusió que, des de feia molts mesos, havíem acumulat. Però també va ésser factor determinant de no poder-nos traslladar a la regió de l'Alam-Kouh, com en un principi teníem previst, ja que l'itinerari inicialment programat va haver de ser canviat totalment, i les etapes es van reduir de 24 hores a 15 com a màxim. Constantment, a la carretera, hi vèiem restes de camions a les cunetes, que possiblement, per causa de la son, hi havien restat víctimes. La durada del viatge va ésser de 21 dies. 10 dies a l'anada i 11 dies a la tornada.

La resta dels dies la vam utilitzar per a realitzar la nostra ascensió al vessant N.NE, del Demavand, i als tràmits que requeria. Quan vàrem arribar a Teheran, vam sospesar detingudament les possibilitats que ens oferia el marge de temps que teníem disponible per a fer alguna ascensió a les muntanyes d'aquell país, ja que l'operació estava pensada per a ser realitzada dintre del parèntesi de temps d'unes vacances de treball, i ens era impossible allargar-ho més. Després de molt discutir-ho vam de-

De Barcelona a Teheren en sis etapes. Total, 5.693 Km. dalt d'una furgoneta. ▼

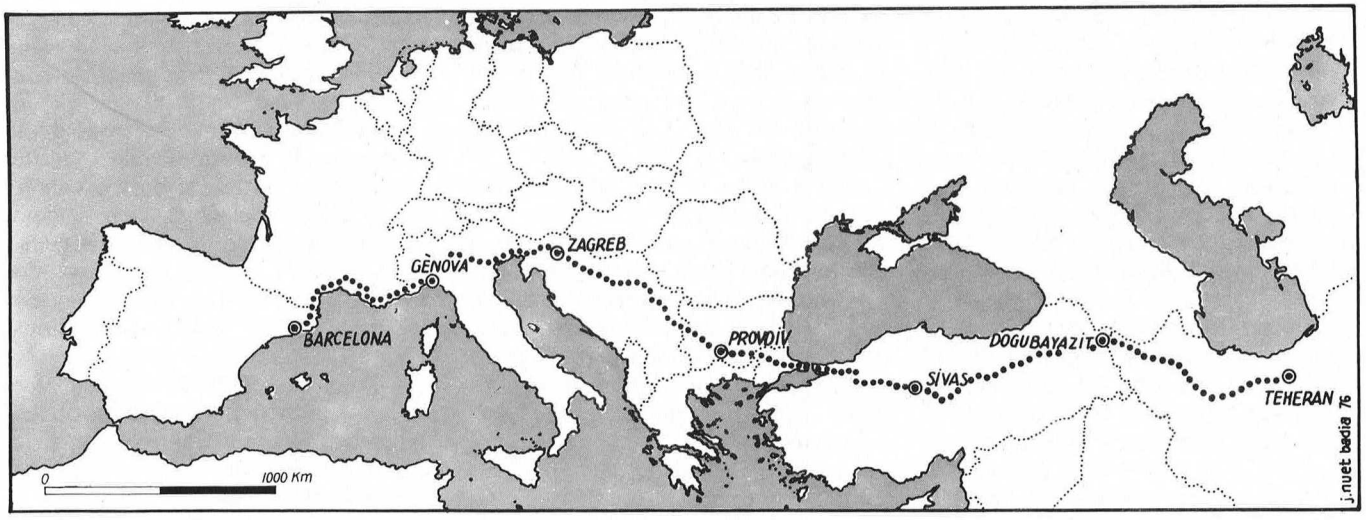

cidir fer el Demavand i, si ens quedava temps, anar a la regió de l'Alam-Kouh. Més tard ens en vam alegrar perquè vam fer una ascensió que no havia estat feta anteriorment per espanyols i perquè vam aconseguir la notable alçada dels 5.671 metres d'aquest cim.

Detalls, anècdotes i impressions anant per la ruta Istambul-Teheran

Parlar de la nostra operació sols d'una manera tècnica ens és impossible, ja que no podem ometre els factors humans que vam viure durant tot el trajecte.

En primer lloc direm, per als qui no coneguin aquests pobles, turcs i iranians, que són dos pobles ben diferents, encara que, com és lògic, tenen alguns punts en comú, no sols pel fet de ser veïns.

Turquia

Hem deixat Bulgària i entrem en un món oposat; si a Bulgària tot era uniforme, aquí a Turquia tot són forts contrastos, tant en els edificis, carrers, vehicles, menjars, com en les seves gents principalment. Entrem en un món nou.

Portem cinc dies de viatge quan entrem a Turquia. És el 24 de juliol a les 12 de la nit aproximadament. El país està en peu de guerra amb Grècia. A la frontera ens pinten els fars i pilots de la furgoneta de color blau, a fi que l'aviació grega no percebi cap llum des del cel, ja que a pocs quilòmetres es troba la frontera. Són els dies més intensos de la crisi de Xipre. Constantment ens paren patrulles de l'exèrcit turc a fi de complir els tràmits d'identificació de passatgers dels vehicles que transiten per les carreteres en direcció a Istambul.

La mesura presa pel govern turc, de pintar tots els llums, tant de les cases com dels vehicles, ens produeix una estranya sensació. A la gent que hi ha pels carrers es veu que el nerviosisme no els deixa dormir. Encara que el nostre desig és arribar a Istambul, per poder calibrar la importància d'aquesta situació, el cansament acumulat i les precàries condicions de llum de què disposem fa que a pocs quilòmetres de la frontera decidim parar a dormir. Durant tota la nit veiem com forces de l'exèrcit turc i canons antiaeris pugen a la frontera per reforçar-la. La carretera que va a la frontera grega es troba tancada, els cartells indicadors estan pintats anullant la direcció.

Les ciutats que passem- Edirne-Corlu-Silivri, fan la impressió de viure abocats completament al turisme; pertot arreu es veuen càmpings i motels.

Ja som a la cosmopolita ciutat d'Istambul. Sense cap dubte és la ciutat més atraient de tot Turquia. D'Istambul s'han escrit moltes coses. Encara n'hi ha moltes més a dir. El veritable caràcter turc es troba en el camp, en els seus pobles.

Per visitar Istambul pam a pam es necessiten un mínim de deu dies, ja que tant les seves mesquites com els seus museus, que són molts, són veritables joies. Nosaltres, per desgràcia, sols ho vam començar a assaborir, ja que no teníem temps. Ara bé, tots vam coincidir que no trigaríem gaire a tornar-hi dintre de poc. Un lloc que no s'ha d'oblidar mai és el basar, on es troba de tot. Recordem que és la porta d'Àsia! Sortint vam travessar l'estret del Bòsfor. Pel modern pont, de recent construcció, que de mica en mica va relegant l'antic transbordador. Aquest pont és de peatge.

Ja som a Àsia, ens falten 450 quilòmetres fins a Ankara, la capital, que fem en gran part per autopista, que està en construcció.

Ankara és una ciutat moderna, freda, que no reflecteix el caràcter turc. Personalment, creiem que és una ciutat massa nova, artificial, sense tradició, que està protegida militarment pertot arreu. Els seus carrers es tro-

ben envaïts de tancs de combat a causa de la guerra. Potser per aquesta raó no ens va acabar de fer el pes i vam decidir passar-hi de llarg. Ara bé, tenim coneixements que dintre de la ciutat es troben excel·lents museus installats pel govern i que, disposant de temps, mereixen una visita. Sortim d'Ankara en direcció a Elmadag. La carretera cada cop és pitjor, ja ens afrontem amb les deficients carreteres turques de què ja teníem referència. Yozgat és una altra de les poblacions que es troben anant cap a Sivas. Tots aquests pobles són força característics, ens trobem que de mica en mica anem contactant amb el veritable poble turc. Mai no és recomanable de generalitzar en donar opinions, ja que es corre el perill d'equivocar-se, però en aquest cas ens sembla que de poc ens equivocaríem si diguéssim que en general el poble turc és amable, senzill, orgullós, patriòtic i, per desgràcia, pobre.

Les carreteres hi són molt deficients. L'asfalt no és uniforme ni de bon tros. Per la carretera és difícil trobar turisme, ja que no hi ha gaires cotxes i el que es fa servir més són autocars de línia. També hi ha molt transport de mercaderia que es fa amb camions TIR que fan la ruta dels països asiàtics. Procedeixen, principalment, d'Alemanya, Holanda i, sobretot, de Bulgària.

Vam agafar diversos autostopistes. Recordem, especialment, un d'ells. A la poca estona d'haver pujat, ens va ensenyar una pistola que duia. Primer ens en vam estranyar, com és lògic, però ens ho va aclarir: la portava perquè el seu país estava en guerra amb Grècia, per si havia de defensar-se, va assenyalar cap al cel dient-nos que hi havia alguna possibilitat d'un atac grec. Ens va invitar a fumar. Quan vam arribar al seu destí, va treure una bossa de plàstic on duia els seus cèntims: ens volia pagar el viatge que havia fet amb nosaltres, cosa que no vam acceptar de cap manera. Llavors va dir que ens convidava a prendre el te o a dinar a casa seva, nosaltres li ho vam agrair molt però, per desgràcia, no teníem temps per a parar, ja que ens restava un llarg viatge. Al cap d'uns dies ens vam assabentar que a Turquia és costum que quan portes una persona en el cotxe et pagui una quantitat, com si fos un taxi.

Pertot arreu per on anàvem passant la gent ens demanava aspirines i altres medicaments, ja que per a ells tots els occidentals som metges. Vam donar vitamines, aspirines i altres medicaments que no són perillosos de prendre. Sempre recordarem les cares de satisfacció d'aquelles gents quan els donàvem qualsevol medicament.

La tònica del nostre viatge, a causa del poc temps disponible, era fer recorreguts d'uns 800 quilòmetres diaris, cosa que per a un turisme es podia superar tranquil·lament, perquè no hi ha gaire trànsit. Per a nosaltres representava jornades senceres al volant. Era lògic, ja que la furgoneta era de segona mà i anava carregada al màxim a fi d'economitzar temps amb parades, i a Turquia hi ha molts colls.

Un altre incident que vam tenir va ser un migdia anant per l'Anatòlia que vam parar a dinar i vam buscar una ombra per descansar i perquè es refredés la furgoneta. Al sol era impossible parar, de tant que cremava. Ens vam parar en un camí al costat de la carretera. Al cap de poc va venir un nen d'uns cinc anys i ens mirava amb una cara tristona, ens va ser simpàtic i li vam donar una mica de xocolata. Se'n va anar, però al cap de poc ja tornava a estar amb nosaltres però amb dos companys més; també els vam donar xocolata. Quan estàvem dinant vam veure que cada cop teníem més nens al nostre costat, uns quinze, que no ens deixaven dinar perquè tota l'estona ens demanaven xocolata, de tot. Al final els vam dir que els faríem una foto i es van posar com si fossin un equip de futbol. La situació ja es començava a posar impossible, no ens van deixar acabar de dinar i vam haver de desar les coses a la camioneta ràpidament perquè, si no, encara hi seríem, ja que ells no tenien cap mena de pressa. Els vam donar tabac. També volien que els donéssim cèntims, en fi, que vam haver de sortir a corre-cuita.

Durant tot el viatge, per totes dues bandes de la carretera vèiem petits pastors que sortien al nostre encontre demanant-nos tabac, amb el gest de posar-se dos dit davant de la boca. És sorprenent la gran quantitat de nens que es veuen, però a la vegada és trist perquè estan fent feines d'homes. Estem en un altre món.

A la sortida de Sivas ens vam parar a fer unes fotografies a un cartell indicador dels quilòmetres per a la frontera amb l'Iran. Al cap de pocs metres una patrulla de soldats ens van parar i després de moltes discussions es van apoderar del carret del nostre aparell de fotografiar. Nosaltres volíem fer-los entendre que les fotografies que acabàvem de fer eren sols un record, però no va ser possible entendre'ns perquè només parlaven alemany, a causa de la invasió alemanya que van tenir durant la segona Guerra Mundial. La discussió que vam mantenir amb ells va arribar a un punt crític i per poc un de nosaltres rep, concretament en Fèlix Verano. En pocs minuts vam quedar rodejats per una plaga de mosquits, que en aquest cas eren els soldats. Vam arribar a la conclusió que per viatjar per l'interior de Turquia s'ha d'anar amb alguna persona que parli alemany, ja que és de les poques llengües que coneixen. L'anglès sols el parlen als hotels, càmpings, els oficials de l'exèrcit i, naturalment, en els basars.

La cuina turca també va ser una de les nostres temptacions. Després de tants dies cuinant vam decidir provar les excel·lències d'aquesta cuina. La veritat, la impressió que en vam treure és que no és gaire variada. La majoria dels seus plats són forts, les espècies no hi són escatimades; ara bé, per orientació us recomanem aquest menú que és gustós i econòmic: 1er. plat: arròs a la turca. 2on. plat: carn a l'ast, estil turc (carn passada a trossets i feta a l'ast

com si fos un pollastre). 3er. plat: meló o síndria. Un bon cafè turc (amb el seu corresponent marro) i, per acabar, un bon gelat de xocolata.

Tot això pel mòdic preu de 70 ptes.

Si aneu al restaurant, i el país està en guerra, i a més estan donant les notícies per la ràdio, no parleu ni feu soroll, observeu amb quina atenció la gent ho escolta. Si preferiu continuar parlant, potser no acabareu de dinar. Nosaltres ens hi vam trobar i vam optar per callar, ja que les mirades que ens dirigien no eren gaire agradables.

Un dia, a Erzincan, no teníem oli per a cuinar i va ser tota una aventura per a poder-ne trobar. Després de recórrer totes les botigues que hi havia, en vam trobar una llauna en una botiga molt petita, era de mig litre i ens va costar unes 75 ptes. Els vam preguntar per què era tan car, si era un país productor d'oli, i ens van dir que gairebé tot l'exporten.

La passivitat d'aquesta gent ens cridà molt l'atenció. Cada cop que se'ns va rebentar una roda, quan paràvem a canviar-la eren autèntiques fires, tothom ens rodejava i no tenien gens de pressa per continuar fent la seva feina. Estaven pendents de tots els nostres moviments i fins que no acabàvem no se n'anaven.

Els accidents a la carretera són molt freqüents, però les imprudències ho són encara més. La seva filosofia de la vida els fa creure que és controlada per Alà. Si els passa res és perquè Alà ho vol. Les normes de tràfic les interpreten d'una manera molt sigular; per a ells, de vegades el verd és vermell o viceversa, la direcció prohibida no hi és respetada, cada u circula per on li convé. És un veritable caos, les normes de circulació no estan fetes per a ells. Passi el que passi, mai no s'enfaden. Haurien de tenir molts més accidents.

Els taxis són veritables autobusos, la gent hi puja i en baixa contínuament, paguen segon el recorregut i segons la categoria del taxi. Les categories es distingeixen pels colors.

A totes les botigues ofereixen te. Nens d'uns 10 anys corren a buscar el te i el sucre i l'ofereixen en unes safates típiques.

El regateig és la salsa de qualsevol transacció comercial. El venedor resta molt més feliç quan li han regatejat, si no, els resulta una venda massa fàcil. Sobretot als basars és molt curiós de veure que una mateixa cosa té preus diferents a diferents botigues. Sempre està marcat amb el preu per a americans, ja que a ells els és igual car o no, i en canvi el comerciant hi guanya més. A nosaltres ens prenien per italians, i ens feien el preu més baix, però després d'estar discutint una bona estona. Si sabíem que érem espanyols ens parlaven de toros, flamenc i vi.

Les gasolineres tenen preus diferents, segons la distància d'Istambul. El que fa que sigui més cara la benzina és el transport que fan amb camions per carretera des d'Istambul.

Aquest estiu de 1974 no es troba cap lloc a Turquia sense la bandera turca; als autocars de línia, a les botigues, als bars, fins i tot hi ha nens que en porten. També veiem moltes escultures, fotografies i pintures del fundador de la Turquia moderna, Ataturk.

Tots els turcs que coneixem ens pregunten el nostre parer sobre la crisi de Xipre i el poble grec, i hem d'anar molt amb compte, ja que no sabem com poden reaccionar.

És fabulós, anant per la carretera, que és la major part del dia, creuar-se amb camioners que són, en general, molt amables. És costum de saludar-se tocant el clàxon quan s'avança un a un altre. Una nit vam parar per agafar aigua en una de les moltes fonts que hi ha en aquesta ruta. Hi havia una camioner que estava

acabant de sopar, ens va oferir un tros de la síndria que s'estava menjant i nosaltres el vam correspondre amb unes tauletes de torrons de Xixona. Al principi no ho volia acceptar, però al final el vam convèncer i el va tastar, ¡li va agradar molt. L'home es va posar molt content perquè feia estona que no parlava amb ningú i menys amb gent que no fos del seu país.

Molts cops havíem de parar la furgoneta per refrescar el motor i sempre hi havia algun camioner que parava per ajudar-nos. Ens van ensenyar alguns sistemes: amb aquesta gent sempre s'aprenen coses.

A Turquia es poden fer bones compres, a causa del nivell de vida. Tots els objectes treballats a mà tenen un preu molt interessant. Els plats de coure, la ceràmica, les pipes d'aigua. De roba, en tenen molta varietat.

Iran

El dia 27 de juliol de 1974, vam arribar a la frontera iraniana. La carretera que va des d'Agri fins a la frontera és el tram pitjor de tot el recorregut. La causa és que hi ha una base militar que està plagada de material bèl·lic i especialment de tancs de combat, que al seu pas deixen l'asfalt desfet, tot ple de mossegades de les cadenes.

El paisatge és magnífic, un immens pla i, al fons, s'aixeca entre els núvols el mont Ararat, amb els seus 5.125 metres. Tan sols a 30 quilòmetres d'aquí hi ha la frontera russa.

Un cop a la frontera iraniana els tràmits duaners són una moixiganga. Fins ara totes les altres fronteres han anat relativament ràpides. Aquí trobem les primeres dificultats. Hi vam estar des de les 4 de la tarda fins a les 9 de la nit. Cinc hores plenes d'anècdotes i paciència. En aquestes circumstàncies es pot comprovar com un, de mica en mica, es va adaptant als costums d'aquests països. La majoria de la gent eren alemanys o anglesos que realitzen viatges fins a l'Índia. També hi havia alguns cotxes del Rallye París-Kaboul (Pakistan), que per aquestes dates s'estava celebrant. Els altres eren gent iraniana, que treballen a Alemanya o Suïssa i passen les vacances al seu país. La carta verda iraniana la vam haver de fer dos cops. Primer ens en van cobrar unes 2.200 pessetes en moneda turca, però ens vam trobar uns nois de Barcelona i ens van dir que a ells els havia costat 200 pessetes per a anar fins a Bombai (Índia). És normal que ens volguessin fer pagar més, per tal de fer més negoci, cosa que a nosaltres no ens va semblar bé. Vam anar un altre cop a les oficines i el funcionari ens va dir que l'havia assegurat a tot risc perquè si teníem cap accident cobraríem 304.000 pessetes aproximadament, i de l'altra manera sols ens cobria les despeses. Vam decidir l'altra assegurança, ja que si teníem cap accident, la feina seria nostra per a poder cobrar, perquè els tràmits són molt lents. Ens van tornar 2.000 rials, van arrencar una part de l'assegurança i va estar tot enllestit. En qüestions oficials aquesta gent s'aprofiten al màxim dels estrangers en tot el que poden. Mentre fèiem els tràmits ho vam aprofitar per a fer unes fotografies. Ràpidament un oficial de duanes ens va dir que necessitàvem un permís per a fer fotografies a l'Iran, i que el podíem fer allà mateix. Com que vam veure que ens volia tornar a aixecar la camisa li vam dir que ja el trauríem a Teheran l'endemà. Vam fer totes les fotografies que vam voler i encara és hora que ens demanin el permís. Els mosquits no ens deixaven en pau, la passivitat dels duaners fent els tràmits i la revisió de la furgoneta era massa. En poques paraules, aquesta gent és capaç de fer posar nerviós un sant. Sort que ens ho vam prendre de broma i vam passar molt millor aquella llarga espera.

Es un despatx d'Informació i Turisme, que hi ha a la frontera, ens van facilitar mapes del país i de Teheran. A la sala de tràmits hi havia una petita font amb un got, que tothom utilitzava, com si fos la cosa més normal. El primer que vam aprendre, en iranià, va ésser la numeració, per a poder saber quins canvis ens feien; després, de mica en mica, les lletres. És molt curiós de veure com escriuen, de dreta a esquerra.

Per fi ja tenim tots els tràmits fets i podem seguir el viatge cap a Teheran. Fem nit a Mako.

L'endemà passem per Tabriz, Zanjan, Gazvin i Karaj. Tot el dia la calor ha estat insuportable. Sort dels paquets que dúiem a la baca que ens aïllaven de les radiacions solars. De tant en tant havíem de parar per posar gas-oil i prendre algun refresc. El gas-oil va a un preu fabulós, va a 2 pessetes el litre i la benzina super a 6 pessetes el litre, cosa comprensible perquè estem al país del petroli.

El dia 28 a la nit arribem a Teheran. Parem en un bar per preguntar on es troba el càmping que ens havia recomanat el nostre amic Josep M. Monfort, del C.E.C. Bages, que hi havia estat durant l'estiu de 1971. Quan sortim al carrer ens trobem un home que feia voltes al costat de la furgoneta. Quan ens va veure, va pujar en un cotxe i sortí corrent, vam suposar que ens volia prendre alguna cosa de la baca.

A deu quilòmetres de Teheran es troba el càmping Gol-e Sahra, que sols permet l'entrada a europeus. L'endemà al matí ens hi instal·lem i ho endrecem tot, aprofitem el matí per a descansar i banyar-nos a la piscina que hi ha al mateix càmping. Durant tot el viatge només havia portat el cotxe en Josep, menys dos cops que el va deixar a en Fèlix per a poder descansar, però no ho va aconseguir cap cop.

Com que fa molta calor demorem la visita a la Federació per a primera hora de la tarda, ja que estem a uns 45 graus a l'ombra i al matí hi ha molt de trànsit de camions per Teheran. A l'Iran, pertot arreu on anem la gent, el joves sobretot, ens volen comprar els rellotges, aparells fotogràfics i també els pantalons texans. Aquests articles, ens van dir, tenen preus prohibitius. Uns texans els

Els aspres i pedregosos vessants de la còmica muntanya del Demavand, amb el cim coronat de neu. ▼

costen unes 2.000 pessetes, els aparells fotogràfics uns preus similars als nostres o potser més cars, i 3.000 els rellotges japonesos més senzills. Considerant el seu nivell de vida sols estan a l'abast d'una minoria; creuen que trobaran pel carrer millor preu i de més bona qualitat.

A la tarda anem a la Federació on no hi ha manera d'entendre's amb un porter que hi ha a l'entrada. En aquest edifici, de nova construcció, hi ha totes les federacions esportives del país. Al cap d'una estona ens posa en comunicació amb la Federació de Muntanya i ens diuen que el senyor que volem veure no hi és, però que es troba en una sala de projeccions on s'està passant les diapositives i la pellícula de l'Expedició Japonesa a l'Everest 73. El porter ens va acompanyar fins en aquesta sala. Vam tenir l'oportunitat de veure aquesta interessant projecció. Més tard, el senyor Adili, que és amb qui havíem de parlar, ens va saludar i es va disculpar de no poder-nos atendre aquella nit perquè havia de ser amb la Delegació Japonesa, i vam quedar per al matí següent i que ens donaria la informació que necessitéssim. Aquest contratemps ens feia retardar la nostra sortida cap al Demavand.

L'endemà al matí, ens hi vam presentar, aquest cop més ràpids, ja que coneixíem el camí. Un cop a la Federació, el senyor Adili ens va parlar molt bé de l'Exposició Manresana de l'any 1971. Va treure la carta que li havíem enviat des de Barcelona. Va parlar de la regió del Demavand, però quan li vam exposar la nostra intenció de fer un itinerari pel vessant N.NE. ens ho va desaconsellar, dient-nos que l'aproximació era molt llarga. En fi, que era més fàcil la ruta normal pernoctant en el refugi i que teníem més possibilitats d'arribar dalt. En aquells moments trucaren al telèfon per informar-lo d'un accident a la regió de l'Alam-Kouh, i vam deduir que no tenia gaires ganes que li compliquéssim la vida. Ens va dir que preferia que primer féssim el Demavand, que tornéssim i el poséssim al corrent de tot, per registrar l'ascensió que féssim, i que ens donaria més informació. No hi va haver manera d'aconseguir res més complet d'aquest home. Li vam demanar postals del Demavand per a enviar als amics que havien collaborat en la nostra operació cartes postals, ens en va vendre unes 50 al preu de vuit pessetes por postal.

Al matí següent, el dia 31 de juliol, vam sortir cap al Demavand. Recordem, com si fos ahir, el dia que vam arribar a Rehneh, petita població al peu del Demavand. En aquest

La boira comença a cobrir les nevades arestes del cim volcànic del Demavand.
▼

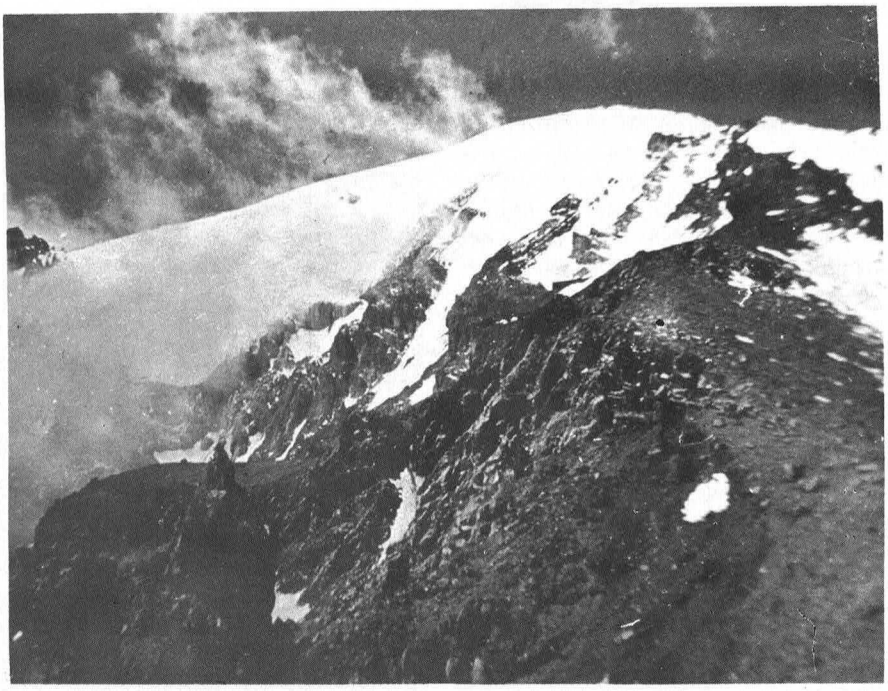

poble hi ha un refugi de la Federació Iraniana de Muntanya, i els seus guardes són una família molt amable i simpàtica. El seu tracte, des que vam arribar fins que vam marxar, va ésser ple d'atencions. Ens van acompanyar a comprar pa, ens van ensenyar el poble, ens van oferir la cuina, ens van convidar a fumar, en fi, que es van obrir totalment en veure que nosaltres els tractàvem com a amics i no com a servidors. Són els encarregats de contractar els muls que porten el material fins al peu de la via d'ascensió. Quant els vam explicar les nostres intencions ens van dir que no sabien si trobarien ningú que estigués disposat a anar per la nostra ruta, perquè era massa llarga, i que si volien ens podien demanar el doble de preu. Incansablement ens van repetir l'itinerari de la cara sud amb el seu «very good shelter».

Aquest refugi que hi ha a Rehneh està al mig del poble, però amb la diferència que està construït amb pedra i no amb fang com les altres cases i a més té un jardí amb reixa.

Al cap de poc de la nostra arribada, mentre descarregàvem alguns dels paquets, darrera de les reixes es va omplir de nens que observaven tots els nostres moviments. Un dels fills del guarda, d'uns 30 anys, els va dir que sortissin d'allí i que no ens molestessin I com és normal, els nens no en van fer cas. A nosaltres no ens feien nosa, al contrari, ens agradava veure'ls amb aquelles cares de curiositat. Al cap de poc, el fill del guarda, va sortir del jardí i va anar cap als nens, tots van sortir corrent, però un d'ells no va tenir temps i va rebre una bufetada de les que fan època. Ens vam mirar estranyats: no enteníem com un home tan amable era capaç de fer això a un nen. Al cap d'una estona els nens ja tornaven a ser allí com si no hagués passat res. Per la nit vam tenir l'oportunitat de conèixer alguns alpinistes iranians. Aquí l'alpinisme es comença a practicar a partir dels 20 anys. De més joves, són comptats els casos, ja que la majoria de la gent no té els mitjans suficients per a sostenir una afició com aquesta. El material és deficient i el que és de bona qualitat l'han aconseguit a la Federació. La Federació ho compra a les expedicions que vénen al país. Els arriba molt poc material de muntanya europeu i, a més, és molt car i no els interessa. L'alpinisme iranià viu, actualment, una etapa de preparació; per això no entenen el perquè de fer noves rutes o d'anar per gel si hi ha camins més fàcils. La gent que puja al Demavand sempre ho fa per la ruta normal que, segons ells és la millor. És la més curta, té un camí ample i marcat i a més un refugi on pernoctar, ja que ells no disposen de tendes de campanya. Tant a la Federació com a Rehneh no es cansaven de repetir-nos aquesta ruta: «Teheran, Polur, Rehneh, Shelter very very good sleep, tomorrow morning on top of Damavand very very good». No entenien la nostra mania de voler anar per la N.NE.

Detalls de l'ascensió

El dia 1 d'agost de 1974, a les 5 del matí, sortim cap al Demavand. La caravana està composta per dos mulers amb les seves corresponents mules i els cinc components de l'operació: En Lluís Belvis, la Marta Bou, en Josep Casanovas, en Jaume Gil i en Fèlix Verano.

Després de recórrer uns quants quilòmetres per una pista, arribem a un petit poble-mercat on agafem una desviació que ens porta per un camí fins a Gazaneh, al peu de l'aresta Est del Demavand. Quan passem ens convertim en un espectacle. Fa poc que ha plogut i tots els carrers són plens de fang, cosa que ens dificulta la marxa. Passem el riu Yahar, iniciem l'ascensió que ens portarà fins a Stelle-tsar. El pendent és cada cop més pronunciat. Ens prenem el primer repòs després de travessar un prat immens, sota la mirada de mig centenar de vaques que estan pasturant tranquil·lament. Un parell d'hores més tard arribem al nostre destí: Stell-estar, una grandiosa esplanada, on neix, al mig, un petit riu, el darrer que trobarem en el nostre camí cap al cim. Els mulers ens aconsellen que agafem aigua. Decidim quedar-nos a dormir aquí, la calor del migdia és insuportable per a continuar caminant. Ja som a 2.800 metres. Ens re-

fresquem al riu i després plantem la tenda i el sac de bivac. Els mulers ens demanen per dormir a la tenda perquè no hi han dormit mai, els hi deixem i decidim fer tots bivac. Intentem fer una migdiada, però ens és impossible perquè comença a caure una pluja molt prima que de seguida ens deixa xops. A la nit la pluja segueix i decidim dormir tres dintre la tenda i dos al sac de bivac, els mulers se'n van a una cabana de pastors que hi ha al costat. Ens aixequem una mica abans de la matinada. No hem descansat i el temps no vol millorar. Encara no hem vist el cim del Demavand. Ens havien dit que a l'Iran no plou mai a l'estiu.

Decidim que el millor que podem fer és baixar a Teheran a buscar les altres tendes d'alçada i més menjar, per esperar que vingui el bon temps per a poder fer el Demavand. Dos de nosaltres es queden per vigilar el material, ja que hi ha molts ramats de bens i vaques en aquesta zona i els agrada mirar molt què hi ha dintre de les tendes, sobre tot als bens.

Aquesta és la millor solució, en les condicions en què estem seria un disbarat arriscar-se a passar un bivac sense més material a més alçada. No ens podíem jugar l'ascensió.

L'endemà, cap a les cinc de la tarda, ja tornem a estar tots junts amb el material necessari per a l'atac al cim. El cim es retalla meravellosament en el cel. La nit és magnífica, tenim esperances que demà farà un dia esplèndid. Efectivament, a primeres hores de la matinada ens llevem i el cel és completament clar. En pocs minuts està tot preparat per a seguir l'ascensió. Hem reduït pes a les mules perquè el desnivell que farem és més fort i sols prenent aquesta mida es conformen, els mulers, a pujar fins a Takht-e-Feridum (Taula de Feridum) a 4.500 metres.

En 35 minuts ens situem al llom de l'aresta, s'albira perfectament el mar de núvols que hi ha sobre el mar Caspi. El panorama és esplèndid, aquestes valls són immenses. Travessem camps de cascall, que ressalta vermell sobre el fons marró de la lava. Descansem sobre de Minare, que és un replà on hi ha una petita cabana de pastors al fons de la vall. Sovint l'aresta s'esmola tant que ens és difícil superar-ho amb els muls. Una vegada, un mul, cau, per sort, però, sense cap conseqüència. El muler, en voler-lo ajudar a aixecar-se s'ha fet una rascada, i parem per ferli una petita cura. Tenint en compte el terreny que estem passant, és sorprenent l'habilitat que tenen, tant els animals com els mulers, i només es pot creure si un ho veu.

Cap a la tarda l'ascensió es fa més dura, ja que el pendent és cada cop més pronunciat. Els mulers ja ens han deixat, perquè els muls ja no podien pujar més amunt. Hem de portar 20 quilos per persona. Per fi arribem en una fantàstica terra de lava erosionada, amb diverses formes. Aquesta nit serà sentinella del nostre campament. Situem les tendes en un coll arrecerat del vent. Hem de fondre neu per poder cuinar. Estem bastant cansats, ja que hem pujat més de 1.600 metres. Estem a 4.500 metres. L'endemà al matí ho hem de tornar a organitzar perquè hem d'evitar pes inútil. Preparem curosament l'equip fotogràfic que és una de les coses més importants. Un cop hem sortit fem una petita parada al peu d'una gelera, on corre aigua abundant que ve de la neu. Per atacar el cim hem previst desplaçar-nos cap a la dreta per aconseguir l'esperó verge de la N.NE. Ja hem passat el primer esperó quan ens posem els crampons i comencen a pujar una canal de neu, sempre amb tendència cap a la dreta. Anem progressant lentament per **couloirs** i petits esperons recosos. Així va transcórrer la jornada i la posta del sol ens va sorprendre una mica després d'haver superat el segon esperó, sobre de la canal.

Ràpidament quedem embolicats per la boira, i un lleuger vent fa caure neu tant del cel com de la terra.

Hem arribat a 5.200 metres, només ens en falten 460 metres per a arribar al cim. Com que veiem que hi arribaríem de nit i no veuríem res, decidim fer bivac. La jornada ha es-

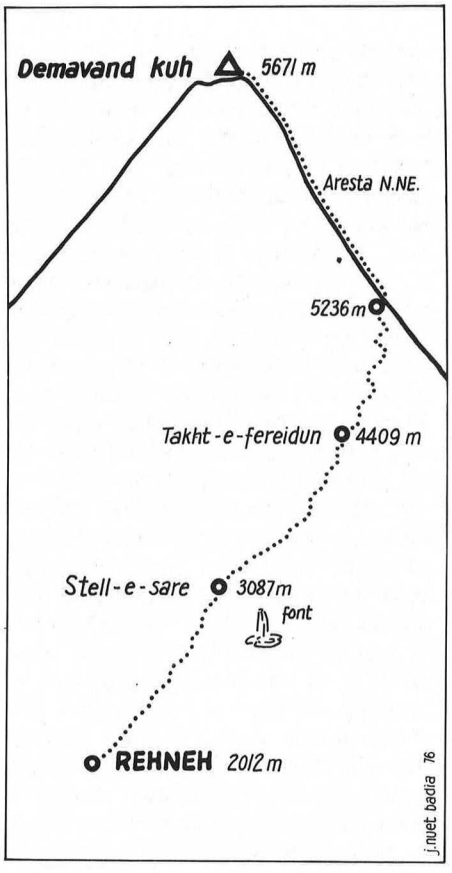

tat molt intensa, alguns de nosaltres tenim un lleuger mal de cap a causa de l'alçada. A l'esperó on ens trobem és impossible plantar les tendes i hem de fer plataformes a cops de piolet i arrencar algunes roques del gel, cosa que ens fa entrar en calor.

El dia 6 d'agost ens disposem per arribar fins al cim. La sortida del sol ens desperta. Una immensa mar de núvols banya els flancs de la muntanya i sembla una illa en l'infinit. L'espectacle és indescriptible.

No hem menjat res des de fa 36 hores, però tots ens hem llevat amb la seguretat que avui arribarem al cim. Els crampons són tan útils sobre l'aresta de roca com sobre la neu. Al cap d'una hora ja som al peu d'una immensa caputxa de neu que cobreix el cim, no és en va que neva cada dia des de fa una setmana.

El pendent és molt vertical i amenitzat per un fort vent de nord que ens talla la respiració. Aturar-se no és recomanable, ja que es produeix

Quatre dels cinc membres de l'expedició al Demavand, on van aconseguir l'ascensió per la difícil aresta N. NE, camí del retorn.
▼

un refredament muscular. La boira ens tapa de nou el cim, com si es resistís a ésser vençut. La veritat, hi ha moments en què no tenim ànims ni per a aixecar el cap. Un fort cop de vent ens descobreix, per fi, la visió del cràter a una trentena de metres. Ja veiem la fi de la nostra gesta, arribem al cim emocionats, però també cansats. De l'altre costat del cràter sols es veu un fil rocós, la llacuna interior és coberta de neu. Comencem a baixar pel vessant sud, després de fer unes fotografies al cim i fugint del vapor sulfurós de les fumeroles que en surten.

El descens és ràpid, quasi vertiginós. L'organisme agraeix el descens i conseqüentment la disminució de l'alçada ens refà. Anem travessant pales de neu i tarteres interminables. Al cap de tres hores ja som al refugi, del qual tant ens havien parlat els iranians, situat a 4.100 metres. És ple d'iranians que es queden sorpresos que vinguem de dalt en aquelles hores, per una via inèdita i amb una dona. Pensàvem poder dormir al refugi, però és impossible, ja que és ple i només ens queda la possibilitat de dormir a les tendes. Amablement, un capità de les Forces Aèries Iranianes ens dóna te calent i uns dàtils que ens van molt bé. Hi entaulem una llarga conversa i ens explica una mica la seva vida, ens ofereix la casa que té a Marzanabad, petita població al costat del mar Caspi, i a conèixer la regió, però li hem de dir que no a causa del poc temps que tenim per a estar a Iran, i llavors ens diu que si mai cap amic nostre va a l'Iran, que li donem la seva adreça i ell l'acompanyarà on sigui només dient que ve de Barcelona de part nostra. Li vam oferir les nostres adreces, però no les va voler agafar perquè deia que no tindria mai l'ocasió d'anar a Europa.

L'endemà al matí recollim tot el material i quan estem a punt de marxar ens diuen que pugen mulers amb material d'una expedició polonesa i que els podem aprofitar de baixada. Quan arriben parlem amb ells i quedem d'acord perquè ens baixin les motxilles, així podrem fer fotografies tranquil·lament. Mentre carreguen les motxilles a les mules coneixem un grup de nois i noies de Teheran i ens ofereixen pintura vermella perquè posem el nostre nom i nacionalitat a la teulada del refugi, tal com és costum.

El descens per aquest vessant és llarg i monòton, hem de baixar 2.100 metres per una tartera per arribar a Rehneh. A mig camí ens trobem una companyia de l'exèrcit de muntanya iranià que vénen a pujar al Demavand a fer un reportatge per a la televisió. Tot això ens ho explica un mercenari anglès que treballa per l'exèrcit iranià. Més avall ensopeguem amb alguns soldats que no es troben gaire bé, a causa de l'alçada i la calor. La calor és insuportable i no hi ha ni un sol arbre en tot el descens, sort que en tres hores arribem a Rehneh i podem descansar. Ens refresquem i després preparem un bon dinar. Decidim baixar avui mateix a Teheran.

Els guardes del refugi de Rehneh ens ofereixen el llibre d'or de la Federació perquè hi registrem l'ascensió i la nostra estada al seu refugi. Després passem comptes dels muls. Abans d'anar-nos-en els lliurem unes insígnies del Centre com a present.

Ja som de nou a Teheran. Després d'aquests dies de privacions en l'aspecte alimentari ens fa il·lusió preparar una immensa truita de patates. En Jaume, com a bon cuiner, s'ofereix a preparar-la. El problema és trobar ous perquè la majoria de les botigues són tancades. Després de moltes voltes i dificultats per a fernos entendre, en trobem en un modern «snack». La sorpresa és nostra quan, al càmping, en obrir-los veiem que són ous durs. Els vam haver de comprar al càmping, però eren més cars.

L'endemà vam anar a la Federació Iraniana de Muntanya a registrar la nostra ascensió i a dir-los adéu, ja que no teníem temps d'anar a l'Alam-Kouh. El viatge fins a la Federació el vam fer en va, ja que no recordàvem que era dijous i el divendres era festa i la gent no treballa.

Segons el calendari Iranià érem a l'any 1353.

Vam aprofitar la tarda anant a visitar el monument Shayade, símbol de l'Iran modern i després al basar.

El divendres, com que era festa, vam decidir anar fins al mar Caspi, del qual tant ens havien parlat. Des

Un moment de la dura ascensió pels pendents nevats. ▼

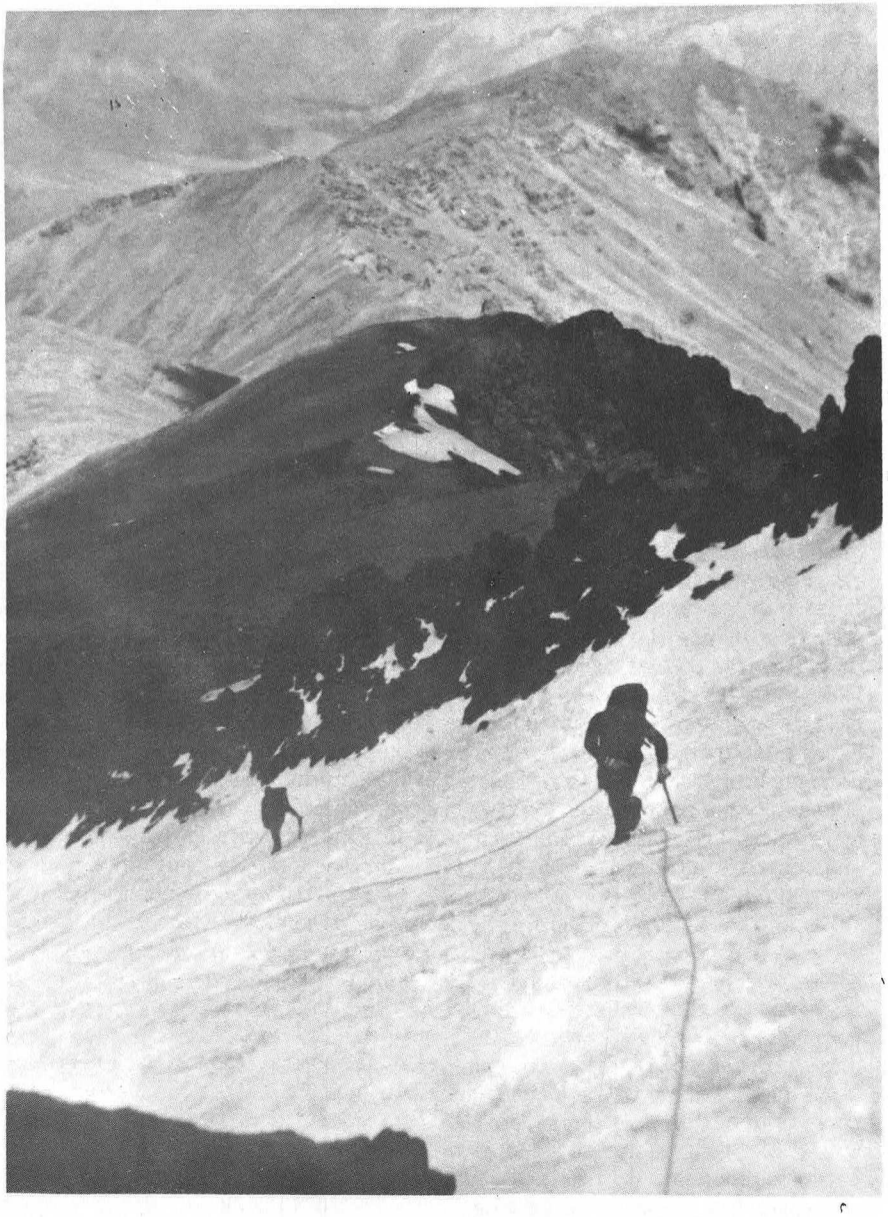

de Teheran hi ha 250 quilòmetres. Hi vam arribar a les tres de la tarda, ja que ens havíem llevat tard. El dia era gris i la platja deserta, només hi havia unes poques persones en unes casetes de canya que hi ha a la sorra. Ens va cridar l'atenció que una dona es banyés tota vestida. Després d'estar una bona estona dintre de l'aigua, que estava a uns 25 graus de temperatura, ens vam instal·lar en una caseta d'aquestes i vam dinar. L'aigua és molt poc salada. Una família iraniana que hi havia a la caseta del costat ens van explicar que eren allí de vacances, però que treballaven a Alemanya. Un nen ens va vendre unes panotxes torrades al preu de 10 rials cada una; va fer negoci amb nosaltres perquè les havia de vendre a 5 rials. A nosaltres ens resultava que ens havia pres unes 20 pessetes o sigui cap fortuna, i en canvi a ell li fèiem un favor. Ja de petits comencen a fer negocis. Molts iranians que vam conèixer ens demanaven que els féssim fotografies. Aquest fenomen es produïa constantment, ja que molts no tenen màquina de fotografiar.

Aprofitem el dia següent per a anar a la Federació. Un cop allí ens rep el nostre amic Adili, parlem una mica del que hem fet i després ens presenta al president de la Iranian Mountaniering Federation, ens deixa amb ell i hi tenim una llarga conversa en què li expliquem la nostra ascensió. Treu una carpeta on hi ha registrades totes les ascensions al Damavand per grups espanyols i ens diu que acabem de fer la primera ascensió pel vessant N.NE. Vam tenir una alegria molt gran, ja que era l'únic que havíem pogut fer i és la primera ascensió nacional i la primera ascensió mundial femenina. Per aquest motiu ens va donar un diploma d'aquesta federació i una medalla com a record. Nosaltres li lliurem uns presents que ens havia donat la directiva del Centre. Continuem parlant amb el president sobre l'alpinisme espanyol, concretament de l'Expedició a l'Annapurna i després de l'alpinisme iranià. Ens diu que un grup iranià prendrà part en una expedició japonesa a l'Himalaia. També ens parla d'en Jordi Pons, de l'amistat que tenen i de la trobada de la UIAA a Iugoslàvia. Ens acomiadem i li diem que esperem tornar aviat per aquestes muntanyes que ens porten molts bons records.

Sortint de la Federació anem cap al basar on fem diverses compres. El que més recordem és el propietari d'una d'aquelles botigues que es va oferir a acompanyar-nos a fer una volta per Teheran. Vam acceptar ja que era l'última nit que érem a Teheran i volíem conèixer-ho bé i el vam convidar a sopar. Quan va tancar la botiga ens vam trobar: venia acompanyat del seu germà i dos amics, amb un esplèndid cotxe americà. Vam anar en un restaurant típic als afores de Teheran on menjar nou persones com anàvem, i abundantment, ens va costar unes 800 pessetes. Després vam visitar el barri on viuen els caps del govern iranià

i el xa. Ens van explicar que per a ells era molt difícil sortir del país, ja que havien de fer molts tràmits per treure el passaport i una vegada li havien concedit a la frontera han de deixar 300.000 pessetes de fiança perquè tornin, si no, ja en quedarien ben pocs. Els cotxes costen 500.000 pessetes, cosa que fa que la majoria no en tingui, però després els surt a compte amb el preu del combustible. Es queixaven que el poble viu malament per culpa del xa. Sols un 25 % de la població sap llegir i escriure. Les seves paraules tenien l'amargor de la veritat, i encara que ells estaven bastant ben situats, vivien el problema actual del país, i l'únic que pot fer canviar ràpidament el país són les exportacions de petroli.

Teheran és una ciutat molt més cosmopolita que Istambul. L'avinguda Shahreza, que és la principal de Teheran, té 31 quilòmetres de llargada i normalment es triga una hora i mitja per travessar-la. El barri residencial és clarament inspirat en les avingudes nord-americanes. Tot són torres rodejades de grans jardins amb guardes amb gossos a les portes. Les cinc principals avingudes de Teheran tenen forma d'estel, i van a parar a una monumental plaça on s'aixeca la immensa torre monument que es diu Shahyade. A l'interior d'aquest monument hi ha un modernissim museu on es troben una quantitat immensa de valuosíssims tresors arqueològics del temps de Mesopotàmia. Dalt de tot de la torre hi ha un mirador des d'on es pot veure una magnífica panoràmica de tota la ciutat i una gran base d'aviació amb els coneguts avions nord-americans Phantom. Quan baixem, en ascensor, entrem en una sala on dintre d'una vitrina hi ha una pedra de la Lluna, del primer cop que hi van arribar els americans. Al costat de l'entrada hi ha una sala audiovisual quadrofònica. Amb una cinta transportadora et porten per les diferents sales. A cada sala es veu un aspecte diferent de l'Iran. La primera està dedicada a Persèpolis, la següent a la indústria del país (petroli, fàbriques, mines, etcètera), la tercera al cultiu: blat i llegums, principalment, i a l'última són tot diapositives sobre el xa, la seva família, els membres del govern actual, amb una música de fons que va dient: xa, xa, xa...

És un viatge a través del temps muntat amb transparències, films, miralls, aigua, llum i música.

A la sortida vam comentar que un muntatge tan perfecte i amb tanta riquesa existeixi en un país que són tan pobres. Aquí, com en altres llocs, tot el pressupost és destinat a coses d'aquest caire triomfalista i la resta a l'exèrcit

A l'Iran hi ha moltes coses per endur-se com a record, principalment els tapissos i les estores que són tan famosos a tot el món per la seva qualitat i a més perquè són gairebé tots fets a mà. També hi ha gerros de vidre de color blau turquesa com les ceràmiques; la ceràmica és molt variada. Els plats de coure van molt buscats perquè tenen uns dibuixos molt curiosos. Una cosa molt curiosa, també, són uns guants i casquets de llana de cabra, perquè no està polida i et trobes que encara hi ha trossos d'herba de quan encara estava a l'animal. També hi ha uns mocadors de seda, i uns vestits, tovalles i cobrellits que estan pintats sobre una tela de cotó i són molt originals, fets a mà. També hi ha molts abrics amb pèl de be, i moltes coses més.

* * *

El dia 11 a la nit, després de tot un dia d'intens treball preparant la furgoneta per a la tornada, vam haver de deixar Teheran. Va ésser un adéu forçat, marcat pel temps, va ésser un adéu trist haver de deixar aquestes terres i aquesta gent que tan fomidablement ens havien rebut. Ens vam prometre que hi tornaríem, perquè el nostre desig és endinsar-nos per tots aquests països que fan aquest món de contrastos que és Àsia.Quan vam travessar el pont d'Istambul vam tenir una gran illusió, en canvi ara ens feia posar tristos perquè ja veiem la fi del nostre treball en grup d'uns mesos.

Estem contents perquè hem aconseguit la primera ascensió nacional al cim del Demavand, amb els seus 5.671 metres, pel vessant N.NE., de la qual resta constància a la Federació Iraniana de Muntanya, i també la primera mundial femenina, amb la Marta Bou.

Però això no era tan sols el que volíem aconseguir: l'Operació Mazandaran 74 està formada per un grup d'amics que trobàrem allò que realment es troba a la muntanya: l'amistat.

Davant les dificultats tant morals com materials, el fet de sentir-se lluny de casa, amb les dificultats de l'idioma com a barrera per a establir relacions amb els habitants del país, amb les alegries i penes que es passen en aquest tipus de sortides, cinc persones hem tret fruit a una d'aquestes oportunitats que es presenten rarament en la vida. Ha estat la primera sortida extraeuropea que hem fet, la distància i l'exotisme d'aquelles terres fa que tinguem, per sempre més, una barreja d'immemorables records emmagatzemats dins dels nostres cors. Difícil és poder-ho explicar, la veritat és que quan pensem en aquells moments feliços ens posem tristos de saber que tot és un passat, si bé proper, però irremeiablement consumit. Per sempre restem agraïts a tots aquells que d'una manera o d'una altra van collaborar perquè es realitzés la nostra sortida. A tots aquells amics que ens van animar i que s'alegraren del bon desenllaç dels nostres problemes.

* * *

Observacions personals sobre diferents aspectes econòmics d'Iran

Aquí com a quasi tot el món, avui dia, la gent diu que: «A l'Iran la vida és bona si un té diners». Aquesta opinió es pot comprovar ràpidament. Acualment a Teheran, en els districtes més elegants, situats al nord de

la ciutat, els apartaments es lloguen a uns 1000 $ USA al mes; els cotxes americans es troben pertot arreu, la vida nocturna és llarga. Tot són senyals capitalistes que es donen cita en aquest imperi del petroli. Per altra banda, a la part sud d'aquesta sorprenent ciutat, tenim els barris que envolten el Gran Basar. Ens mostren cruament la realitat, la gran diferència que continua existent entre els pobres i els rics.

La vida als pobles, en canvi, no ha experimentat una gran evolució, ni en volum ni en costums; així tenim que la gran majoria de les tribus que existeixen actualment per tot el país són nòmades. Aquestes tribus tenen molt marcades les diferents castes existents. Uns són els senyors i els altres, la majoria, els que treballen. Grans ramats de bens són traslladats d'una regió a una altra. Contínuament van plegant i desplegant les seves immenses tendes que els protegeixen de les altes temperatures. Fabriquen formatge de cabra i les dones, amb els seus telers, continuen fent estores que són considerades les millors en tot el món.

Ara ja fa uns anys, el xa, va iniciar «la revolució blanca». Aquesta revolució no ha estat més que una mesura política de seguretat presa pel sobirà persa i que consisteix a dotar el país d'un nivell de vida mínim a fi d'evitar les temptacions del poble perquè s'aixequin en contra d'ell Això ha fet possible que a base d'invertir molts diners, ha equipat el país amb escoles, clíniques, noves indústries agrícoles i millorar, considerablement, les comunicacions interiors tant en carreteres com en ferrocarrils.

Malgrat tots aquests esforços, la feina a realitzar és infinita i el material humà amb què es compta és deficient. Sols per a fer una petita idea cal fixar-nos en les estadístiques del país i veurem que hi ha un 60 % d'analfabets. A més hi ha un dèficit aproximat de 16.000 enginyers, 22.000 metges, 58.000 mestres, 45.000 tècnics i uns 560.000 tècnics semiqualificats.

El panorama es presenta difícil, encara que l'economia estigui resolta amb els ingressos del petroli, i es pot solucionar a curt termini amb la importació de gent especialitzada.

Un altre aspecte molt curiós és que la meitat de les riqueses està controlada pel 10 % de la població, detall que ens ajuda a comprendre les diferències entre rics i pobres.

A aquesta curiosa situació econòmico-política de l'Iran contribueix ostensiblement la influència U.S.A., que hi té una representació d'uns 25.000 homes residents. Per a l'any 1980 es preveu un increment del 100 %. Solament a Teheran ja hi ha 2.000 firmes comercials USA. Una d'aquestes firmes ha presentat un projecte al xa per a la construcció d'una autopista a un cost d'uns 1.200 millons de $ USA. Aquesta autopista travessarà el gran desert Salat per unir Teheran amb el port de Chah Bahar a l'Índic. Aquestes xifres ens donen una petita idea dels negocis que manegen els americans.

Tots aquests projectes són una ínfima part dels que hi ha previstos realitzar en el país. Tenint en compte, com a base, els aspectes vitals que representa la lluita que el xa ha iniciat a tota l'economia del país, radicada en el «boom» petrolífer, ens fa pensar que el temps que tenen per a realitzar tots aquests projectes és relativament curt, ja que les reserves de petroli a l'Iran es calcula que duraran uns 16 anys. Convé fer una inversió dels beneficis actuals per crear en aquest terme noves fonts de riquesa i l'assentament de les indústries perquè donin una autonomia pròpia del futur. Per altra part, queda el fet conegut per tothom i que el xa no ha ocultat mai, de convertir l'Iran en la cinquena potència mundial darrera dels Estats Units, Rússia, Alemanya Occidental i el Japó. Sols el temps pot fer realitat aquest somni.

A causa de la influència USA el xa resta molt preocupat a convertir el país en la primera potència militar. Per aquest motiu la major part del pressupost del país és invertir-lo en l'adquisició d'armament militar. L'exèrcit cada cop pren més importància i actualment tenim que el total d'homes en actiu, militarment, són 200.000, amb més de 1.300 carros de combat, una força aèria d'uns 400 caces, uns 500 helicòpters; en l'aspecte marítim disposa d'una flota de 12 overcrafts, 4 fragates, 6 destructors Spruance. A més corren rumors que tot això es veurà incrementat amb un portaavions americà. El xa és conscient de la posició estratègica del golf Pèrsic i sempre que pot no perd ocasió per a refermar la posició que ocupa. Un altre punt molt important de l'Iran és la possibilitat de fabricar armament atòmic en cas necessari, ja que disposa de recursos propis en les seves reserves de plutoni.

El gran circ

(Versió de "Le grand cirque", "La Montagne", febrer, 1975)

per: **Michel Ballerini**

Som a la diada dels morts. A mitjan octubre una nevada prematura i abundant ha caigut a muntanya seguida d'un fred intents. Per als muntanyencs, especialment els pagesos, és un desastre: patates congelaçades, collites perdudes, bestiar a l'estable abans d'hora, en fi, tot un munt de pèrdues. Per als promotors serà un entrebanc en els seus guanys: les obres marxaran al «ralentí», tal vegada hi haurà atur en alguna, però el treball reprendrà. Per a l'estació d'esquí és una ganga: el gran circ és obert. De París, de Lió, de pertot arreu, els ciutadans es llencen a les autopistes. Tant a l'anada com a la tornada hi haurà bones embussades. (Ja s'hi compta!) El granc circ aquest any es paga car. Sempre preus amunt, aquesta és la llei per a tota mena de telesquís arrossegadors, telecadires i altres comoditats suspeses en l'aire. Els preus segueixen endavant, no sofreixen mai avaries! La normalització és de rigor: El tiquet s'ha acabat, **fortait** per a tots, tant si hom és o no debutant, i tarifa única: les estacions enutgen els clubs, gent soferta que es deixa esquilar; si hi ha un o deu mitjans d'enfilar-se en servei, no té importància, el preu és el mateix. Llavors, per trenta o quaranta francs teniu el dret de donar el vostre nom, cognom i número, del compte corrent bancari (això darrer encara no, però ja vindrà!), pels eventuals controls que no tenen lloc. Durant aquesta estona la filera d'espera dels que us van darrera, augmenta, s'impacienta, i exterioritza el seu mal humor. Tranquil·litzeu-vos, però, hom no es preocupa de vós, sinó del vostre diner. Hom paga al comptat i hom entra a la pista...

Circ d'hivern

Voltaire ens ho ha ben dit: «Hom es gira a mirar els gossos sols quan els sent bordar, i... hom vol ser mirat.» Això comença ja de bona arribada: Es fa tres vegades la volta del parking més a la vora de les pistes, sabent per endavant que no s'hi trobarà lloc, però això permet de fer una exhibició llarga i completa del seu cotxe, sense risc, còmodament i calentó. Després d'això, cal caminar, i com més malament es camina millor, ja que resta ben entès que les sabates, són com la beneiteria, que com més n'hi ha més pesa; no s'és pas millor esquiador un cop les sabates cordades. Pel que fa a la resta de la disfressa, és la revista de moda, el museu dels horrors, l'exposició surrealista, tenint, però, com a qualitat essencial, el seu cost, una petita fortuna. Evidentment, damunt de la neu, els colors vius, forts i contrastants són preferibles, i hom no se n'està pas.

Hi ha les belles ulleres últim crit, quadrades, panoràmiques, antisol, antiboira, avantatjoses, les combinacions «tuyau-de-poêle», mono, bi, tri, multicolors, emboatats, anticaigudes, antilliscants, és a dir, confort; també hi ha els esquís, poden fer servei. Esquiadors o espantalls, no ho sabríeu dir. Un procura camuflar-se per dessota d'una bona capa de crema d'emmorenir: com més brillant, més bonic —com la joia falsa!

Però això no és res. En els rengles d'espera de les pistes s'ignora el veí. La llei, la de la jungla, la del més fort. Hom empenteja, s'infiltra, vol impressionar, fa por, pren per pals d'un slalom els qui estan aturats, i per una parada d'espectadors, els qui estan fent cua; és perillosíssim trobar-se als primers llocs, ja que moltes vegades esquiadors poc hàbils s'hi estavellen, dins d'un núvol de neu i de vergonya. I tot això es produeix en un ambient detestable. Cap simplicitat, res fet naturalment, tot farsa, res més que farsa. No es divirteixen pas, s'exhibeixen i res més. L'esquí és un esport massa seriós perquè un es pugui permetre de no tenir altra cosa que una mena de cap d'enterrament. El dia dels morts! Morts de por de clavar el nas a la neu, d'esbullar-se el pentinat, de mullar-se els peus: morts d'enveja davant d'una morenor o d'un estil espectaculars; morts d'angúnia en un viratge, damunt d'un sot, fent un **schuss.** Al costat dels morts, hi ha els feliços: els que passen a tothom, els que fàcilment es paren, els que els plau d'esperar, sempre no tan perillós; els que baixen en **schuss** bola de neu, o molí de vent, els Sancho i els Don Quijote, els de Guingois, i els sacs de nusos. Hi ha els estilistes de mànec d'escombra, i els estilistes que un no sap que dirne; hi ha els genolls cap endins i els bastons que no se sap de què serveixen, els mal asseguts, i els massa asseguts. Al costat, o més aviat, al davant hi ha els de les granotes relluents de suficiència de medalles i de tricolor, segurs del seu efecte i de la seva prioritat; gens perillosos a les pistes, però sí després d'esquiar. «L'aprés ski!» És el suplement, el bis, el bocí de virtuosisme que reclama el públic als artistes o als clowns. Desfilada total de guardaroba, escarpins, plomes i pomades. I quan pugen les estrelles cada estació esdevé el racó més important del món. El granc circ continua...

Fins a quan? Fins a quan els preus s'aniran apujant i les fileres dels que esperen aniran allargant-se? Caldrà, dins de tres o quatre anys, pagar en or el plaer d'un bany de multitud damunt la neu? Assistirem a una nova selecció pel diner, a noves estacions on els que vagin amb la butxaca plena seran al sud, i els altres a la cara nord? Regna dins l'aire una fortor de diners que podreix l'atmosfera. La dels cims és preciosa, i és just allí el drama: la muntanya no és pas inesgotable. No passaran pas gaires anys, a tots els llocs explotables ja hi haurà els fonaments de futures estacions, i al voltant de les ja creades, cada coster tindrà installat el seu, mitjà mecànic de pujada. Què passar llavors? Ningú no ho sap, però cal témer el pitjor. Ho hem vist ja: les enormes rases dins dels boscos (espectacle sinistre dels arbres podrint-se al mateix lloc on foren abatuts), flancs de muntanya dinamitats, allisats i anivellats. Per tal d'esquiar tres mesos, la destrucció per sempre! L'esquí (per a la majoria esport del mínim esforç) porta gentades a la muntanya, i molts en retor-

Per regions com ara la que presideixen els abruptes cims del Peguera i el Monastero encara es pot aconseguir la gran pau de les muntanyes. Però el gran circ avança i no sabem pas on s'aturarà. ▼

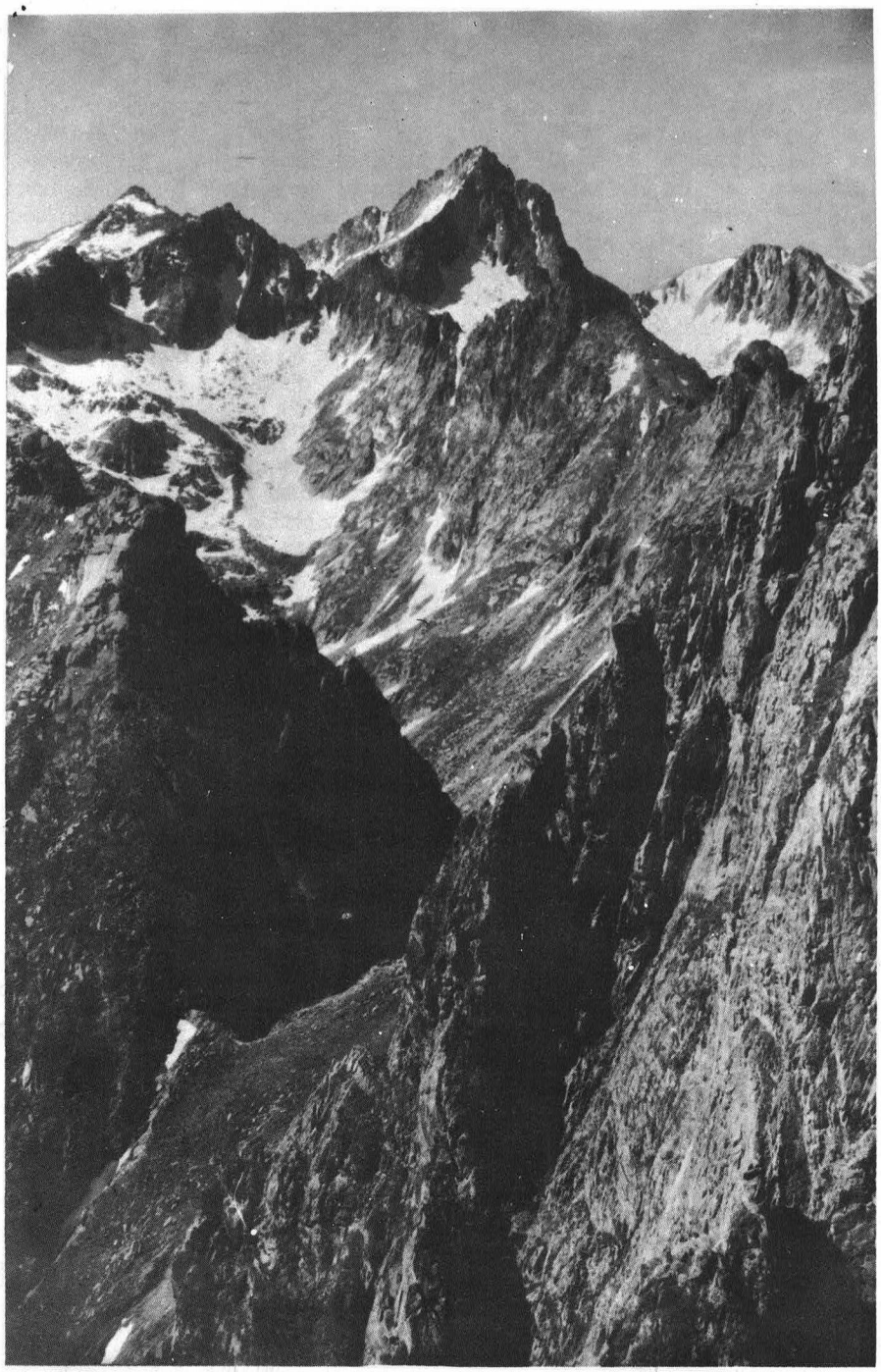

nen sense haver-la vista. L'esquí, la massa de gent, que hom digui el que vulgui, són la mort de la muntanya. Podem lamentar-ho, però no podem fer-hi res.Hom no fa anar enrera els financers.

...i d'estiu

Però, és encara més inquietant veure com el gran circ s'engrandeix. Recordeu aquest estiu: el boulevard Sant Michel a Chamonix, la plaça de la Concòrdia a la Berarde, les entrades als refugis, com l'entrada al treball en una fàbrica, els dormitoris com llaunes de sardina. El fenomen és general i sembla irreversible. Amb trenta anys la muntanya agonitza, ja no pot més. No és pas necessari limitar, el que cal és educar. Potser, però, la incultura d'una gentada, és igual a la seva espessor. Es creen parcs, refugis, està molt bé, però es confonen refugis i parkings-pagant; ja hi ha estacionaments prohibits i guardes (de quina pau?), ¿quan vindran les direccions úniques? Interdir el càmping lliure a muntanya, és interdir a la gent la contemplació dels estels, i no ens evitarem de trobar arreu les llaunes de conserva rovellades. (Resta el bivac, aquest nou luxe.) Ens preocupem de la conservació de la natura per mantenir-la en estat salvatge. El resultat? Els animals són preservats, les flors rebroten, és veritat. El benefici? L'ambient turístic creix, els cims es transformen en reunions públiques, i els refugis s'esberlen. És veritat, també. I naturalment, encara diners!

Abans comptàvem amb els dits d'una mà els que encarregaven menjar; ara és al contrari: dins dels nous refugis el menjador és cada vegada més gran, i el departament per a cuinar-se un mateix (al refugi que n'hi ha) és cada vegada més petit. Cap a una nova escola de la facilitat? S'hi veuen alpinistes explicant d'una manera eixordadora, de cara a la galeria, si fa no fa les històries de sempre, alpinistes publicitaris exhibint als badocs la darrera adquisició feta que els salvarà la vida; s'hi veuen guardes de refugi fent la mona volent imitar els **maîtres d'hotel,** i els nous clients, creient-se dins d'un Palace. S'hi veuen, de dues a vuit, columnes infinites enfilant-se sense entusiasme cap als cims sense misteri; se sent com claven en un IV pitons llargs desmesurats, i com uns enredaires estúpids desfermen tota llur bestiesa als quatre horitzons. I els cims esdevenen, al llarg de l'estiu, asils naturals que perden en seny el que guanyen en follia.

La muntanya, sigui a l'hivern o a

l'estiu, no és cap sala d'espectacles, ni cap suport publicitari. Aquest és, malauradament, el seu nou paper. Una muntanya, un nom, un producte: La trilogia nefasta; es produeix un encariment de tot que ateny fatalment a cada individu. Inviten el personatge que ha venut el seu nom a un piolet, o a un pitó; no es compra el producte, però si l'heroi. I la resta igualment. No essent possible atacar a la base, a menys de suprimir tota publicitat, particularment en les revistes (però de què viurien llavors?) caldria almenys alleugerir-se els efectes. Serà possible? Els herois, però, no estan pas cansats.

Acceptar-se

Heus aquí l'evidència. La societat de consum ha assolit la muntanya; calen consumidors, per a comprar material, per a construir estacions, per a fer ben rendables les installacions i manteniment dels refugis. Cal força gent, i gent que pagui; hom crea necessitats, en material, en confort, hom explota el somni i conserva el mite. La muntanya no canvia pas, certament, però els homes la transformen. Hom destrueix el que no pot posseir, encara que ho estimi, i la muntanya, no serà mai la muntanya dels homes, perquè no és pas a llur mesura, Aquesta veritat és un topall a l'ambició de l'home, dels alpinistes, i se'ls fa insuportable.

Llavors per saciar almenys en part aquesta ambició, capgiren les dificultats, creen falses aparences, installen telefèrics, refugis, esteses de cables, hom es cobreix de material, talla el bosc, i fa l'escampall de la teranyina fastigosa de cables pengim-penjam, blocs de ciment, pilones, etcètera, i tota aquesta gran carcassa de ferro blanc, els fa creure per un instant en el miratge de la possessió de la muntanya. Caldrà, però, no creure-hi més, i a acceptar-se. Conèixer la força llur, i si hom va massa enllà, acceptar la llur por i feblesa; acceptar de sofrir per ésser honest amb un mateix i amb els altres; acceptar d'ésser senzill, d'estimar la muntanya per ella mateixa, i no per l'aire que ella us pugui donar; acceptar de callar per respecte al silenci. Tant en l'home com en la muntanya, no hi ha res més que belleses; el tot és saber-ho i admetre-ho! Acceptar d'ésser un mateix.

Que s'acabi el gran circ interior i els problemes individuals seran resolts; els problemes collectius no ho seran pas, però tal vegada la vida de relació, en les pistes, en els refugis i en els cims, esdevingui més fàcil i més humana.

És cosa ben personal que cada u faci un redescobriment de la seva vàlua i possibilitats, especialment en la motivació del que l'ha empès cap a la muntanya, i aprofundir-hi. Un examen de consciència serè o dolorós. Als extrems hi ha els purs i els extravagants. Ningú no té dret a jutjar a ningú, car la muntanya és de tots, però tothom, almenys per una vegada hauria d'anar sol a muntanya. Llavors no hi ha espectadors, ni auditors, ningú que pugui escoltar-vos, ningú que us pugui veure, per assegurar-vos o encoratjar-vos, la integritat total amb si mateix; la solitud, mirall sense complaença. Després d'això, potser molts no tornarien més a muntanya... i els altres coneixerien una muntanya que no fóra pas mai més un camp de fira.

Protegir l'home

El problema sembla insoluble. D'una banda, la muntanya, reialme de llibertat, que cada u freqüenta i practica com li plau o com pot. D'altra banda una situació realment dramàtica: la muntanya, l'alpinisme, l'esquí, venuts sense escrúpols als qui en donen més, als més brillants o als més arriscats. El desenvolupament massiu dels esports de muntanya, la multiplicació dels abusos que sols tenen com a arguments la llibertat o el diner, han creat aquesta situació, i la mantenen. Hom no veu pas de quina manera pot trobar-se el remei, marxa enrera no és possible (els marxants de la muntanya ho saben prou bé!), però si cal anar endavant, cal fer-ho amb seny.

Caldria recordar als negociants de la muntanya que són ells els qui escriuen les planes més tristes de la història alpina. Quant als altres, els que podríem dir-ne els consumidors, caldria que reaccionessin i que visquessin llur passió, sense cap subjecció psicològica o d'altra mena, conscient o no.

Protegim la natura, d'acord, però també l'home. Salvar l'individu, contra el soroll, l'estupidesa, les falses aparences, les falses necessitats, contra la massa (destrossadora de la personalitat), perquè finalment en contacte amb una natura difícil, pugui ell mateix descobrir-se. La muntanya és un alambí: ella destilla l'individu profund que s'amaga dins de cada u, ella accentua els caràcters i ens fa veure l'home a través d'una lupa.

Cal deixar els herois amb llur xerrameca, els clowns amb llurs gesticulacions, i els titelles amb les seves malles d'or, per tal de preservar millor el que hi ha de més fràgil en l'home: la llibertat d'ésser ell mateix.

25-8--1975.

Trad: Ramon Pujol i Alsina

Les expedicions vistes des de baix

per: **Jordi Pons**

Parlar d'expedicions, és parlar d'alguna cosa més que d'una simple aventura. Seria absurd pensar que un abandona el seu treball, la seva família i els amics, tan sols per enfrontar-se amb un perill, sense altra compensació que la del perill que l'envolta.

Si sempre s'ha parlat de les peculiaritats de l'alpinista, és perquè als ulls del profà, aquest és un home a qui agrada de cercar el risc, posar en joc les seves limitades possibilitats davant dels grans gegants alpins, mils vegades superiors a ell. En una paraula: és com si tan sols li agradés de jugar amb el foc.

Res no hi ha tan lluny de la veritat i ben poc seria el mèrit d'un expedicionari si en la seva finalitat no existís una certa filosofia de la vida, d'una inquietud per totes les coses desconegudes, d'una comprensió per als homes d'altres terres, per les flors que s'obren al dia, per tot allò que viu i que respira.

Participar en una expedició, és entrar a formar part d'un joc, amb unes regles molt ben definides, perquè el plantejament d'exploració d'una muntanya, sols és possible quan el comú denominador de cada un dels homes que en formen part és el mateix. Voluntat de treball, plena convicció del que es va a fer i una serena tenacitat, per a no cedir ni un sol pam de terreny, si no és davant la inseguretat o, qui sap davant l'impossible.

Com més ambiciós és l'objectiu, més important és mesurar les paraules, car una cosa és projectar i l'altra aconseguir.

Tots sabem que, en definitiva, l'alpinisme és el pol oposat de tota competició i malgrat tot, igual que en les grans empreses, una expedició suposa una certa lluita, esportiva, evidentment, però no pas per aconseguir una medalla, sinó més aviat per satisfer les nostres pròpies inquietuds. Una petita vanitat, però crec que justificada.

De tant en tant la gosadia de l'home, es paga ben cara, però és un alt tribut amb el qual ja es compta, malgrat que no per això deixa de sorprendre'ns. És aleshores quan la crítica no és sempre generosa, i els qui la fan obliden que trepitgen un terreny que no comprenen.

No abandonen la casa els resignats. La vida cal palpar-la amb els dits. No totes les grans gestes s'han fet per diners.

Malgrat la proliferació d'expedicions arreu del món, aquestes continuen essent una minoria dins de la gran família que forma el món alpí. Motiu? Segurament l'hauríem de buscar en la complexitat que suposa la seva organització.

Tots aquells homes que hagin tingut oportunitat de participar en una expedició, crec que estaran d'acord amb mi si dic que una cosa és agafar l'avió per anar-se'n i l'altre és treballar molts mesos abans d'agafar-lo.

Tampoc no s'acaba tot disposant d'una bona quantitat de temps lliure. Cal tenir en compte les pròpies condicions físiques, cal conviure amb uns campanys i, per tant, és obligat desterrar l'egoisme personal i això no sempre és fàcil. Cal sortir amb la ferma decisió, fins al final, que una expedició no són vacances i que els objectius, cada vegada més exigents, han de justificar l'esforç d'un grup d'homes.

Tot això no es gens fàcil.

Evidentment, l'alpinisme d'avantguarda exigeix una certa heroïcitat, potser és per això que la conquesta de l'Himalaia ha estat portada a terme per homes d'un cert prestigi alpinístic. La muntanya és poesia però també és cert que fila prim i és fàcil trobar desplaer, allí on hom creia trobar benestar. Essent així no hi val la inexperiència. Potser és per això que estic segur que el plantejament d'una expedició és una cosa molt seriosa que enlaira els homes que la plantegen i realitzen, però que pot generar discòrdies si hi manca bona voluntat.

Deixant a part les heroïcitats d'aquells peoners que foren Irvine i Mallory, Norton i el duc dels Abruzzos, que des de principis de segle ja estaven embrancats en una lluita per assolir el famós Everest o bé el K-2, al Karakorum, podem dir que hauríem d'esperar fins a l'any 1950 per a un esdeveniment important en la història de l'alpinisme internacional.

S'havia assolit per primer cop un cim de 8.000 metres, malgrat haver-se superat aquesta altura en altres ocasions.

A partir d'aquell dia els noms dels alpinistes francesos salten a les primeres planes dels daris. L'Annapurna és el nom de la muntanya i Maurice Herzog l'home que ha dirigit l'expedició.

Però com a totes les grans empreses, no està sol. Un equip d'homes ha fet possible aquesta conquesta. Són Lionel Terray, Louis Lachenal, Gaston Rebuffat i altres professionals de la muntanya amb un dilatat historial cada un d'ells.

Eren temps difícils i fins i tot el material era molt lluny de la perfecció, però s'acabava de donar un gran pas i els intents d'assolir els vuit mils, que no havien parat mai, retornen amb més força. El mateix Terray, amb qui uns anys més tard tindríem la sort de fer una bona amistat, el veiem saltar de cim en cim, de conquesta en conquesta. Trepitja el Fitz Roy a la Patagònia, als Andes el difícil Chacraraju i el Janu i el Makalú, al Nepal.

No avança sol aquest home que, a poc a poc, comença a ésser com un símbol per a les noves generacions de muntanyencs. Amb ell, altres homes estan fent història. Són Guido Magnone, Herman Bulh, Jean Couzy i Desmaison, Bonatti i Carlo Mauri, Michel Vaucher, Paragot, Cesare Maestri, Chris Binington, Kurt Diemberger i altres. I arribem als nostres dies amb Yannick Seigneur o bé Reinhold Messner, aquest company del Tirol que, en un esclat d'activitat, facultats i tenacitat, ha posat els peus sobre tres cims de vuit mil metres.

Amb el regust a flor de llavis per la conquesta de l'Annapurna, els alpinistes francesos ens donen una altra sorpresa. Aquesta vegada és en terres patagòniques, concretament el cim del Fitz Roy, però l'espectacula-

La conquesta de l'Annapurna Est, el nostre primer 8.000, representà la culminació de l'època de les expedicions, el coronament d'una sèrie d'esforços i passos graduals i mesurats. ◀

ritat d'aquest obelisc, malgrat la seva gran dificultat, no sembla commoure els profans, a causa sens dubte de la seva escassa altura, car no arriba ni tan sols als 4.000 metres.

A la massa sembla que el que l'interessa és altura i no la dificultat. És potser per això que en 1953 els diaris de tot el món llencen com una bomba una nova que arriba als quatre punts cardinals. Una expedició britànica acaba d'assolir l'Everest i, amb ell, el cim més alt de la terra.

Bon regal per a festejar la coronació de la reina d'Anglaterra. Ara, els profans, ja es pregunten quin interès poden tenir, per als alpinistes, la resta de muntanyes de l'Himalaia, si la més alta ja s'ha vençut.

Què hi farem! Les coses són així i uns i altres ens esforcem a explicar que la conquesta sobre l'Everest ha estat un gran esdeveniment, però no la fi que molts ens pronostiquen.

Per a nosaltres, els muntanyencs, un fet no menys important és la gesta de Herman Bulh, que gairebé en aquells mateixos dies assoleix tot sol el difícil i perillós cim del Nanga Parbat, de 8.115 m. i amb un bivac a prop del cim, que posaria a prova l'autèntica tenacitat d'un dels més qualificats alpinistes de tots els temps.

Un any després de la conquesta de l'Everest, els alpinistes italians aconsegueixen el «seu» cim, el K-2, situat al Karakorum. El Capadue, tal com l'anomenen ells, és el segon cim més alt del món, tot i que no està en terres nepaleses.

És una autèntica mola, que s'aixeca per sobre de la glacera de Baltoro i que després d'haver costat moltes vides, deixa d'ésser un secret per als alpinistes llatins. Compagnoni i Lacedelli són els homes que trepitgen el cim, i al primer d'ells aquesta conquesta li costa els dits de les mans, igual que a Herzog sobre l'Annapurna.

Gairebé en els mateixos dies és vençut el Txo Oiu, però a causa de la seva escassa dificultat, malgrat ésser un vuit mil, té menys ressonància que els altres. També i amb un curt espai de temps, són vençuts el Kanxenjonga i el famós Makalú.

Austríacs, anglesos i francesos són els autors d'aquestes conquestes. Una cursa de països i d'homes, lluitant contra els principals enemics de l'Himalaia, com són les allaus, l'arribada del monsó i l'altura.

També és vençut el Manaslú, aquesta vegada pels japonesos. És talment com si fos la seva muntanya i la que més vides els ha costat. No per difícil, segurament, sinó més aviat per fatalitat.

És també aquesta mateixa muntanya la primera a ésser vençuda per un equip integrat totalment per dones i, seguint la tradició, per dones nipones. Va ésser en 1974, justament quan nosaltres intentàvem assolir el cim de l'Annapurna Est.

L'accident mortal d'una d'aquelles extraordinàries dones posaria un xic de tristor a aquella conquesta femenina.

En 1956 els alpinistes suïssos assoleixen no tan sols l'Everest per segona vegada, sinó també el seu veí, el Lhotsé, amb el qual la llista de vuit mils es va reduint a poc a poc.

També el Broad Peak deixa d'ésser una incògnita per als austríacs, entre els quals formen part Herman Bulh i l'amic Kurt Diemberger, ben conegut pels alpinistes catalans i autor del llibre **Entre zero i vuit mil metres.**

Amb el Gasherbrun I per part dels americans i el Gosainthan a càrrec dels xinesos, es pot dir que la reduïda llista de vuit mils s'ha cobert en un espai de temps relativament curt. Amb tot, la llista no quedaria completa, fins a aconseguir la conquesta sobre un dels cims més bells i alhora més difícils de l'Himalaia. És el Dhaulagiri. Una piràmide gegantina i solitària que s'aixeca sobre la vall de la Miristi Khola.

Han passat deu anys d'aquell dia en què l'expedició de Maurice Herzog es va situar al peu d'una de les seves arestes per intentar-ne l'ascensió. Estem en 1960 i si bé els homes no han canviat, sí que han canviat els materials, els equips d'oxigen i fins i tot els plantejaments d'atac a un cim.

Així, doncs, són els suïssos altra vegada els que posen fi a una de les incògnites que quedaven a l'Himalaia: el Dhaulagiri, amb els seus 8.167 metres.

Un dels homes que trepitja el cim és Diemberger, que es converteix en aquell moment en l'únic home viu, amb dos cims de vuit mil metres.

Deu dies més tard, en Michel Vaucher, de Ginebra, també faria el cim, amb què podem dir que gairebé tots els gegants de l'Himalaia ja han estat vençuts.

Amb un retard ben evident en relació als països alpins, neix a casa nostra la Primera Expedició Espanyola als Andes de 1961. Una selecció d'onze homes, entre els quals formem part en Guillamon, l'Anglada i jo mateix, per part de Catalunya, ens unim en un esforç comú per atacar el cim més representatiu dels Andes del Perú.

El Nevado Huascarán, de 6.768 metres. La mort de l'amic Pedro Acuña enfosqueix aquella conquesta de l'aresta N.E., una de les més difícils vies d'escalada en aquella serralada.

Passen els anys i per arreu neixen expedicions cercant objectius difícils. De muntanyes difícils n'hi ha per tots els quatre punts cardinals, però no ens enganyem, l'Himalaia sempre serà l'Himalaia. Arribats ja en els nostres dies, podem dir que els 8.000 ja s'han assolit tots, així com també la majoria dels 7.000.

És que ja s'ha dit tot, sobre aquestes grans empreses? No, ben al contrari, ja que deixant a part les repeticions dignes del millor elogi, en aquestes muntanyes, neixen noves inquietuds, car els experts saben que l'Everest, el Dhaulagiri, el Makalú, l'Annapurna, el Nanga Parbat i tants altres cims, ofereixen moltes possibilitats, no exemptes de dificultat ni de bellesa.

Entre els anys 1970 i 1975 són vençudes les parets sud del Manaslú i també la del Nanga Parbat pel vessant del Rupal. Dues conquestes a càrrec del millor grimpador dels dar-

La gran victòria sobre el Makalu, el cinquè cim del mon, aconseguida pels excursionistes de Manresa, ha renovat el nostre rècord d'altitud i ha estat una gesta digna del centenari de l'excursionisme català. ▼

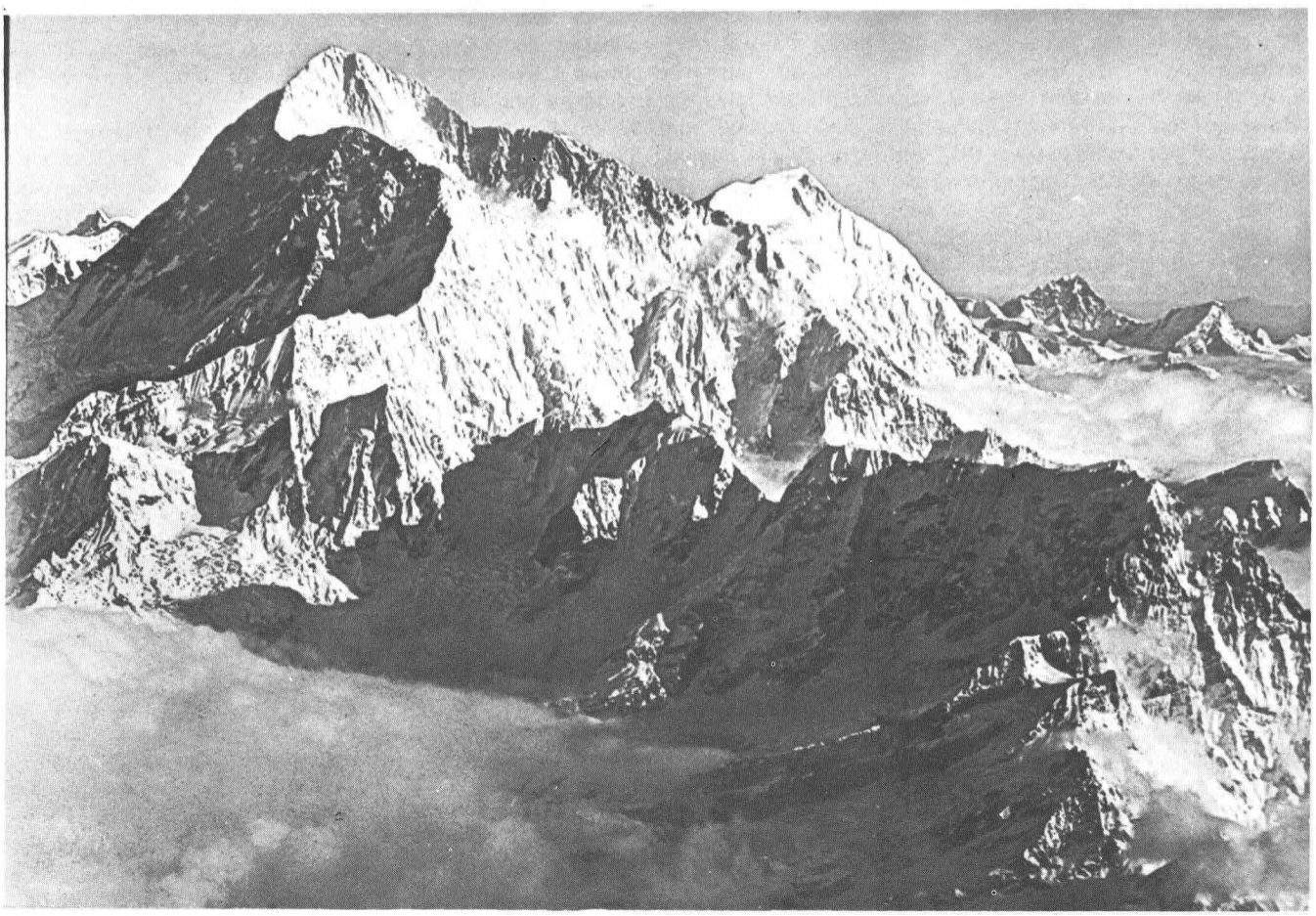

rers anys: Reinhold Messner.

En aquest lapse de temps s'assoleixen també la pared sud de l'Annapurna per un fort equip britànic i l'esperó oest del Makalú a càrrec de l'expedició francesa.

S'ha iniciat l'escalada a les grans parets, a les arestes verticals. És l'època de les grans dificultats en què es posa en joc el prestigi dels més destacats escaladors. Cesare Maestri, en un altre pla, fa parlar amb la seva conquesta sobre el Cerro Torre, la perillosa muntanya patagònica, de la qual s'han donat tantes versions i no sempre en favor d'aquest extraordinari escalador de Madonna de Campiglio.

També és en 1972 que el conegut alpinista Direnfurt dirigeix una expedició internacional a l'Everest. El seu objectiu és fer la directíssima a la muntanya més alta del món. Dificultats a part, sembla que entre ells no s'entenen. Massa idiomes.

Uns mesos més tard, el mateix Michel Vaucher, comonent de l'equip, em diria personalment: «La propera vegada que vulgui anar a l'Everest, em triaré el cap d'expedició».

Aquesta via tan difícil com perillosa, seria vençuda en 1975 per un equip també britànic, dirigit per C. Bonington, just als 25 anys d'haver-se assolit el primer 8.000.

Quant a casa nostra, quinze anys és un espai de temps considerable des d'aquella primera expedició als Andes. Les muntanyes d'Àfrica, els Andes, Groenlàndia i l'Hindu-Kush, deixen d'ésser també un secret i aquella minoria que fórem durant uns anys, aviat s'estén per tots els àmbits.

Els objectius, aparentment, són discrets, però és un aprenentatge pel qual cal passar.

En 1966 un entusiasta muntanyenc posa en joc una nova manera de recórrer el món, d'assolir els cims més apartats. És Venanci L. de Ceballos. Per a ell els mesos no compten i quan inicia l'expedició Alaska-Terra del Foc, sap que arribarà fins al cap de Hornos, després d'haver visitat totes les serralades més importants del continent americà, acompanyat sem-

pre d'altres muntanyencs.

Un tipus d'expedició no exempta de risc i d'emoció, encara que en el seu objectiu no figuri assolir els cims més difícils.

En 1969 un grup de companys format per Anglada, Cerdà, Civis, Genís Roca i jo mateix, assolim per primera vegada els 7.000 metres a la serralada de l'Hindu Kush. És el cim de l'Estor-o-nal que a més és verge, malgrat els vuit intents que hi havia hagut amb anterioritat.

Si no ho recordo malament, és més o menys en aquestes dates que comencen a sorgir expedicions, no tan sols federatives, sinó també de clubs. Aquest és el cas del Centre Excursionista de Catalunya. Al cap de poc de tornar de l'Indu-Kush, dos dels homes que havien estat amb nosaltres surten cap a la Patagònia, per intentar el cim del polèmic Cerro Torre. L'expedició dirigida per Joan Créixams i composta per mitja dotzena d'escaladors, no van tenir sort en el seu objectiu.

De les altres regions neixen expedicions i aviat deixa d'ésser una novetat llegir als diaris una nova empresa per part d'alpinistes que fins ara havien estat callats. Així, doncs, en 1972 els castellans es dirigeixen vers el Mak-Kinley, a Alaska, mentre els valencians, a l'altre extrem del continent, posen els ulls a l'Aconcagua, però no a la seva ruta normal, sinó a la difícil paret sud, de la qual sortiren vencedors assolint-la per cinquena vegada.

També el compacte grup de manresans van fent de les seves i després d'una sèrie de sortides per Groenlàndia i els Andes, es llencen a un objectiu més ambiciós, del qual sortiran vencedors també, malgrat les conseqüències d'un bivac en condicions extremes. Ells són els que posen els peus per setena vegada sobre el cim del Tirich-Mir, el més alt de la serralada de l'Hindu Kush i sens dubte un dels més bonics.

Acostant-nos als vuit mil metres, estic segur que uns i altres fa temps que hi somiem, però un cim d'aquesta altura no està a l'abast de qualsevol i calia passar per totes aquestes experiències. Amb tot, es van consolidant les esperances i per fi els diaris parlen de dues expedicions importants per a 1974: els bascos a l'Everest, els catalans a l'Annapurna.

Però vet aquí que de la nit al dia els castellans ens guanyen per mà. Un grup de companys de Madrid marxen a finals de 1973 (època del post-monsó a l'Himalaia) vers aquella serralada. El seu objectiu: el Manaslú. A tots ens faria gràcia fer el primer vuit mil, però el que no es pot fer de cap de les maneres és precipitar els esdeveniments.

Els catalans ho teníem tot menys els diners. D'altra banda, estàvem segurs que el post-monsó no és una època gaire adequada, perquè és molt curta, i una experiència així, per primera vegada, no creiem que fos gaire aconsellable.

Les constants nevades i les allaus obligaren els companys madrilenys a abandonar els seus intents, quan tot just havien cobert els sis mil metres.

Per fi, un grup de catalans en 1974 posen els peus sobre el primer 8.000 en la història del nostre alpinisme. És el 29 d'abril a les nou de la nit. Amb un esforç titànic, sense sherpes i sense oxigen, la cordada Anglada-Civis-Pons, amb el suport de sis companys més, posen fi a una llarga tasca de més de tres anys i aconsegueixen el seu objectiu.

En aquells mateixos dies els nostres amics bascos es veurien obligats a abandonar el seu objectiu, en un desesperat intent per assolir el cim més alt de la terra. El vent violent els privaria de realitzar el més gran somni quan ja eren a uns tres-cents metres del cim.

A partir de llavors les expedicions es multipliquen. Arriba un moment que ja resulta impossible de portar una relació de totes les que surten, però citem encara abans d'acabar l'èxit dels castellans sobre el Manaslú, en el seu segon intent i en l'època del pre-monsó, i la dels manresans sobre el Makalú. Així mateix és digne de destacar, encara que sense tanta sort, l'esforç d'un grup d'escaladors de la U.E.C. i del C.E. de Gràcia que, sota la direcció de Jordi Colomer, intentarien la difícil paret del Saraghrar, de 7.349 m, a la serralada de l'Indu-Kush. Un grup d'homes que, al capdavall, van demostrar que també al nostre país és possible fixar-nos uns objectius poc freqüents, fins i tot a l'Himalaia.

S'han complert cent anys d'alpinisme, d'esport a la nostra terra. Any darrera any, continuaran naixent expedicions per totes les regions, per totes les entitats, però cada vegada, també, resultarà més difícil escollir els objectius, potser perquè cada vegada ens exigirem més a nosaltres mateixos i és lògic si volem acostarnos a Europa. Per acabar, vull fer menció d'aquest nou tipus d'expedició lleugera que s'està imposant arreu del món.

Els vols Charter d'una part i la limitació de temps i diners per l'altra, estan posant de moda entre els joves muntanyencs aquest tipus de sortides. Sense anar més lluny diré que, aquest any passat, uns 250 nois i noies sortiren de Basilea en un Boeing, en direcció al Perú.

La majoria de viatgers eren muntanyencs i la majoria, també, anaven amb les botes als peus i el sac de dormir sota el braç. Els objectius eren molt variats, però sens dubte, algun d'ells, hauria estat motiu de renom per a alguna expedició, no fa gaires anys.

I vull fer menció, també sempre dins d'aquesta nova manera de fer expedicions, com els dos alpinistes tirolesos Reinhold Messner i Peter Habeler assoliren fa pocs mesos el cim del Hidden Peak de 8.068 m, es pot dir que a l'estil dels Alps.

No és la fi. És el començament d'una nova etapa en què no hi ha res escrit, però el que sí que potser valdria la pena de dir és que en el futur haurem d'escollir molt bé els objectius, sempre que no siguin privats, perquè del que no hi ha dubte és que una cosa és una expedició i una altra unes vacances.

Dos itineraris d'esquí

per: **Josep Abril i Pinell**

Amb l'exagerat nom de «I Cicle d'Esquí-descoberta», vàrem iniciar la primavera passada, el que voldria ser una sèrie d'excursions amb esquís, no amb la intenció, tal com es podria deduir del títol, de descobrir regions noves, que ja no en queden per descobrir al Pirineu, sinó, d'anar a cercar itineraris poc freqüentats o gairebé inèdits, i que de veritat siguin una descoberta per als que hi prenen part, fins i tot per als que porten la sortida. Crec que afegir-hi un xic d'incògnita és molt atraient i es produeixen de vegades sorpreses agradables, i altres vegades, és clar, de no tan agradables. D'aquesta manera ens apartem una mica dels camins massa coneguts, molt sovint freqüentats, i mantenim viu l'impuls dels pioners, que anaven afegint contínuament itineraris nous en el seu bagatge d'experiències.

Estem d'acord, els qui vàrem assistir-hi, que valia la pena començar, i continuar el proper hivern, ja que queden no gaire lluny contrades poc visitades, esperant l'esquiador que, àvid de paisatges desconeguts, s'hi vulgui endinsar.

Pic de Neressol (2634 m, Arieja)

Des de l'Hospitalet, hi ha 1200 metres de desnivell.

Per arribar a l'Hospitalet, cal anar des de Puigcerdà cap al poble de Porté i pujar al coll de Pimorent. Després, ja de baixada, es deixa a l'esquerra la carretera que va al pas de la Casa, i s'hi arriba aviat, després de dos o tres llaçades de carretera. Són una trentena de quilòmetres des de Puigcerdà.

Aquell dia feia molt de fred, i com que era molt de matí, i encara dúiem, a més, una hora d'avançada a França, no vàrem veure ningú despert. El poble, arraulit en el fred, queda a la dreta del riu, i cal anar cap a l'altre vessant, és a dir, en direcció a l'oest, passant la via del tren, i després el riu per un pontet.

Just sobre el poble coincideixen les dues valls, la de Siscar i la de Valdargues. La nostra intenció era pujar per una vall i baixar per l'altra, ja que ambdues es comuniquen pel portell de Siscar, ja en el fons de les valls, una vegada passat el pic de Neressol.

Cal iniciar de seguida la pujada anant a cercar l'intinerari a prop d'un gran tub d'aigua que baixa de l'embassament de Valdargues, però una volta al fons d'aquesta petita coma, no gaire còmoda de pujar si hi ha poca neu, ja que pedres, matolls i bedolls dificulten el pas, s'ha de girar a l'esquerra, és a dir, en direcció sud-oest. Aquí el camí queda net i es pot pujar tranquil·lament pel fons de la vall. Érem a l'abril, però a causa del fred, la neu tenia una consistència plenament hivernal i en arribar a la zona on ja hi tocava el sol, aquest encara baix, allargassava les ombres produint efectes de gran bellesa.

Un tros més amunt, on la vall gira en direcció al nord-oest, cal fugir del fons i passar una cinquantena de metres sobre el riu, per evitar dificultats. La vall s'eixampla després magníficament, i queda davant nostre un espectacle que val la pena, amb el pic d'Escobes com a punt culminant.

Hi ha una petita presa que forma un llac i on es puja suaument per l'esquerra del torrent, fins arribar al petit refugi de l'Orri de la Besine, magníficament situat, a 2.080 metres. A partir d'aquí, cal començar a pujar cap al portell de Siscar, que ja s'endevina darrera d'unes comes, en direcció al nord. El terreny és excel·lent per a esquí i es puja molt bé fins a arribar al Portell, a uns 2.350 metres d'alçada, únic pas d'una vall a l'altra, bonic, espectacular, tal com els muntanyencs pensem que ha de ser un coll. Per una banda hi ha el Pic Regalèsio, que malgrat aquest nom tan poc seriós té unes canals impressionants i una bona cresta per arribar-hi, i al sud-est el Neressol, no s'arriba per una llarga carena. El vent havia tret la neu i vam deixar els esquís al peu d'unes pales abans d'arribar al cim.

El Neressol es troba al centre d'un bell circ de muntanyes i té un panorama magnífic: Roc Mele, pics de la Cabaneta, Siscaró, Escobes i l'impressionant pic d'Alba, on s'endevinen escalades atraients per les seves crestes. Al sud-oest l'ample coll de Pimorent traspassat per la cinta negra de la carretera.

El descens cap a la vall de Valdargues és magnífic. Molt dret al començament, es converteix després en unes comes suaus de diferent inclinació que són la delícia de l'esquiador. Cal anar baixant per la dreta del torrent cercant els millors passos fins a arribar a l'embassament. A partir d'allà, cal esperar que l'habilitat i l'experiència del muntanyenc l'ajudin a trobar el millor pas, ja que aquest depèn de la quantitat i qualitat de la neu. És un pas estret, no difícil, solament fa de mal aconsellar la baixada per on no hi ha un pas clar, sinó diverses possibles solucions, que es van improvisant. Una mica més avall es troba ja la coma on s'ajunten les dues valls i cal, tal com vam fer al matí, anar a buscar el tub d'aigua de l'embassament, i descobrint la millor baixada, per la dreta del torrent, i fent l'«esquí-country» de matoll, tan conegut dels muntanyencs a la primavera quan hi ha poca neu, anar a trobar el pontet per passar el riu.

Aquest itinerari es pot fer també en sentit contrari. No sabria ben bé quin aconsellar.

Pic de Tomaset (2.741 m, Andorra)

Des del Serrat hi ha 1.300 metres de desnivell.

Si anem a Andorra i ens situem a la capçalera de la vall d'Ordino, veurem que del Serrat surten dues valls. Una al nord-oest cap a Tristaina i l'altra, la vall de Rialp, al nord-est, que és la que ens interessa.

Si la neu permet pujar més amunt del Serrat, després d'uns revolts surt un camí de cavalleria que a la dreta del torrent va pujant per prat i bosc, fins a trobar el llit de l'aigua que traspassa per un pontet, i més amunt, ja per l'esquerra, un altre pontet ajuda a passar el torrent de Sorteny, que segons l'època de l'any

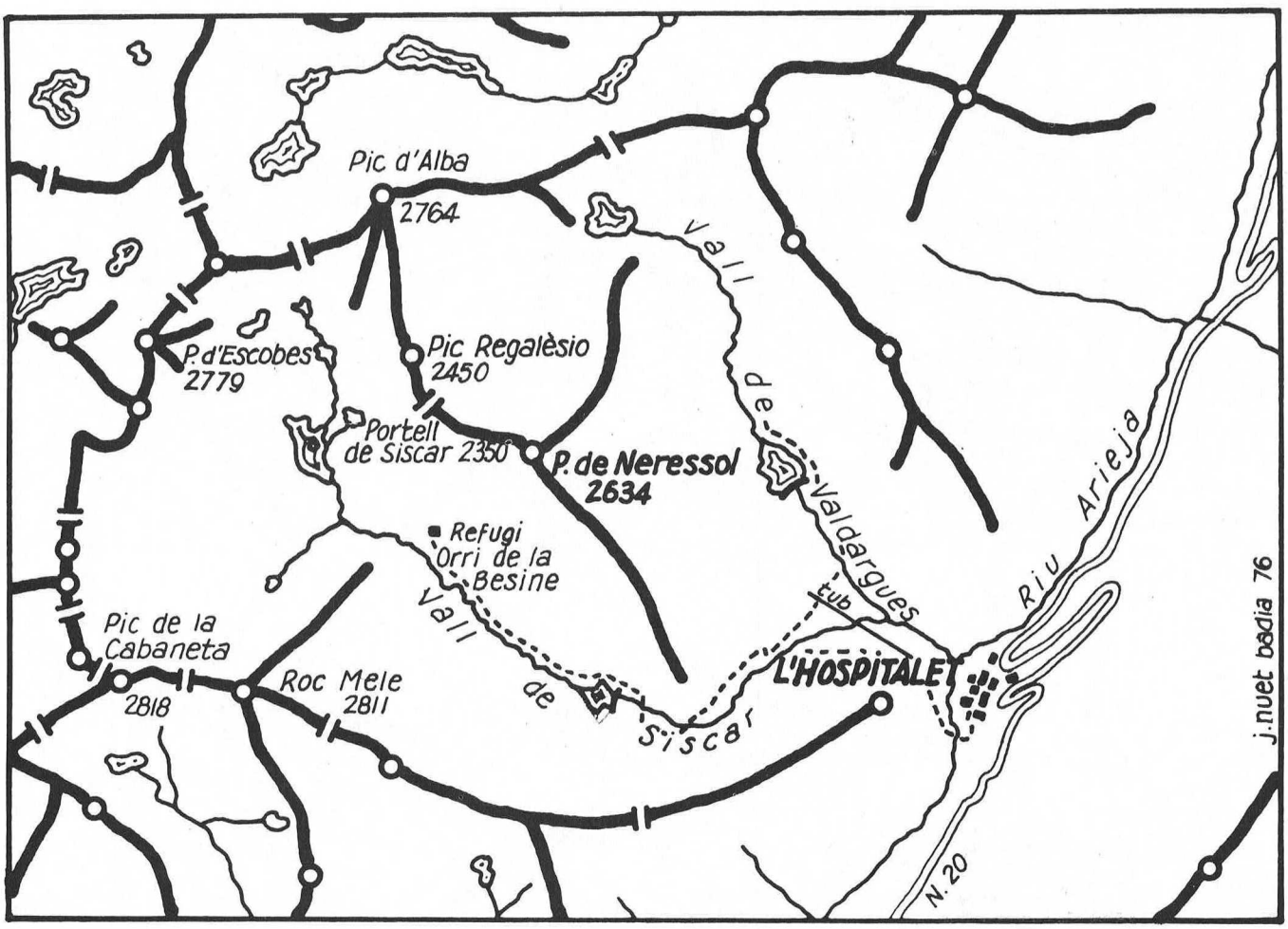

va amb molta aigua. La vall es va estrenyent, i es passa més arran de riu. Quan vam fer aquesta excursió, l'abril del 75, s'estava construint una pista que arribava un tros més amunt de la confluència amb la vall de Sorteny i que, quan hi ha poca neu, pot estalviar una bona caminada. En aquest indret, la humitat i la força de la primavera que ja donava senyals per arreu, impregnaven l'aire d'una olor intensa de bosc, olor inèdita en els temps freds de l'hivern.

Després de passar el tros més estret, quan sembla que el terreny es complica, de sobte s'obre la vall, s'eixampla, i gairebé plana, s'adreça en direcció al nord. Es pot anar tranquil·lament pel llit del riu, que sempre és el millor camí quan els torrents són plens de neu. A mà dreta s'endevinava el port de Banyells, al qual uns núvols fugissers donaven, amb la llum del sol, un aspecte fantasmagòric impressionant. I sota mateix del port, a prop del torrent, es troba mig enterrada a la neu, una cabana d'aspecte acollidor, petita, potser capaç per a cinc o sis persones, però l'interior de la qual la neu no va permetre que veiéssim. És possible que en un hivern de molta neu, ni tan sols no se'n vegi la teulada.

Poc després de la barraca, s'agafen unes amplíssimes pales, que en direcció nord-oest baixen del port de Siguer. Era agradable pujar, amb les espàtules cara amunt, i notar com les pells aguantaven el pes del cos. Cal pujar en poca distància uns 300 metres de desnivell i és com un repte per a fer un esprint de pujada. Un coll marcat com és aquest, és sempre un moment important de tota excursió, com si fos el final d'una etapa i el començament d'una altra. A la nostra esquerra sobresortia, cada vegada més majestuós, el pic de Siguer (2.903 m), impressionant. Realment, és una muntanya ferma, tan bonica com potser poc coneguda. A la seva esquerra i entre el pic del Serrat, la portella de Varilles, bellíssim port, que en un descens magnífic porta a la vall de Tristaina.

Després de pujar la primera pala, molt dreta, la pujada se suavitza i un pas rítmic permet arribar relativament fresquets al coll. La vista de l'altre vessant, el nord, és sorprenent per poc esperada i realment inèdita. Una munió de cims, valls i llacs, i a la nostra dreta, cap al nord-oest,

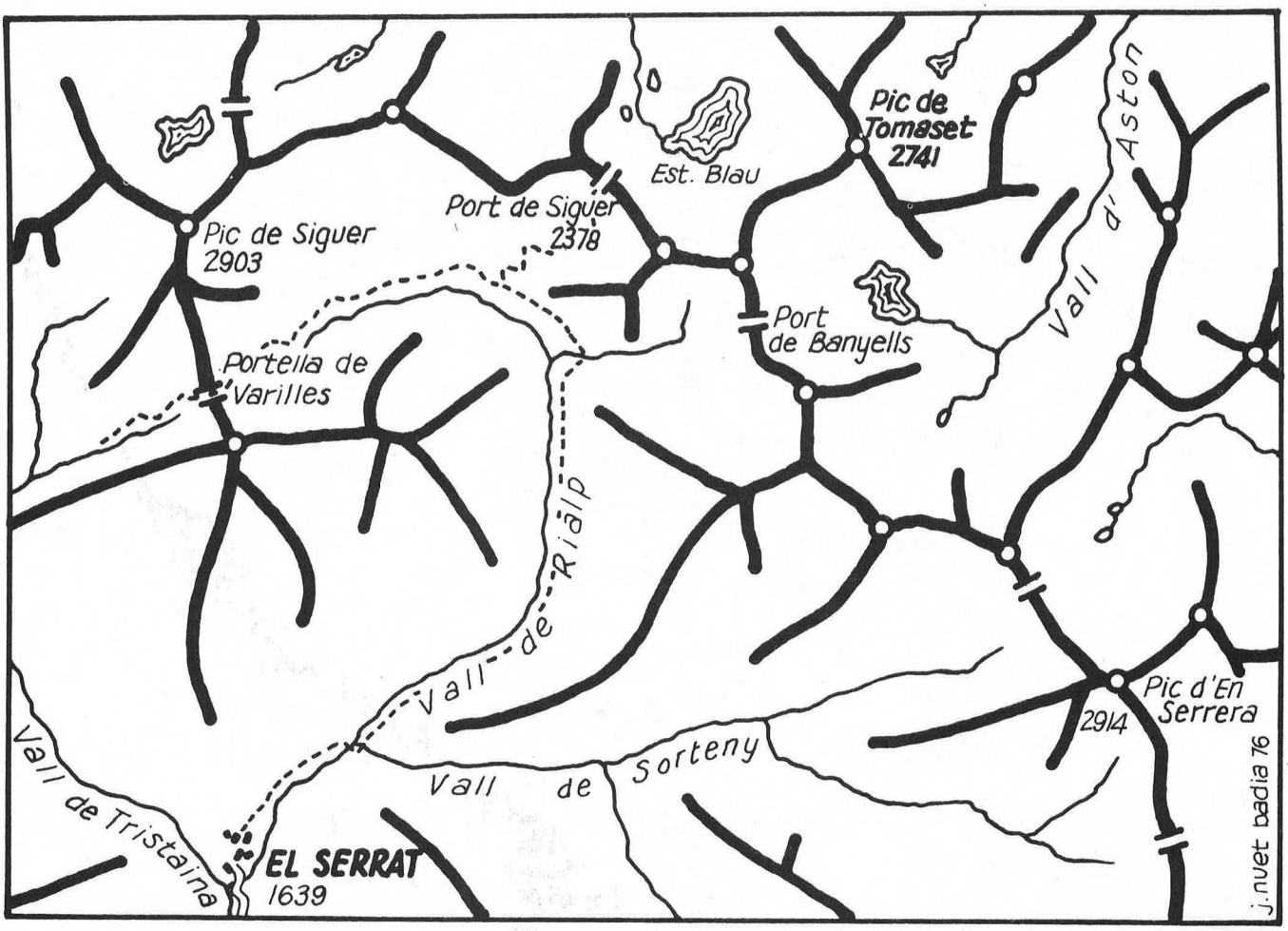

el pic Tomaset, que al peu del gran estany Bau invita a pujar-hi. La frontera va seguint la carena, passa per aquest coll, i l'itinerari, a partir d'aquí, transcorre per territori francès.

Per descendir al llac, cal seguir uns metres per la carena, i una baixada suau i agradable ens deixarà a la vora. Segons l'època, es pot optar per traspassar el llac pel mig o seguir per la vorada fins al peu del cim.

Vam triar la pujada que porta a un collet que hi ha abans del caputxó final de roca, per unes pales que realment són dretes a la pujada, però que van resultar, a la baixada, una autèntica delícia, sens dubte recomanables.

Una vegada situats dalt d'aquest collet, on s'acabava la neu, calia seguir per la carena fins al cim, a uns 150 metres de desnivell

Val la pena anomenar la regió que queda darrera del pic Tomaset, la vall d'Aston, tan poc coneguda, i que en una visita que vàrem fer-hi posteriorment amb l'amic Sala, el poc que ens en va permetre de veure el mal temps, ens va deixar ben impressionats per la seva bellesa. És particularment interessant, també, la vista sobre el port de Banyels i el pic d'En Serrera, vist des d'aquest angle, inèdit per a nosaltres.

Vam fer la baixada pel mateix itinerari de pujada. És variada, cal recordar el llac, la petita pujada al port de Siguer i, si hi ha neu abundant, es pot baixar fins al peu del cotxe.

Descobrirem, en aquestes sortides, racons del Pirineu inèdits per a nosaltres, bellíssims, poc freqüentats, i on difícilment trobarem ningú més, i ens omplirem d'allò que no ens poden oferir les multitudinàries pistes: la solitud i el silenci dels cims i les valls, i la grandesa de les muntanyes que se'ns fan més imponents com més sols i més allunyats ens trobem.

Un altre dia, esperem, podem continuar parlant d'aquests itineraris inèdits.

CRÒNICA DEL CENTRE

Cent anys d'excursionisme català

Amb motiu del centenari de la nostra entitat, el dia 9 de març al vespre el nostre consoci Ernest Costa va presentar un muntatge audiovisual, amb el títol de «Cent anys d'excursionisme català».

Malgrat que no se n'havia fet gaire propaganda, la sala es va omplir de gom a gom, sens dubte a causa de l'interès suscitat pel tema i per la presentació audiovisual.

Ernest Costa va dur a terme una excellent selecció de diapositives per al seu muntatge que, mostrant-nos amb una gran riquesa de colors la magnificència de la natura, va captar tot seguit l'atenció entusiasta de tots els assistents. Les explicacions en «off» van anar acompanyant el desenvolupament històric del nostre excursionisme segons una visió personal però alhora molt coherent, amb accents lírics o realistes, segons s'esqueia, i amb citacions dels nostres publicistes, com ara Josep Iglésies, Cèsar August Torres, Agustí Jolis, etc. No hi mancava tampoc la música ambiental, que contribuïa, amb molt d'encert, a fondre en un tot harmònic les belleses plàstiques i els comentaris literaris que se'ns oferien. És així, doncs, que hem de qualificar aquest muntatge de reeixit del tot i que, justament, va arrencar una unànime ovació de complaença dels assistents.

M. M.

Festa de Sant Jordi

La diada de Sant Jordi d'enguany va desenvolupar-se de la manera següent:

Al matí quedaren installades les parades de venda de llibres. Una, com sempre, a l'entrada del nostre estatge social i una altra a la Rambla de Canaletes. Aquest any, amb motiu del Centenari del Centre, la Comissió del Centenari va creure convenient que calia donar-nos a conèixer en un lloc tan cèntric com la Rambla. Cal recordar que en una ocasió, i durant el govern de la República, el Centre ja va fer una experiència semblant presentant-se a la plaça de Sant Jaume, amb una parada molt vistosa.

A la tarda, a les set, al Saló de Cent de l'Ajuntament, tingué lloc l'acte més rellevant de la diada que va presidir el regidor municipal, senyor Jacint Soler Padró.

El nostre president Agustí Bou va obrir la sessió significant que ens trobàvem davant d'un any especial a causa del Centenari. Recordà que ja en feia set que celebràvem aquesta festa al Saló de Cent i que en feia cinquanta de la inauguració del xalet de la Molina.

Tingué paraules d'enhorabona per a aquells socis que recollirien el distintiu de 25 o 50 anys de permanència a l'entitat, socis que amb el seu treball, molts d'ells, han contribuït a fer la Història del Centre.

Va rendir també un homenatge al senyor Josep Iglósies, conegut excursionista i excellent escriptor, que donaria tot seguit una conferència important. Féu ressaltar l'activitat cívica d'aquest benemèrit soci que, en moments difícils, es mantingué íntegre i conseqüent amb els seus ideals.

També va fer una semblança del consoci senyor Narcís Rucabado, que seria distingit amb la medalla d'argent del Centenari, en reconeixement de la seva estimable tasca durant molts anys en diversos càrrecs.

A continuació prengué la paraula el senyor Iglésies, que desenrotllà un tema molt interessant: el gaudi de l'excursionista quan entra en contacte amb la natura i els seus elements, quines són les seves reaccions, quina lliçó en rep, quin plaer en copsa, com resisteix una adversitat atmosfèrica, etc. Fou una dissertació molt illustrada amb pàgines viscudes pel mateix conferenciant i al final fou molt aplaudit. La revista «Muntanya» publicarà aquest interessant parlament en un número proper.

Després de les paraules del senyor Iglésies, es procedí a lliurar les insígnies d'or i argent a seixanta-quatre socis.

Com altres anys, la nostra Coral, sota la direcció del mestre Edmon Colomer, va delectar tots els assistents amb un escollit repertori de cançons del nostre país, de terres veïnes i llunyanes. Totes les cançons foren interpretades amb molta cura i el públic va premiar-los amb aplaudiments entusiastes. Cal dir que l'element femení de la Coral va embellir-se amb nova indumentària que va merèixer el vist i plau de tothom.

Va tancar l'acte el regidor municipal, senyor Soler Padró, el qual, en breus i emotives paraules, va fer ressaltar la tasca del Centre al llarg de cent anys i la satisfacció que sentia d'haver tingut l'oportunitat de presidir la diada de Sant Jordi de l'any del Centenari, efemèride que ennoblia l'Ajuntament i que era un orgull per a Catalunya.

M. M.

XLII Saló Internacional de Fotografies de Muntanya

El dia 24 d'abril, a les set del vespre, va inaugurar-se el XLII Saló de Fotografies de Muntanya, que enguany, amb motiu del Centenari, ha estat convocat de forma internacional. Per la seva categoria i obres presentades, calgué trobar fora de casa nostra un estatge adequat, que estigués lliure per aquestes dades. Fou al Palau de la Virreina, qui ens va poder acollir i la Secció de Geografia i Ciències Naturals va muntar la seva anunciada exposició cartogràfica a una sala del costat, rectificant la data que en principi s'havia anunciat per la segona quinzena de maig.

Va presidir l'acte inaugural el nostre president Agustí Bou, acompanyat d'alguns membres de Junta, i els organitzadors, que foren felicitats pel senyor Bou.

L'Exposició ocupava tres sales del quart pis. L'aportació d'obres estrangeres fou més aviat minsa. De les 140 fotografies exposades, 102 eren en blanc i negre i 38 en color, corresponents a més de 60 autors, 36 d'ells de la nostra entitat.

Tothom fou obsequiat amb un opuscle de 20 pàgines, on figuraven tots els autors, els premiats i la relació de les obres exposades, així com de les diapositives presentades a concurs.

El Jurat qualificador va atorgar els següents premis:

Blanc i negre

1er. Jaume Balañà (Agrupació Fotogràfica de Catalunya).
2on. Josep Llaudó (C.E.C.).
3er. Hilari Sanz (C.E.C.).

Color-paper

Premi únic. Martí Pié (C.E.C.).

Premis especials

L'esquí a muntanya. Alfons Martí (Agrupació Fotogràfica de Tarragona).
Càmping a muntanya. Hilari Sanz (C.E.C.).
Escalada a muntanya. Carles Olivella (U. E. Sabadell).
L'arbre a muntanya. Francesc Pujol (U.E.C. de Sants).
L'hàbitat a muntanya. Agustí Llagostera (C.E.C.).
L'estructura geològica. Pilar Blanco (C.E.C.).

Panoràmica

Jaume Fabrés (C.E.C.).

El dia 13 de maig, al Saló d'Actes de la nostra entitat, es van projectar totes les diapositives presentades a concurs i tot seguit es procedí al repartiment de premis, acte que també fou presidit pel senyor Agustí Bou.

Els premiats foren els següents:

Diapositives

1er. Jaume Fabrés (C.E.C.).
2on. Fernando Biargé (Peña Guara).
3er. Josep Camp (C.E.C.).

L'espeleologia. Alvaro Valdes, de Torrecerredo (Gijón).

M. M.

Jaume Creus i Ventura (1885-1975)

Nascut a Vilassar de Mar, en el si d'una família dedicada al ram tèxtil, molt aviat es féu càrrec del negoci de borres del seu pare, cosa que li va marcar una empremta de dinamisme que ja no el deixaria mai més.

Va ingressar el 1907 com a soci en el Centre, on va practicar amb intensitat i encert l'excursionisme, l'esquí i la fotografia. D'esperit liberal i progressiu adopta amb entusiasme les novetats del moment. Així fou dels primers a fer transparències en color, així com el primer a utilitzar, junt amb el seu amic i consoci del Centre Albert Santamaria, els primers esquís d'importació (suïssos), cosa que feren en una cursa amical que tingué per escenari la Vall de Ribes.

Home dotat d'un esperit patriòtic aferrissat, participa d'una manera activa en la vida política de la Catalunya dels anys trenta, formant part de la Junta de la Casa de la Caritat, on dugué a terme una tasca veritablement meritòria.

Fou amic de les principals figures polítiques i culturals d'aquell temps i intervingué en tota mena d'afers.

Després del desgavell i de retorn de l'exili, refà la seva vida en tots els aspectes, oferint de nou el seu esforç a Catalunya en general i al Centre en particular. Forma part de la Junta de Ciències i Arts, sota la presidència de Fèlix Duran i Canyameres, i intervé en l'organització de les excursions, i en la redacció de les «Memòries» de la susdita Secció.

Li fou imposada la Medalla d'Or del Centre en 1957, en una emotiva cerimònia que tingué lloc al turó de Montgat.

Darrerament, i per raons de la seva edat, reduí la seva activitat, però en la saleta del seu pis, voltat d'amics i de llibres, revifava tant com podia el caliu dels records i de les esperances que mai no va perdre. Aquesta fe en l'ideal produïa en els més joves una mena d'exemple a seguir que no podíem trair.

Va morir, després de curta malaltia, a Barcelona el 26 d'octubre de 1975.

Amb en Jaume Creus i Ventura desapareix un gran patrici de Catalunya, testimoni directe d'una de les etapes més intenses de la nostra història. Descansi en pau.

L'estudi de la Masia Catalana de la Fundació Patxot

Després de profitoses gestions, l'arxiu de la Fundació Patxot sobre la masia catalana ha estat dipositat al Centre Excursionista de Catalunya. S'ha arribat a un acord entre la senyora Núria Deletra Carreras Patxot, néta del que fou consoci nostre Rafael Patxot i Jubert, i en nom dels seus hereus, i la comissió formada per Ramon Pujol, Josep Llaudó i Francesc Gurri, en nom del Centre, perquè la nostra entitat es fes càrrec en dipòsit del material sobre l'Estudi de la Masia Catalana aplegat per la Fundació Patxot (1923-1936), i l'installés en condicions de seguretat i que permetessin la seva consulta pública per part dels excursionistes i estudiosos en general. També es va acordar, per desig exprés de la néta del senyor Patxot, que quan s'extingís el dipòsit l'arxiu passaria a ésser propietat del Centre.

Aquest estudi comprèn dos voluminosos anuaris-biblioteca, amb 182 àlbums, que contenen unes 5.300 fitxes gràfiques, un fitxer general amb índex temàtic, bibliografia, fitxes de les enquestes realitzades als ajuntaments, parròquies i particulars, un avanç dels treballs corresponents a les comarques properes a Barcelona amb dibuixos i plànols, un arxiu de negatius de diversos formats, amb uns 1.300 clixés, una col·lecció de llibres amb trenta títols, referents a l'hàbitat humà a Catalunya i a diversos països d'Europa.

Mentre s'està enllestint la installació d'aquest material en un lloc del nostre estatge social, dedicat exclusivament a la seva consulta, i per tal d'aconseguirne unes garanties de seguretat, s'està elaborant una reglamentació de la seva utilització per part del públic.

Properament, quan l'Estudi de la Masia Catalana sigui obert a la consulta pública, informarem més detingudament de l'abast d'aquest material tan interessant.

J. Ll. M.

Activitats subaquàtiques de l'ERE

Darrerament s'han reprès, a l'ERE, les activitats relacionades amb l'espeleologia subaquàtica, un temps tradicionals entre nosaltres. Aquestes activitats, considerades de les més perilloses dins una exploració subterrània, demanen una bona preparació física i alhora psíquica, la qual cosa fa que siguin una dedicació realment minoritària.

Malgrat el poc temps, ja hem recollit les primeres petites victòries d'ençà de la reincorporació a l'Equip del subaquatisme: A la cova del Botet de Casa Rei, a Sapeira (Ribagorça), hem realitzat una primera exploració superant una galeria submergida (sifó) i situant el recorregut lineal d'aquesta cavitat en 1271 m, la qual cosa, tractant-se d'una cova excavada en conglomerats, la situa en la tercera en importància mundial dins d'aquest tipus de roca. A la cova de la Font del Molí, al Pallars Jussà, han estat superats 3 sifons. Els dos primers, de 5 i 0,5 m respectivament, s'han passat a pulmó lliure i el tercer, de 25 m, amb escafandres autònoms (per a més informació, vegeu el núm. 23 d'«Espeleòleg», butlletí de l'ERE).

En aquests moments, mes d'abril, s'està treballant en una possible continuació sifonant a la Font d'Armena de Vallirana, coneguda d'antic i estudiada per l'introductor de l'espeleologia científica als Països Catalans, mossèn Norbert Font i Sagué, a finals del segle passat.

crònica

Monòlit commemoratiu, obra del Centre Excursionista de Badalona

La presència del C.E.C. al Saló Nàutic i de l'Esport, va donar lloc a dialogar amb molts socis i simpatitzants, entre ells, el senyor Francesc Pera, ex-president del Centre Excursionista de Badalona i actualment vocal de la Secció de veterans, entitat que s'ha designat per a portar a terme l'acord pres per dit grup, de dedicar a la nostra entitat, amb motiu del seu centenari, un monòlit commemoratiu al cim del turó de Montgat.

En el transcurs de la conversa sostinguda amb el senyor Pera vam poder assabentar-nos que el projecte estava ja en vies de realització i que es tractarà d'una pedra d'unes cinc tones, que s'arrencarà d'una muntanya amb història i que tindrà 1'60 m d'alt, 90 cm d'amplada i 45 cm de gruix, aproximadament. Aquesta tasca, diu el senyor Pera, no està exempta de dificultats, ja que, encara que sembli que el turó de Montgat és una muntanyeta sense importància, collocar la pedra de cinc tones, sobre una graonada, requerirà recursos mecànics especials que facilitarà segurament la Diputació de Barcelona. També es procedirà a posar en condicions l'accés al monument i fer-hi un mirador.

Una placa de bronze, mirant les nostres muntanyes, dirà: 1876-1976. Centenari del Centre Excursionista de Catalunya. La hi dedica el Centre Excursionista de Badalona. Hi collabora l'Ajuntament de Mongat.

Sembla ser que la inauguració serà el diumenge dia 28 de novembre d'aquest any, acte que anirà precedit de projeccions, conferències, un acte acadèmic i algun d'esportiu, que es pensa portar a terme conjuntament amb les entitats culturals de Montgat i en aquesta població. A la vegada s'ha pensat, i ja està sollicitat de l'Administració de Correus, la concessió per a aquells dies d'un «matasegells» especial i sobres «primer dia».

El senyor Pera està cofoi que li hagin confiat aquesta tasca que li permetrà de demostrar la seva simpatia envers la nostra entitat i ens recorda que l'any passat van celebrar el 50 aniversari de l'excursionisme badaloní. La primera entitat, que fou l'Agrupació Excursionista de Badalona, es fundà l'any 1925 i va ésser dissolta l'any 1940. Uns components de la desfeta Agrupació, socis a la vegada del C.E.C., sollicitaren de la nostra directiva una delegació a Badalona per a poder continuar la seva tasca muntanyenca, petició que fou atesa i que va durar 7 anys. Després d'aquest període, es va constituir l'actual Centre Excursionista de Badalona, el qual ara ens vol honorar amb el monòlit.

Les últimes paraules del senyor Pera foren més o menys aquestes: «Que puguem veure realitzats aquests actes dels quals quedarà un record, que perpetuarà la memòria d'aquells companys que ens han precedit i dels homes que amb la seva dedicació i esforç han fet possible que arribéssim al centenari de la primera entitat esportiva del país.»

M. M.

Operació Afganistan 1975

Durant els mesos de juny a setembre, 8 membres del C. E. Àliga, U. M. Eramprunyà i Centre Excursionista de Catalunya, van portar a terme l'expedició Afganistan 75, a les muntanyes de l'Elburz, a l'Iran, i de l'Hindu-Kush, a l'Afganistan. El viatge es va fer utilitzant un turisme i una furgoneta.

Les muntanyes de l'Elburz es troben situades no lluny del Mar Caspi. Sortit el grup del poble de Rudbarak, en un dia de marxa es va superar un desnivell de 2300 metres fins al refugi de Searchal, a 3600 metres. Després de muntar un campament a la gelera nord de l'Alam-kouh, a 4400 metres, es van assolir els cims següents: Alam-kouh (4840 m), Espilet (4725 m), Siah-sang (4603 m), Talcht-e-Soleiman (4650 m) i Tifore (4300 m).

Posteriorment, la meitat del grup es traslladà a l'Himalaia del Kashmir, concretament al massís del Kolahoi. Tenint com a punt de partida el poble de Pahalgam, després de dos dies de marxa es muntà el campament base sobre la morrena frontal de la gelera nord del Kolahoi. Una primera temptativa va aconseguir de muntar un Campament I a 3800 metres, i un Campament II a 4400 metres, però el mal temps obligà el grup a retornar al Campament Base. Més tard, en un nou intent es muntà el I Campament a 3700 metres i el II Campament novament a 4400 metres. Des d'ell, i seguint l'aresta est de la muntanya, es va assolir el cim del Kolahoi, de 5425 metres. Altres ascensions fetes en aquest massís foren: Bur Dalau (5100 m), Kolahoi Petit (5220 m) i Cota (4859 m).

Sembla que cap expedició del nostre país no havia visitat fins ara aquest interessant massís.

Travessia de la Pierre Saint-Martin

Una expedició d'onze espeleòlegs, sota la direcció de Rubèn Gómez i Michel Luquet i supervisada per l'Associació d'Exploracions Espeleològiques Internacionals, ha aconseguit la travessia de la Pierre Saint-Martin, amb un recorregut de vuit quilòmetres i un desnivell de mil metres. La travessia es va iniciar per l'avenc SF-3 i es progressà fins anar a desembocar al túnel de Sainte Engrace. La duració de la travessia va ser de 30 hores.

Ascensió al Makalu, sense oxigen

El dia 6 d'octubre, els iugoslaus Marjan Danfreda i Stane Belek han assolit el cim del Makalu, de 8.470 metres, i cinquena muntanya del món en altitud. El que és més destacable d'aquesta ascensió és que, mentre Belek anava equipat amb el corresponent aparell subministrador d'oxigen, Danfreda aconseguia tan notable altitud sense aquesta valuosa ajuda, fet fins ara no esdevingut en les anteriors ascensions al Makalu.

Inauguració del refugi Ernest Mallafré (Sant Maurici)

Fa cinc anys Hidroelèctrica de Catalunya cedí al Club Excursionista de Gràcia el refugi que posseïa al peu dels Encants, al costat del llac de Sant Maurici.

Amb tot, condicionar aquest refugi representava fer una despesa molt important superior a les possibilitats d'aquesta entitat excursionista, per la qual cosa el Gràcia el cedí al Comitè Català de Refugis de la Federació que, amb més mitjans i experiència en aquests afers, no tardà a posar-lo a punt per a l'ús de tots els excursionistes.

La data d'obertura es fixà per al 18 d'octubre de 1975 i, com ja ha succeït en anteriors inauguracions, l'acte tingué lloc sota una intensa nevada. Aquest

dia, havent dinat, una corrua de tretze vehicles «tot terreny» arribava al peu del refugi amb els assistents a l'acte. La neu continuava caient amb l'habitual parsimònia i, entre les bromes s'albirava la genantina masas dels Encants que, feia justament vuit dies, havia estat escenari d'una tragèdia amb la mort de dos companys excursionistes.

Els parlaments breus i concrets van estar d'acord amb el que exigia la meteorologia, i tots els que hi van intervenir en passaren força via. De primer en Joan Masats, com a cap del Comitè de Refugis, elogià la tasca d'en Ramon Noia, que hi treballà personalment i de forma del tot altruista, durant dotze dies, posant a punt l'edifici. També agraí la labor de l'Agrupament Escolta Antoni Gaudí, de la Sagrada Família, de Barcelona. Es lamentà dels desperfectes que per dues vegades havia sofert el refugi a mans d'elements estranys, ja abans de la inauguració.

Després prengué la paraula Alexandre Marcet, que justificà el nom del nou abrigall, en homenatge a Ernest Mallafré, un dels capdavanters de l'escalada en la potsguerra.

Per últim Francesc Martínez i Massó convidà els presents a uns moments de meditació en record dels companys traspassants el diumenge anterior, Vicenç Daviu i Enriqueta Coll, de Castellar del Vallès, sorpresos pel torb i la tempesta a les canals dels Encantats.

Acte seguit donà per inaugurat el refugi, i descobrí la placa commemorativa. Signaren en el llibre-registre, representacions de la A. E. Etnografia i Folklore, A.G.R.U.E.C.C., C.E. Aliga, C.E. Els Blaus, Centre Excursionista de Catalunya, C.E. de Gràcia, Club Muntanyenc Barcelonès, G.E. Manlleu, UEC (de Barcelona i d'Igualada), U.E. Sabadell, U.E. Vic i d'Hidroelèctrica de Catalunya.

Fitxa Tècnica

Alçada: 1950 m.

Situació: Al costat SE del llac de Sant Maurici (sota la presa), al peu dels Encantats, alta vall d'Espot, comarca del Pallars Sobirà.

Inauguració: El 18 d'octubre de 1975.

Propietat: Federació Catalana de Muntanyisme. El refugi fou aixecat per Hidroelèctrica de Catalunya i cedit (1970) al C.E. de Gràcia que, a la vegada, el cedí al C.C. de Refugis.

Característiques: Edifici d'una sola planta, amb menjador, llar i dormitori.

Capacitat: 18 persones amb lliteres i matalassos.

Caràcter: Refugi tancat. Claus al C.C.R. de la Federació (Rambla, 61, 1er., Barcelona-2) i a Espot, senyor Salvador Sentenach, Cal Ferrer.

Accessos: D'Espot al refugi (pista en mal estat, apta per a jeeps): 1 h 30 mn. De Boí al refugi per l'estany Llong: 5 h 30 mn.

Itineraris: Del refugi al Portarró d'Espot: 2 h. Del refugi als Encantats (2747 m): 2 h 45 mn. Del ref. al pic de Monastero (2878 m): 3 h 30 mn. Del ref. al pic de Peguera (2982 m): 3 h 45 mn. Del ref. al ref. J. M. Blanch: 3 h 45 mn. Del ref. al ref. Colomina: 5 h. Del ref. al ref. d'Amitges: 1 h 45 mn. Del ref. al ref. Colomers: 6 h. 15 mn.

David M. Aloy

Inauguració del refugi Certascan (vall de Cardós)

L'endemà d'haver-se inaugurat el refugi Mallafré a la vall de Sant Maurici, es procedí a obrir-ne un altre, a la regió del Mont-Roig i Certascan, al costat del llac d'aquest nom.

Els vehicles que transportaven els assistents no van poder arribar al lloc projectat, a causa de la quantitat abundosa de neu, per la qual cosa l'itinerari a peu s'allargà una mica més del que s'havia previst en un principi. Amb tot, pot dir-se que el temps ajudà a la celebració dels actes, ja que lluïa un sol esplèndid.

El matí del diumenge 19 d'octubre, una sèrie de jeeps contractats prèviament. traslladaren els assistents, des de Tavascan fins a prop de l'encreuament de la pista de Romedo amb el riu Certascan, mentre un altre grup d'excursionistes es dedicava a recórrer el pla de Boavi i les valls de Tavascan i de Noarre.

Reunits entorn al nou refugi es va procedir a la inauguració amb unes paraules del president del C.C.R., Joan Masats, seguides de les del president de la Federació Catalana, Francesc Martínez i Massó, que anuncià nous projectes en vies d'ésser realitat: els refugis subvencionats per ICONA als Ports de Beseit i a Prats d'Aguiló (aquest, a fi de substituir el xalet C.A. Torras, del CENTRE, avui del tot enrunat); l'ampliació del refugi Estasen, a la Jaça dels Prats (Pedraforca) i la del refugi Folch, als Engorgs de Maranges; així com la reestructuració del refugi Ventosa i Calvell, a l'estany Negre (alta vall de Boí).

Una obra valenta i exhaustiva, dedicada principalment a mantenir els refugis tradicionalment històrics, en els mateixos emplaçaments considerats més estratègics, sota el punt de vista muntanyenc.

Acte seguit, mossèn Raimon Algueró, de l'AGRUECC, celebrà la missa de campanya, seguida devotament pels assistents, finida la qual s'inicià el retorn a Tavascan, on tots els assistents celebraren un dinar de germanor.

Van assistir a aquesta inauguració les mateixes representacions de les entitats que el dia abans havien estat presents al refugi de Sant Maurici.

Amb aquestes dues noves realitzacions, el Comité de Refugis amplia la cada vegada més atapeïda xarxa de refugis del nostre Pirineu.

Fitxa Tècnica

Alçada: 2240 m.

Situació: Al cantó sud del llac de Certascan, alta vall de Tavascan, regió de Mont-Roig/Tavascan, comarca del Pallars Sobirà.

Inauguració: El 10 d'octubre 1975.

Propietat: Federació Catalana de Muntanyisme. Refugi cedit per F.E.C.S.A. al Comitè de Rufugis.

Característiques: Sòlid edifici de dues plantes, amb part lliure. Consta de sala d'estar-dormitori i, a la planta superior, menjador-dormitori degudament equipat.

Caràcter: Refugi tancat, amb part lliure. Claus al C.C.R. de la Federació (Rambla, 61, 1er., Barcelona-2) i a la Fonda Llacs de Cardós, de Tavascan.

Capacitat: 30 places en total ((16 persones amb lliteres i matalassos al refugi tancat; igualment al refugi lliure, per a 14 persones).

Accessos: Tavascan-Refugi Certascan: 5 h. 15 mn. Pista Certascan-Romedo (creuament riu Certascan)-Refugi: 45 minuts. Pla de Boavi-Refugi Certascan: 2 h 45 mn.

Itinerari: Refugi Certascan - ref. Vall Ferrera: 8 h 30 mn. Refugi Certascan - pic de Certascan (2853 m)): 2 h 10 mn. Refugi Certascan - pic de Broate (2736 metres): 4 h. Refugi Certascan - pic de Mont-Roig (2864 m): 7 h 15 mn. Refugi Certascan - pic de Sotllo (3073 m): 6 h 30 mn.

Maria-Mercè Aloy i D. Aloy

Inauguració del refugi «Leandre Lerin» (la Figuera)

La Figuera és un típic llogarret dalt un turó, a l'extrem occidental del Priorat. A la sortida del poble, al capdamunt de la carena, el Centre Excursionista de Tarragona, conjuntament amb la Diputació Provincial, han bastit un refugi de nova planta que duu el nom d'un notable excursionista tarragoní: Leandre Lerin.

Molt a prop s'alça l'ermita de Sant Pau, elevada al cim de la serra de la Figuera, que, tot i l'escassa altura (617 metres), és un excellent mirador sobre les comarques veïnes: Ribera de l'Ebre (se'n veuen les poblacions d'Ascó, Vinebre i Flix) i serres d'Aragó. A la part oriental s'eleva la cinglerada del Montsant i, a migjorn, les serres de Colldejou, Llaveria i Tivissa.

Tot això fa del lloc un no gens menyspreable centre d'excursions i travessies per una comarca que afortunadament no es troba encara contaminada.

S'inaugurà el refugi el 30 de novembre, amb una presència bastant crescuda d'excursionistes. El reverend mossèn Joan Tomàs oficià la missa de campanya al defora. Després el senyor Llevat, com a ponent de cultura de la Diputació de Tarragona, descobrí la placa commemorativa i el directiu del C. E. Tarragona, senyor Josep Tuset, dirigí unes paraules als reunits, oferint el nou refugi a tots els excursionistes.

Francesc Martínez Massó, president de la F.C.M., evocà seguidament els noranta-nou anys de l'excursionisme a casa nostra, destacant-ne especialment l'aspecte cultural de les entitats que han estat sempre les capdavanteres en el cultiu de la llengua catalana. Per últim prengué la paraula el president de la Diputació de Tarragona, senyor Clua Queixalós, que mostrà satisfacció pel nombre crescut de persones assistents, dient que «és la Diputació qui ha de donar-vos les gràcies a vosaltres, per la vostra presència».

Hi assistiren també el batlle de la Figuera, senyor Rue; els directius senyors Aiguadé, Lerin, Ferraté i altres.

A continuació, a dins del refugi, se serví un típic refresc en què no hi faltà bon vi del Priorat. I com que era prou d'hora encara, hom optà per fer la passejada fins a Sant Pau, al retorn de la qual va tenir lloc un dinar de germanor i una ballada de sardanes que posà fi a aquesta simpàtica trobada entre muntanyencs de comarques diverses.

Ens complagué poder saludar, entre altres, representacions de diverses entitats, així com als amics Anguera i Solé (de Tortosa), els matrimonis Escartín, Batlle i, com a representació del Centre, el matrimoni Puntís-Cardona.

Fitxa tècnica

ALÇADA: 594 m aprox.

SITUACIÓ: Al camí de les Planes, a uns 460 metres del poble de la Figuera, dalt la serra del seu nom.

INAUGURACIÓ: 30 de novembre 1975.

PROPIETAT: Centre Excursionista de Tarragona.

CARACTERÍSTIQUES: Edifici d'una planta amb estança única presidida per xemeneia central. Taula i bancs de fusta, dormitori i sanitaris. Aigua corrent i llum elèctrica.

CAPACITAT: 20 persones, amb lliteres i matalassos.

CARÀCTER: Refugi tancat. Claus al C. E. Tarragona. Nao, 18 (Tarragona).

COMUNICACIONS: Cotxe de línia tots els dies feiners (excepte dijous i divendres). Origen: Bar Planelles (Reus). Estacions de ferrocarril més properes: Mora la Nova i Falset/Marsà.

ITINERARIS: Als cims més propers de Sant Pau, el Guixar, Punta de l'Observatori i coll de Solans. Travessies al Montant (Cabacers, Scala Dei, congost de Fra Guerau, etc.).

David M. Aloy

Hivernal al petit Astazou

El 30 de desembre de 1974 G. Battaïa, R. Despiau i A. Nicollet han aconseguit la primera hivernal a la cara nord del Petit Astazou, de 3024 metres. R. Despiau indica: «Aquesta cara, sempre molt nevada, presenta unes dificultats específicament hivernals. La part més difícil és la primera. Es tracta d'un mixt (neu pols recobrint la roca) particularment delicat, car la roca és compacta i dificulta la collocació de pitons. El recorregut restant se segueix, o bé per terreny mixt de roca sovint compacta, o bé per redreçades canals (55°, amb passatges de 60° al llarg de les canals de glaç).»

VII renovació de la Flama de la Llengua Catalana

Un dels actes programats per la Comissió del Centenari de l'Excursionisme Català de la Federació Catalana de Muntanyisme, fou la renovació de la Flama de la Llengua Catalana, que va tenir lloc el dia 22 de febrer al Santuari de la Mare de Déu de Montserrat.

Totes les entitats excursionistes del país es van donar cita a la vetlla del diumenge, a Santa Cecília, portant flames enceses des de les seves localitats respectives, i el diumenge a primera hora començaren a caminar cap al monestir.

A l'arribada, centenars d'excursionistes aplaudiren els portadors de la torxa encesa que duia el nostre president, senyor Agustí Bou, amb motiu de celebrar-se el centenari de la nostra entitat, alhora que de l'excursionisme català.

Acompanyaven el senyor Bou, el president de la Federació Catalana de Muntanyisme, senyor Martínez Masó; el president de la U.E.C., senyor Òscar Ferrer, i el senyor Jordi Mir, de la Comissió organitzadora, que portava a la mà l'ensenya catalana.

L'ofrena fou llegida pel senyor Jordi Mir i contestada pel pare abat, que va tenir paraules encomiàstiques per a tots els assistents i va encoratjar-nos a seguir aquest camí dreturer d'amor a la llengua, a la pàtria, a la família, als costums a les tradicions i a la defensa dels nostres ideals.

Acabada la cerimònia religiosa, es procedí a renovar, amb la flama, la de la llàntia que figura a l'atri d'entrada al temple i que des d'octubre de l'any 1968 està encesa per al millor honor de la nostra llengua.

En el semblant de tots es podia llegir la gran satisfacció que produïa aquest acte entranyable i s'hi podia endevinar el desig que la llàntia flamegi perpètuament.

En aquest moment de goig, més de cinquanta senyeres catalanes voleiaven entusiàsticament, i s'aixecaven repetidament per sobre els caps, acompanyades de pancartes amb escrits allusius a la temàtica d'actualitat.

Tot seguit les corals de diverses entitats i conjuntament entonaren un escollit programa en què figuraven cançons conegudes, com «Avant, avant», «L'Empordà», «La muntanya venerada» i «El cant de la senyera».

A continuació, i en el Saló d'Actes del monestir, es projectaren films documentals relacionats amb el Pallars Sobirà i Pompeu Fabra. Acabada la sessió cinematogràfica, dirigiren la paraula a tots els assistents, que emplenaven la sala, el senyor Joan Triadú, el senyor

Martínez Masó i l'abat de Montserrat, Cassià Just.

Vam deixar la muntanya montserratina, amb la satisfacció d'haver contribuït en la mesura de les nostres possibilitats al desenvolupament d'un acte que inclou fe, patriotisme i germanor, i totes les entitats marxaren amb un record de la diada, materialitzat amb una medalla commemorativa i un escrit autògraf del pare Abat.

M. M.

Gest expressiu

El dia 8 de març al vespre, el nostre president senyor Agustí Bou i el vicepresident senyor Lluís Puntís, van rebre, en el nostre local social, la visita del vice-president de la Unió Muntanyenca Eramprunyà, de Gavà, senyor Vicenç Agustí, que féu lliurament al Centre, amb motiu del seu Centenari, del llanternó que van portar encès i a peu, de Monistrol a Santa Cecília, per encendre després la torxa de la Flama de la Llengua Catalana, el diumenge dia 22 de febrer. Com ja vam dir, foren quasi la totalitat de les entitats esportives del Principat que es concentraren a la santa muntanya, cada una amb el seu fanal, llanterna, etc.

Aquesta entitat germana, que fa set anys va iniciar-se en l'excursionisme amb empenta i belles inquietuds, ha volgut testimoniar-nos el seu afecte i agermanament amb motiu del nostre Centenari. fent-nos un obsequi d'una gran vàlua sentimental, record emotiu que acceptà el nostre president, que en nom del Centre li va donar les gràcies amb paraules elogioses i encomanà al senyor Agustí que digués a la Junta de la seva entitat, que ens sentíem molt cofois de l'acord que en el seu dia van prendre de dedicar-nos un gest tan expressiu.

En el llanternó figura la següent inscripció: «La Unió Muntanyenca Eramprunyà, de Gavà, a Pompeu Fabra i al Centre Excursionista de Catalunya. VII Renovació de la Flama de la Llengua Catalana. Any del Centenari. Montserrat, 22-2-76».

M. M

El misteri d'un portal romànic

En el seu dia es va parlar bastant del portal romànic de la capella de la Mare de Déu de Quadres, en el municipi d'Isòvol, prop d'All (Baixa Cerdanya), el qual havia desaparegut del seu emplaçament centenari d'una manera força misteriosa. El famós portal ha aparegut ara amb motiu de la reconstrucció de la rectoria de Ventajola, que és propietat d'un particular. Aquest senyor afirma que el portal el va comprar al bisbat d'Urgell. Mentre la cosa no s'aclareixi, l'Ajuntament ha fet aturar les obres. Els veïns d'All, indignats i més expeditius, han amenaçat el propietari de volar-li la rectoria si el portal no torna al seu lloc d'origen. Cal esperar que la qüestió es resolgui de manera que continuï essent un patrimoni religiós i cultural comú, allò que ja ho ha estat durant segles i segles.

No el veurem més

Tot passant per la carretera de Pont de Suert, durant anys hem pogut veure el campanar de Santa Maria de Lavaix (Alta Ribagorça) sobresortir heroicament encara per damunt les aigües de l'embassament d'Escales. Malauradament, i segons notícies rebudes, l'erosió de l'aigua ha aconseguit d'aterrar-lo definitivament. Malgrat que les venerables pedres van ser condemnades sense pietat ja fa molts anys, no podem evitar la tristesa de perdre l'últim record que en podíem conservar.

bibliografia

El Montseny. Pere Ribot. Raimon Camprubí. 243 fotogravats en blanc i negre. 6 mapes. 328 pàgs. Edicions Destino. Barcelona, 1975.

Enmig de les boires que sovint cobreixen la plana, es dreça, blavós en la llunyania, robust i retorçat com un roure, el massís del Montseny, la muntanya de les ametistes que somià Guerau de Liost. Aquesta és la imatge ancestral, que, amb els ulls mig clucs, evoquem els seus vells enamorats, els que hem vist néixer el nostre apassionat amor per la muntanya, tot contemplant la inoblidable fesomia crestalluda de les Agudes, retallant-se sobre el blau del cel, mentre els raigs del sol dauraven la grisor de les seves roques.

Ara, aquesta imatge, bon xic malmesa pels homes i la civilització tecnocràtica per ells inventada, ens és retornada de bell nou, per obra i gràcia d'un llibre esplèndid i emotiu: **El Montseny,** de Pere Ribot i Raimon Camprubí. I a cura d'Edicions Destino, que en la seva sèrie «Imatge de Catalunya» (a la qual aquest **Montseny** pertany) ens ha donat ja bona prova de la qualitat artística de la seva tasca editorial i de l'encert en la tria dels autors i els temes.

Poques paraules cal esmerçar en la presentació de l'autor. Dir Pere Ribot és evocar Riells del Montseny, parlar de poesia, vibrar de catalanitat. I, alhora, de tasca [illegible]nscient, de ploma àgil, de coneixeme[illegible] profund. Així, doncs, la present obra con[illegible]tueix una peça bàsica en la bibliografi[illegible] geogràfica catalana —entenent per geogr[illegible]fia aquesta inaprehensible i subtil disciplina que és art i és ciència alhora, i que ens parla de la Terra, de l'Home i de l'Art—, mancada encara certament de llibres d'aquest caire.

Temps ha que la nostra muntanya no era objecte de cap estudi monogràfic complet, com si la seva proximitat a la gran ciutat, o l'aparent simplicitat de la seva fesomia orogràfica, fossin un secret i invencible impediment que ha[illegible] la imaginació dels escriptors o l'i[illegible]erès dels estudiosos.

Hem de dir, i això no és presumpció vana, que els homes del Centre ocupen un lloc d'honor en el capítol de la bibliografia montsenyenca, començant per Jacint Verdaguer, excels soci nostre, i seguint per Artur Osona, autor de la **Guia itinerària de la Regió del Montseny i Guilleries,** publicada l'any 1899, i Eduard Vidal i Riba, a qui es deu un volum d'itineraris d'excursions que va veure la llum el 1912, que duia per títol **El Montseny,** i que més tard, l'any 1920, el nostre Centre féu servir de base per a la preparació de la seva important guia excursionista titulada així mateix **El Montseny.** Després, un llarg silenci...

Avui aquest silenci s'interromp amb un himne de joia, una harmoniosa simfonia exultant de llum i de melodia, una ben construïda i sòlida obra, en la qual un no sap si el fotògraf Raimon Camp-

rubí —plasmador de les meravelloses imatges gràfiques de l'obra— inspira amb el seu art l'escriptor, o bé si aquest, amb el seu lirisme poètic i la seva formidable erudició, aguditza la retina de l'artista i li fa copsar tan belles imatges com les que, per plaer del lector, ens ofereix el volum.

Com ja hem dit, mossèn Pere Ribot, ultra un excels poeta, és un científic conscient i documentat, i el seu **Montseny,** per tant, és una obra metodològicament perfecta, on tots els caires són estudiats i valorats degudament. Així, els aspectes fisiològics, botànics i zoològics estan degudament valorats, com també els demogràfics, els folklòrics o bé els econòmics (agricultura, ramaderia, mercats, indústria, etc.).

Sengles epígrafs es dediquen als castells, les cases fortes, les ermites, les creus de terme i els comunidors. També, com és lògic, hom hi trobarà bona referència dels escriptors que han plasmat en emotives ratlles la bellesa i el misteri corprenedors de la muntanya.

Els excursionistes hi trobaran també unes breus notes d'itineraris de muntanya i sis mapes parcials en blanc i negre, a una escala aproximada 1-40.000, amb indicació de camins i carreteres, i amb una copiosa aportació toponímica. Un índex bibliogràfic i un de noms arrodoneixen l'obra, que omplirà sens dubte d'emoció el cor dels enamorats del Montseny i que, alhora, avivarà la curiositat inextingible de tots els qui veuen aquesta muntanya com una manifestació palpitant i colpidora de la nostra Catalunya.

Josep Girona

Correcció Toponímica del «Mapa Nacional de España» (fulls 149, 150, 181 i 182).

La Federación Española de Montañismo aconseguí de l'Instituto Geográfico y Catastral, l'edició dels mapes corresponents a les regions dels Picos de Europa i del Guadarrama, agrupant en un sol full el seu conjunt orogràfic, que el quadriculat nacional del mapa a escala 1 : 50.000 dividia en dos fulls.

D'aquesta manera els serveis tècnics de l'«Instituto» han fet un remarcable servei als muntanyencs, en facilitar-los en un sol mapa tot el conjunt d'una regió.

El president de la Federació Catalana, senyor Francesc Martínez Massó, sollicità del president nacional senyor José Antonio Odriozola la possibilitat de fer una edició en un sol full d'una regió pirinenca, en la qual l'exigència de la quadrícula dividís unes zones muntanyenques homogènies.

A la resposta afirmativa de la «Federación» i de l'«Instituto», el nostre president requerí la collaboració de tres excursionistes, els senyors Joaquim Cabeza i Valls, de la Unió Excursionista de Catalunya; Andreu Romà i Espí, del Club Muntanyenc Barcelonès, i d'Agustí Jolis i Felisart, del Centre Excursionista de Catalunya, per portar a cap l'estudi d'escollir la regió a editar i fer les correccions toponímiques necessàries.

Per la primavera de 1972 quedà constituïda la comissió, que determinà tot seguit que els fulls del Pirineu números 149 (Isil), 150 (Noarre), 181 (Esterri d'Àneu) i 182 (Tírvia), eren els més interessants per a agrupar-los, car comprenen l'alta capçalera de les valls de la Noguera Pallaresa i de la Garona.

L'«Instituto» va enviar còpies en negre i amb quadriculat de coordenades, del mapa que reunia els quatre fulls escollits, perquè sobre ell es fessin les oportunes correccions.

Va ésser tan gran la tasca de correcció toponímica que en quedar corregit un petit sector, es va demanar consulta de si es creia convenient de prosseguir el treball tan exhaustiu. Davant l'aprovació i estímul per a continuar en tal sentit, es prosseguí el treball, que perdurà fins a l'octubre de 1975, en què es féu lliurament al president de la Federació Catalana dels primers exemplars del treball o memòria de 85 pàgines, de la correcció toponímica portada a cap, acompanyada de gràfics, observacions generals, breu vocabulari català, aranès i castellà, toponomàstica, bibliografia i índex alfabètic.

El senyor Cabeza, que confeccionà l'índex alfabètic de tots els noms que es troben dins l'àmbit del mapa, traduí en xifres el resultat del treball de la comissió.

En el mapa original hi ha 1.037 topònims, 87 dels quals cal mantenir idèntics de grafia i lloc. Se n'han suprimit 324 per mal escrits o situats i se n'hi han afegit 408 pel mateix motiu, amb la qual cosa el nombre de topònims proposats s'eleva a 1.121.

S'ha procurat que aquest treball tècnic, destinat a l'«Instituto» per l'edició del mapa de conjunt, sigui alhora útil i de fàcil consulta a toto persona interessada, per la qual cosa la Federació Catalana el distribuirà a les entitats excursionistes que ho desitgin.

L'entusiasme de l'equip donà el seu fruit, i així hem vist que el seu treball individual era cotejat i comentat en la reunió conjunta setmanal de treball en el local del Club Muntanyenc Barcelonès, gentilment cedit per a tal objecte.

Ha collaborat en la qüestió dels topònims aranesos el senyor Casimir Ademà i Mora, prestigiós professor d'idiomes moderns a la Universitat de Barcelona, autor de l'**Estudio del dialecto aranés,** amb el qual es tingueren dues fructíferes reunions de treball en el domicili particular del senyor Jolis.

Antoni Conesa i Castañé, de la Unió Excursionista de Catalunya i del Comitè de Refugis de la Federació Catalana, confeccionà uns croquis superposables de les estacions d'esquí, refugis, obres hidroelèctriques i pistes de muntanya, inexistents en el mapa de treball.

Cabeza, Jolis i Romà formaren un equip homogeni i alhora complementari en diferents facetes; un equip que tingué, sense nomenar-lo, un capità, l'Andreu Romà, el qual, a més, redactà, mecanografià i donà forma a aquesta **Memòria** que és fruit de l'entusiasta treball de tres excursionistes que senten una vocació de servei per contribuir que el Mapa Nacional, en el nostre àmbit, estigui editat amb toponímia correcta, tant en grafia com en la situació.

A la biblioteca del Centre, tota persona interessada pot consultar el treball que hem comentat.

A. J. F.

Pica d'Estats — Mont-Roig

En aquesta guia cartogràfica, subtitulada **Vall Ferrera. Vall de Cardós** (Ribera de Cardós, Tírvia, Alins, Àreu), Editorial Alpina ha reunit en un únic volum i en un sol full, dues valls tan importants com són la Vall Ferrera i la vall o Ribera de Cardós.

Es tracta de l'imprescindible enllaç entre l'Andorra i el Pallars que presenta les recòndites comarcades de Tavascan (Certascan, Boavi, Broate, Romedo, Naorte i Noarre com a llocs més importants), pobles d'Estaon, Bonestarre, Anas i Surri, per una banda, i per l'altra, Ginestarre, Arros i Esterri de Cardós; i més amunt, prop de Lladorre, Lleret, Boldís de Dalt o Sobirà i Boldís Jussà. Més al nord encara, la presa de Graus, a l'alta vall de Tavascan.

Quant als cims, a part l'interès del Mont-roig (2864-2848 m) i pic de Vento-

lau (2849 m), s'arrengleren els cims de Flamicella (2783 m), Certascan (2853 m) i dels Gerossos (2736 m); els més destacats, però, són el pic de Broate (2705-2736 m) i, en especial, el Sotllo (3073 metres), el més important en alçada i geogràficament, perquè constitueix el vèrtex amb França i les valls de Cardós i Ferrera.

Com a itineraris escollits, la guia esmenta: Tavascan - Graus - Pleta de Prat - Mont-roig (si bé per l'aproximació a aquest darrer és millor partir d'Unarre). Tavascan - Graus (presa) - Noarre - estanys de Port i Mariolo i port de Tavascan. Tavascan - estany de Naorte - estany i refugi Certascan - estany de Romedo de Baix - port de Lladorre. Tavascan - planell de Boavi - pla de Sellente. Tavascan - obaga de Montalto - collada de Bessero - Sellente.

La Vall Ferrera, pariona de la de Cardós, si bé més feréstega, compta amb les carreteres (pròpiament, pistes) d'Àreu, Alins i Tor, amb els llogarrets d'Araós, d'Ainet de Besan i Norís.

La guia recull per aquest sector els itineraris clàssics d'atansament al refugi de Vall Ferrera (pel vessant dret o esquerre del riu), i des d'aquell, itineraris radials i d'enllaç amb França pel port de Boet (2500 m), o pel port Vell (2602 m); i d'Alins o de Tor a Andorra, pel port Negre del Pallars (2500 m aproximadament), o pel port Vell d'Arinsal (2475 m); com també al port Cabrís (2300 m) (al costat del pic de Setúria). i a Pal (Andorra). Finalment, un altre itinerari bàsic és l'enllaç de Tor amb Os de Civís, pel port de Salòria (2700 m), al nord d'aquest últim pic (2789 m).

Quant a l'ordre d'alçades importants, tenim els següents itineraris d'ascensions:

Ascensió a la Pica d'Estats (3143 m) per la V.N. (coll de Sotllo) i variants pel vessant francès (Pla Subrà-Montcalm i Pla Soulcam-Riufred).

Ascensió al Montcalm (3077 m) pel vessant francès dels Orris del Pujol d'en Haut i del Pla Subrà.

Ascensió al Sotllo (3073 m) des del coll de Sotllo (V.N.).

Ascensió al pic de Canalbona (2959 m) (no esmentada).

Ascensió al pic dels Estanys (2953 m) des del circ de Sotllo, pel coll de Pedres Blanques.

Ascensió al pic de Baborte (2938 m) des de l'estany de Sotllo.

Ascensió al Tres Pics (2651 m) des de l'estany de Baborte.

Ascensions al pic de Sanfons (2908 metres), Medacorba (2907 m) (des del coll dels estanys Forcats), Monteixo (2905 m) per l'estany d'Aixeus, Pica Roja (2902 m) (des del port de Boet), pic d'Areste (2790 m) (per l'aresta normal), pic de Salòria (2789 m), pic de Rumazet (2842 m) (des del port Vell) i les ascensions, no citades, al pic de Lavans (2803 m) i a la Roca Entravessada (2926 m).

No cal dir que el mapa en si, amb colors, resulta gairebé sorprenent per la seva pulcritud i vistositat.

D. Aloy

Por el Pirineo Aragonés (Rutas de la Jacetania). Cayetano Enríquez de Salamanca. 158 pàgs. Fotogravats en negre i en color. 1 Mapa general. Plànols d'esglésies. Madrid, 1974.

Temps ha que estàvem en deute amb Cayetano Enríquez de Salamanca, i avui paguem amb plaer aquest deute amb el present comentari dedicat a la primera obra de la seva «saga pirinenca», que comprendrà des de la Vall d'Ansó fins a la Cerdanya, i que s'inicia amb el volum objecte d'aquesta recensió.

En realitat, tots els que, més o menys, tenim una relació de proximitat o d'origen amb el Pirineu, sentim inconscientment un cert complex d'hostilitat envers l'escriptor que, vingut de les llunyanes i monòtones terres de la «meseta», intenta enfrontar-se amb la problemàtica de la «nostra» serralada i pretén escriure sobre ella.

Però el nostre amic Gaietà té la virtut d'esvair tots els prejudicis i de fondre tots els possibles recels. En realitat, Enríquez de Salamanca és un cas fora de sèrie. Llicenciat en Ciències Físiques, dedicat al magisteri així com a la traducció d'obres de caire científic, especialitzat en informàtica, sentí ben aviat la crida de l'humanisme: les belles arts, la història, la geografia, i això el portà inevitablement a l'excursionisme.

Autor d'una àmplia llista d'obres dedicades a la seva Castella nadiua, la seva inquietud pels temes de l'alta muntanya i el seu ampli coneixement del Pirineu havien de portar-lo indefectiblement a la gestació d'una obra important dedicada a aquesta serralada, de la qual el present volum **Rutas de la Jacetania** és l'inici.

Però entrant directament en l'estudi d'aquest llibre, veiem de bell antuvi tres caires fonamentals en la seva construcció: l'àmplia documentació recollida per l'autor, la presentació àgil i atractívola del volum (element indispensable en tota guia turística o muntanyenca moderna) i l'harmònica distribució dels seus elements constitutius.

El primer d'aquests trets és el fruit assaonat de la tasca metòdica i intel·ligent de Cayetano Enríquez de Salamanca, en recerca pacient i minuciosa de dades, informacions, fotografies inèdites o croquis de plantes dels temples de la regió; feta a través d'una extensa i ben recollida bibliografia.

L'obra està bellament presentada, amb un excellent conjunt de fotogravats en negre i blanc i en color, que permeten al lector un coneixement bàsic inicial de la zona estudiada, ajustat a la realitat. Hi trobem, però, a mancar la presència d'un bon mapa general i potser també algun de parcial, i millor encara en color, car el que s'insereix a la contraportada del llibre és fosc i poc detallat.

Els elements constitutius de l'obra estan harmònicament distribuïts i adequadament valorats. Així, notes geogràfiques, històriques, arqueològiques i folklòriques es lliguen equilibradament amb informacions de tipus turístic, excursionista o sobre esquí.

L'obra s'inicia amb unes breus notes introductòries de caire geogràfic i històric sobre la Jacetània, per entrar tot seguit a un detingut estudi de Jaca, la ciutat episcopal, plaça forta del Pirineu Aragonès i centre turístic de primer ordre. Amb igual detall es tracta dels grans monuments arqueològics: San Juan de la Peña, Santa Cruz de la Serós. com dels menys importants, però així mateix meravellosos, com San Pedro de Larrade o Santiago de Agüero.

Sengles capítols van dedicats a les grans valls de l'alta muntanya jacetana: Canfranc, amb la seva estació d'esquí de Candanchú; Ansó i la Vall de Zurita; Hecho i la Selva de Oza, la petita Vall d'Osia, amb Aragués del Puerto; la ruta del riu Gàllego, els Mallos de Riglos i d'Agüero i el Pantà de la Penya; Sabiñánigo i el Serrablo; la Vall de Tena amb Biescas i el nou embassament de Búbal; Panticosa, la renomenada estació termal, alhora que estació d'esquí; Sallent de Gàllego, magnífic centre d'excursions d'alta muntanya i estació d'esquí de primer ordre, i finalment, la Vall d'Ordesa, Parc Nacional i fita multitudinària del turisme i l'alpinisme, interior i estranger.

Un índex bibliogràfic i un de geogràfic clouen aquesta important obra. Tanquem ací el comentari, car ben aviat continuarem parlant de Cayetano Enríquez de Salamanca i els seus llibres. De moment, heus ací una fitxa a guardar i que tothom consultarà amb profit i plaer.

Josep Girona

Por el Pirineo Aragonés (Rutas del Sobrarbre y la Ribagorza). Cayetano Enríquez de Salamanca. Fotogravats en blanc i negre i en color. 5 Mapes parcials en el text i 1 mapa general a la sobrecoberta. 174 pàgs. Madrid, 1974

El segon volum que Cayetano Enríquez de Salamanca dedica als Pirineus se centra, com es dedueix òbviament del subtítol que encapçala el llibre, en dues comarques llegendàries: el Sobrarb i la Ribagorça.

La llegenda diu, com és sabut, que el nom de Sobrarbe té l'origen en l'aparició d'una lluminosa creu damunt de la capçada d'un arbre. D'ací «Sobre arbre: Sobrarbre». D'altres diuen que el nom ve del topònim Arbe, «Sobre la muntanya d'Arbe», o Sobrarbe.

Sigui com es vulgui, el Sobrarb és una comarca d'una geografia tan tempestuosament estructurada, que totes les llegendes hi poden tenir una vigència arrelada en els misteris ancestrals que la història, la religió, l'art i l'etnografia han teixit a l'entorn de la seva morfologia colpidorament emotiva i literalment aclaparadora.

En efecte, si el Pirineu Central és la part més representativa del Pirineu, la zona compresa entre el Pic d'Aratille i la Vall d'Aran, ho és al seu torn d'aquell, i constitueix la part septentrional de l'antic Regne de Sobrarb i del vell Comtat de Ribagorça. La cadena axial assoleix en aquest tram les seves cotes més altes, que sovint superen els 3.000 metres: Vighamala (3.298 m), Múnia (3.134 m), Bachimala (3.120 m), Perdiguero (3.221 m), Mont-Perdut (3.355 m), Posets (3.375 m), Maladeta (3.404 m).

Aquesta és la regió que Enríquez de Salamanca ha descrit amb tanta precisió com amenitat, i amb un concepte àgil i modern, que fa d'aquest llibre (i del seu germà **Rutas de la Jacetania**) una insuperable guia turística, el millor bagatge cultural per a qui desitgi conèixer d'una faisó completa i documentada aquesta part del Pirineu.

La Ribagorça, en la seva part situada a Ponent de la Noguera Ribagorçana, és a dir, entre els rius Èssera i Isàbena, també ha estat estudiada amb detenció i competència en el present volum. Cap contrada, vall o massís no hi és negligit o infravalorat. Així, per exemple, l'anomenada «Barrera meridional» (Cotiella, Turbón, Peña Montañesa) i les petites i humils valls de Fanlo, Viu i Puértolas són objecte del merescut estudi. A propòsit d'això, creiem que ens és lícit d'evocar la figura de Juli Soler i Santaló, peoner català per terres de l'alta muntanya aragonesa, que pretenia recollir (i ho hauria aconseguit si la mort prematura no l'hagués arrabassat a quaranta-nou anys) la més àmplia documentació de tot el Pirineu central espanyol. També esmerçà la seva aguda curiositat en aquestes terres el nostre Pere Pach i Vistuer, que publicà l'any 1923, en el nombre Butlletí, el magnífic treball «Excursió de l'Èssera a l'Isàbena a través del Turbon», i en els Annals publicats l'any 1945 els «Itinerarios por la Cuenca del Noguera Ribagorzana».

Tornant ara al llibre d'Enríquez de Salamanca, hem de dir que com en el seu anteriorment comentat volum de la Jacetània, l'autor es detura amorosament en la descripció de petites esglésies, vells i humils poblets, refugis de muntanya, cabanes de pastors... No hi manquen, és evident, els itineraris cabdals: el Parc Nacional d'Ordesa, el Cañón d'Añisclo, les Valls de Pineta, Barrosa i Gistain, i les grans serralades, Mont-Perdut, Posets i Maladeta.

Fotografies aèries i panoràmiques a tot color, a més de les abundoses i ben escollides en blanc i negre, ajuden decisivament al propòsit de l'autor d'oferirnos la més fidedigna visió d'aquesta privilegiada regió pirinenca. Cinc mapes parcials de les valls més importants, deguts també al polifacètic Enríquez de Salamanca, contribueixen a facilitar la localització dels itineraris de les principals excursions. L'índex bibliogràfic final ofereix al lector curiós un bon recull de títols de la temàtica pirinenca, i arrodoneix tan interessant volum l'indispensable índex toponímic.

Josep Girona

Por el Pirineo Catalán (Valle de Arán y Parque Nacional de Aigües Tortes y Sant Nicolau). Cayetano Enríquez de Salamanca. 175 pàgs. 143 ilustracions en blanc i negre. 76 ilustracions en color. Mapes i panoràmiques. C. Enríquez de Salamanca, Editor. Madrid, 1975.

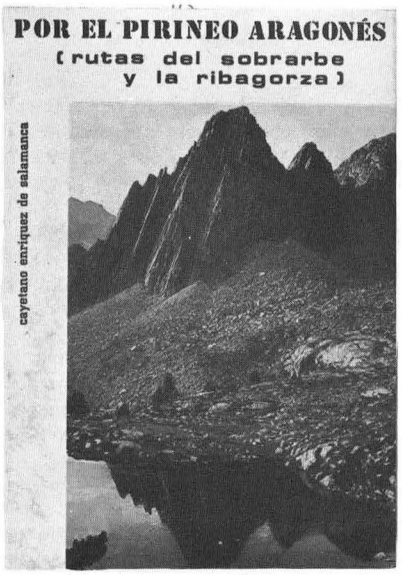

El Pirineu Català ha merescut en tot temps una abundosa i, en general, excellent bibliografia excursionista, cosa d'altra banda molt lògica, tractant-se d'una regió tan extraordinàriament interessant. Això fa que cada dia siguin més remarcables, en aquest aspecte, les novetats realment sobresortints.

Des dels llunyans temps en què Juli Soler i Santaló publicava la seva inoblidable i insuperada **Guia de la Vall d'Aran,** fins avui, el tema pirinenc ha fet córrer molta tinta. Més recentment, però avui ja en un pla diríem històric, figura la monumental i excellent guia **Pallars-Aran** d'Agustí Jolis i Ma. Antònia Simó, editada per la nostra entitat. Al seu voltant, com una immensa galàxia, han aparegut articles, separates, reculls d'itineraris, petits volums...

Però a Cayetano Enríquez de Salamanca no l'ha impressionat aquesta formidable saturació editorial, ans al contrari, probablement l'ha estimulat en un afany de noble i elogiosa superació. Portat per l'ambiciosa idea de crear una sèrie completa de volums dedicats al conjunt orogràfic total del Pirineu, l'autor de la present obra s'endinsa en l'estudi d'aquesta part de la serralada, que comprèn la Vall d'Aran i el Parc Nacional d'Aigües Tortes i de Sant Maurici.

En realitat, el llibre cerca una diana diferent: pretèn donar una visió total de la zona estudiada, fornir al lector el més complet panorama històric, geogràfic, arqueològic, etnogràfic i excursionista possible, en un nombre relativament limitat de pàgines i en un pla de divulgació no exempt del més depurat rigor científic.

A la consecució d'aquest objectiu,

Enríquez de Salamanca hi posa, ultra el seu ampli coneixement personal de l'escenari que enquadra l'obra, el seu bon gust en la distribució dels elements gràfics —fotogravats en blanc i negre i en color—, mapas, croquis —indispensables en tot volum de factura moderna.

El llibre ve avalat per la indubtable categoria publicista i muntayenca del nostre consoci Agustí Faus, excellent coneixedor, com ja és sabut, del nostre Pirineu. Està dividit en tres grans apartats: la Vall d'Aran, l'Alta Ribagorça i el Parc Nacional d'Aigües Tortes i Sant Maurici.

La part dedicada a la Vall d'Aran està estudiada amb gran profunditat de coneixement i amb excellent sistemàtica, car adopta les antigues divisions administratives de la vall o «terçons», i fa un minuciós estudi de cada un d'ells. Les estacions d'esquí de la Vaqueira-Beret i la Tuca hi tenen, com és lògic, un lloc preferent. Un capítol està dedicat a l'Hospital de Viella i la capçalera de la Vall de la Noguera Ribagorçana, que potser trobaria lloc més adequat a la part dedicada a la comarca de l'Alt Ribagorça.

Aquesta zona, objecte de la segona part de l'obra, és estudiada individualitzant cada una de les seves valls: la de Llevata, la de la Noguera de Tor o de Caldes de Boí i la de Sant Martí, on hi ha els bells poblets de Taüll.

La tercera part està dedicada al Parc Nacional d'Aigües Tortes i Sant Nicolau, denominació bon xic retòrica i poc científica, car potser hauria estat millor que, tenint present que el parc pertany a dues conques fluvials diferents: la de la Noguera Pallaresa, al nord i a l'est, i la de la Noguera Ribagorçana, a migdia i ponent, no es disgregués de les comarques del Pallars i de la Ribagorça, a les quals pertany per meitat.

La part bibliogràfica està ben tractada, com ja és habitual a les obres de Cayetano Enríquez de Salamanca; les fotografies, moltes del mateix autor, són suggeridores i reeixides; i els mapes i les panoràmiques ajuden a donar una adequada idea del conjunt polimòrfic d'aquesta fabulosa part del nostre Pireneu.

Josep Girona

Por el Pirineo Catalán (El Pallars, el Alto Urgel y Andorra). Cayetano Enríquez de Salamanca. 175 pàgs. 40 fotografies en color, 207 en blanc i negre. Mapes, panoràmiques i croquis d'esglésies. Cayetano Enríquez de Salamanca, Editor. Madrid, 1976.

Mossèn Jaume Oliveras, en els anys de la seva senectud, deia melangiosament que el Pirineu començava a Andorra i anava vers ponent. Afirmació potser discutible, però reveladora d'un caràcter trempat en la duresa i l'adversitat de l'alta muntanya i copsador de la seva bellesa i majestuositat.

Com si es fes ressò d'aquesta rotunda asseveració, Enríquez de Salamanca, continuant la seva llarga i profitosa marxa pel Pirineu en direcció a llevant, iniciada a la Jacetània i continuada per les superbes terres del Sobrarb, la Ribagorça, la Vall d'Aran i el Parc Nacional d'Aigües Tortes i Sant Nicolau, s'endinsa en les aspres terres dels dos Pallars —el Sobirà i el Jussà—, de l'Alt Urgell i del Principat d'Andorra.

Paradoxalment, aquesta zona del nostre Pirineu compta amb una bibliografia, si bé abundosa, molt parcial, incompleta i mancada d'unitat. En efecte, si bé el Pallars compta amb l'excellent volum del matrimoni Jolis, en la part compresa a ponent del Noguera Pallaresa, i amb el també inapreciable —però temps ha exhaurit— llibre de Ramon de Semir **Vall Ferrera,** que estudia amb gran perfecció aquesta interessant zona pallaresa, poca cosa més podríem esmentar, d'un caire manejable i modern, deixant a part una notable sèrie d'importants estudis i monografies, dispersos per revistes i publicacions especialitzades i, per tant, de més difícil accés per al lector.

Més defectuosa és encara la qüestió, en el que es refereix a l'Alt Urgell i a Andorra, si fem excepció a l'interessant volum **Andorra,** d'Agustí Cardós, bona guia de muntanya, que cobreix tan important regió, però també exhaurida.

Mancava, doncs, un llibre que, englobant tota aquesta part del Pirineu, és a dir, des del port de la Bonaigua fins al Pas de la Casa, vingués a donar-nos una visió completa i sistemàtica de tan meravellosos paratges, tan profusament visitats per propis i estranys, com superficialment coneguts, i moltes vegades, adulterats. És clar que aquest llibre, com tots els que Enríquez de Salamanca dedica al Pirineu, no pretén ser una guia excursionista en el sentit clàssic, sinó un llibre ple de suggeriments i perspectives, de cara a tot aficionat a la muntanya, que si desitja obtenir una informació més àmplia i detallada, pot recórrer a la consulta de l'àmplia llista bibliogràfica, que clou el volum.

L'obra va dedicada gentilment al Centre Excursionista de Catalunya amb motiu del seu Centenari, i està prologada pels nostres consocis, Agustí Jolis i Maria Antònia Simó, tan bons coneixedors del Pirineu com brillants autors de guies de muntanya.

El volum està dividit en quatre parts fonamentals: el Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, l'Alt Urgell i Andorra.

La primera part, dedicada al Pallars Sobirà, descriu la Vall d'Isil o de Montgarri, la d'Àneu i les seves afluents d'Unarre i Espot: la Coma de Burg i la Vall de Santa Magdalena: la Ribera de Cardós; la Vall Ferrera, encapçalada per la gegantina Pica d'Estats; la Vall d'Assua i Llessui, amb la seva important estació d'esquí i, finalment, Sort, l'antiga capital del comtat, i avui centre comarcal, punt de partida d'interessants excursions turístiques radials. En realitat, com ja hem dit en anterior comentari, l'autor segrega d'aquesta comarca les seves parts més belles: Sant Maurici i la regió de l'Estany Negre, detallades àmpliament en el volum **Vall d'Aran-Parc Nacional d'Aigües Tortes i Sant Nicolau.**

La segona part està centrada en el Pallars Jussà, o Baix, que comprèn les Conques de Tremp i de la Pobla de Segur; la Vall Fosca, també anomenada de Cabdella, amb la seva important regió lacustre, i, finalment, la Vall de Manyanet o de Sarroca, tan poc coneguda com interessant.

La part dedicada a l'Alt Urgell o Urgellet esmerça bon nombre de pàgines a l'estudi de la seva capital, la magnífica i evocadora Seu d'Urgell, però no deixa d'esmentar els altres racons comarcals: la vall inferior del Valira, el vescomtat de Castellbò amb la meravella forestal de Sant Joan de l'Erm; Bescaran i els repeus del Cadí, la ribera del Segre i l'estació d'esquí de port del Comte, que realment no pertany a aquesta comarca i sí en canvi al Solsonès.

La darrera part està dedicada a les Valls d'Andorra, és a dir, la del Gran Valira, la del Valira d'Ordino i la del Valira de Soldeu.

Fotografies en blanc i negre i en color, mapes parcials, plànols de temples, panoràmiques i dibuixos bellament realitzats, obra de Conxa Pineda i Rafael Chanes, contribueixen a fer d'aquesta obra el més agradable i profitós recull de visions del nostre Pirineu.

Josep Girona

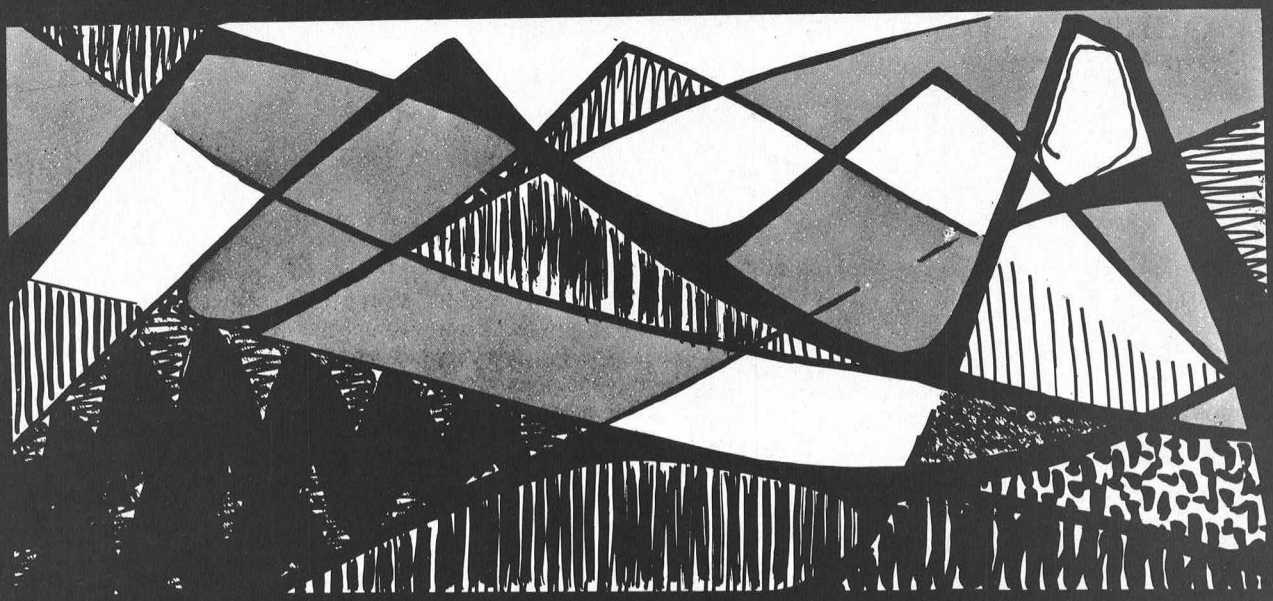

CAMPANYA, PRUDENCIA A MUNTANYA

1. En preparar l'itinerari cal informar-se amb persones i organismes competents.
2. No sortiu sols i sense dominar la tècnica de muntanya. Agafeu un guia o sortiu amb un company experimentat.
3. Aneu ben equipats i no us deixeu la corda, el piolet i els crampons. Abans de sortir de qualsevol refugi, indiqueu el vostre itinerari.
4. La tècnica a muntanya s'obté després d'una llarga pràctica a muntanya. L'ús de la corda és obligatori en la travessia d'una gelera coberta de neu nova, així com en tots els casos en què hi pot haver perill.
5. El mal temps a muntanya es pot presentar sobtadament. No vacilleu a abandonar una excursió des del moment que les condicions esdevenen desfavorables.
6. L'alta muntanya és particularment perillosa els dies següents a fortes nevades.
7. Al final de llargues jornades d'escalada, els reflexos d'atenció disminueixen de seguretat. Cal també menjar sovint per no arribar a l'esgotament de les vostres forces.
8. La noció de dificultat no ha de ser mai confosa amb la de perill.
9. Sortiu aviat i arribeu aviat.
10. El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA s'adhereix a la campanya de prudència a muntanya promoguda per tots els clubs alpins.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
1876

jnb.74

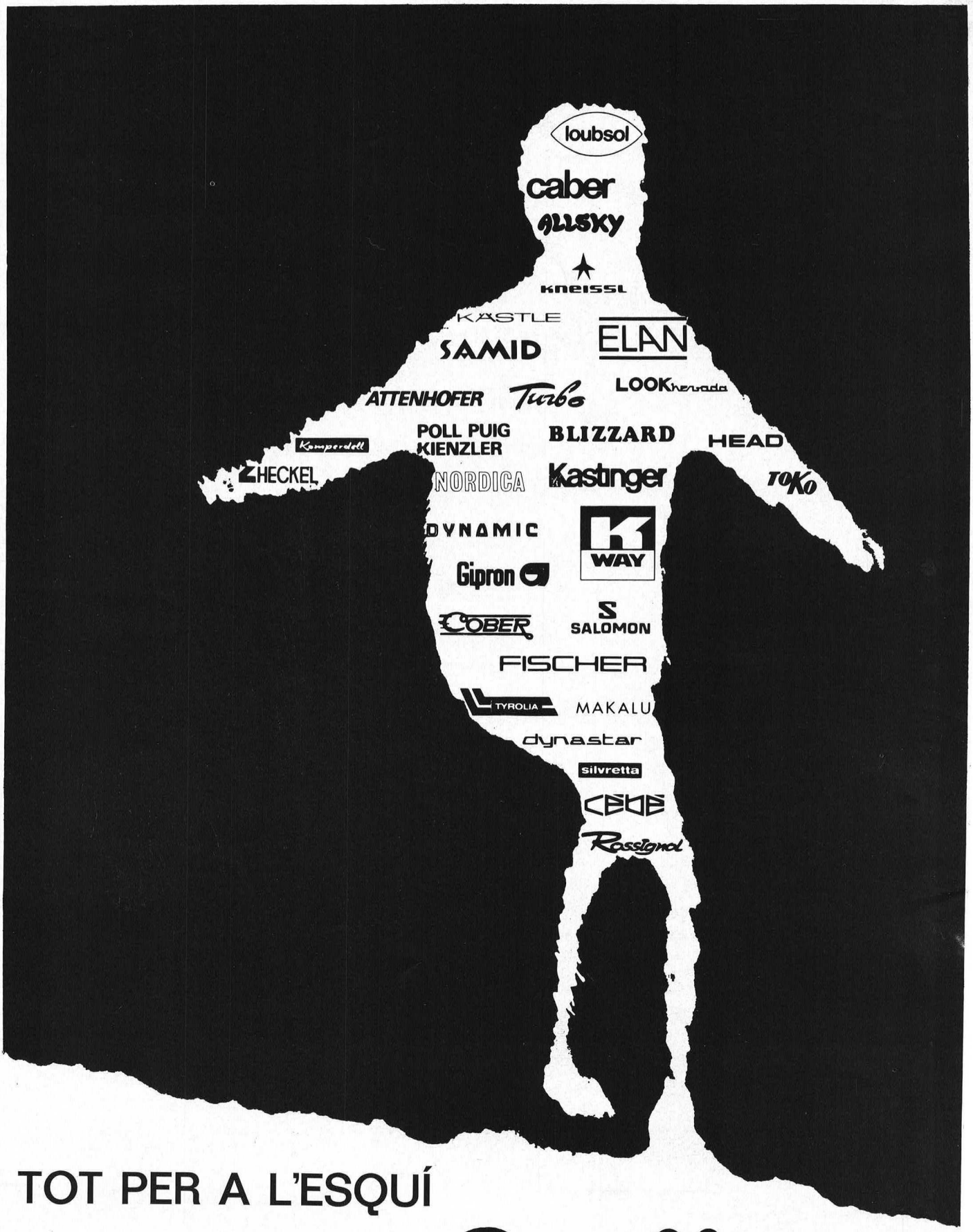

TOT PER A L'ESQUÍ

Enric Granados, 122
Tel. 227 81 69 228 13 29

Avinyó, 8-10
Tel, 222 02 66

P. Manuel Girona, 49
Tel. 203 85 89-72 90
Barcelona

Barillesset

Bagués

JOIERS

EL REGULADOR

BAGUÉS

Rambla de les Flors, 105 - Carme, 1
Tel. 317 19 74 (Tres línies)
Aparcament gratuit a «La Gardunya»

JOIERÍA BAGUÉS

PERLES - BRILLANTS - MARAGDES

Passeig de Gràcia, 41
Tels. 216 01 73 - 216 01 74
Aparcament gratuit a S. A. B. A.

Casa Bagués

Carrer de Sant Pau, 6
Tels. 317 32 46 - 318 57 37
Aparcament gratuit a «La Gardunya»

Les creacions més modernes en joieria, argenteria i rellotgeria
Ultimes novetats en rellotges-joia i esportius

ESPECIALITAT EN LLISTES DE NOCES

Coberteries d'argent, alpaca i acer inoxidable

Concessionaris exclussius de la marca **PIAGET**
RELLOTGES DE GRAN LUXE

AGENTS DE

PATEK PHILIPPE
EL MILLOR RELLOTGE DEL MÓN

BULOVA®
EL MILLOR RELLOTGE ELECTRÒNIC

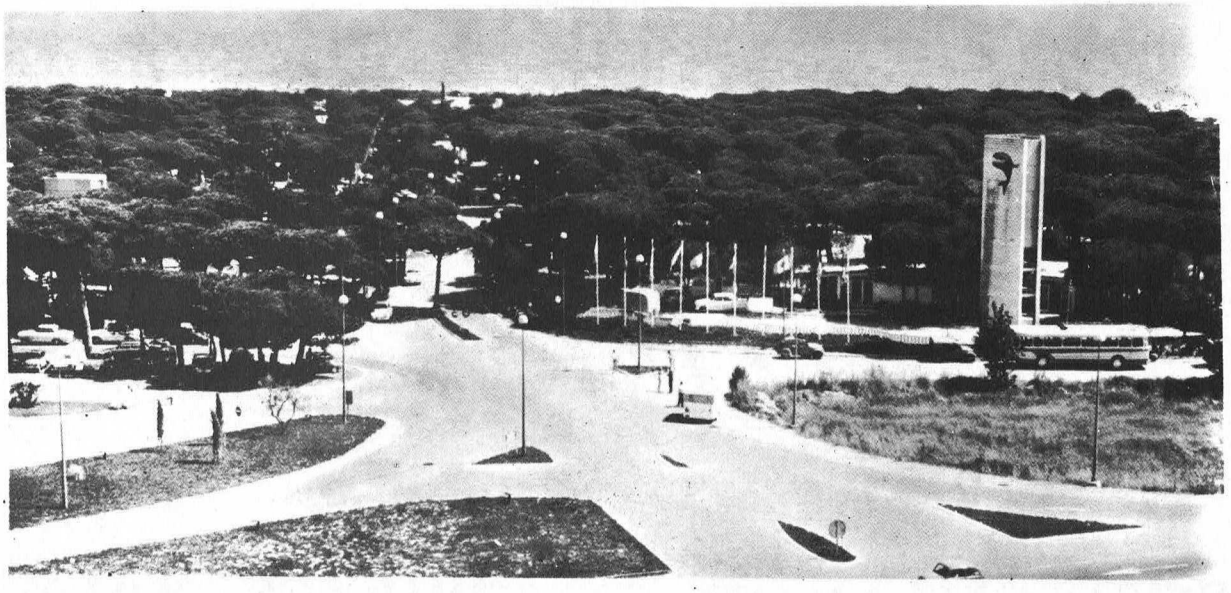

"la ballena alegre"

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal.lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

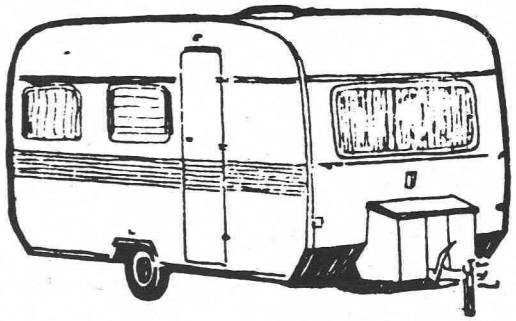

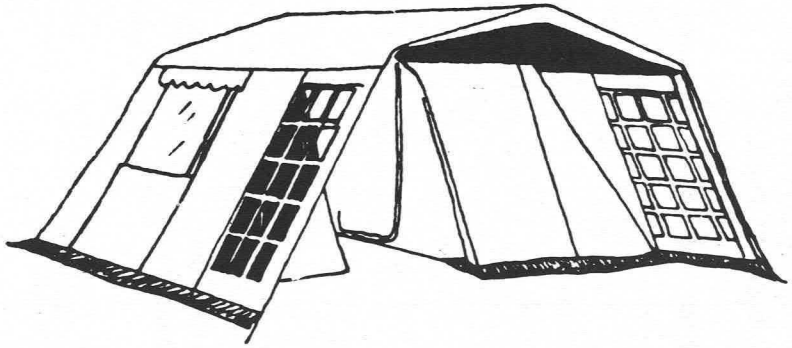

ESPORTS

edelweiss

P PARKING GRATUIT

GRAN VIA, 519
Telèfon 253 31 04
BARCELONA-15

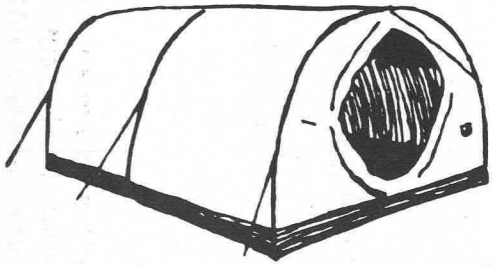

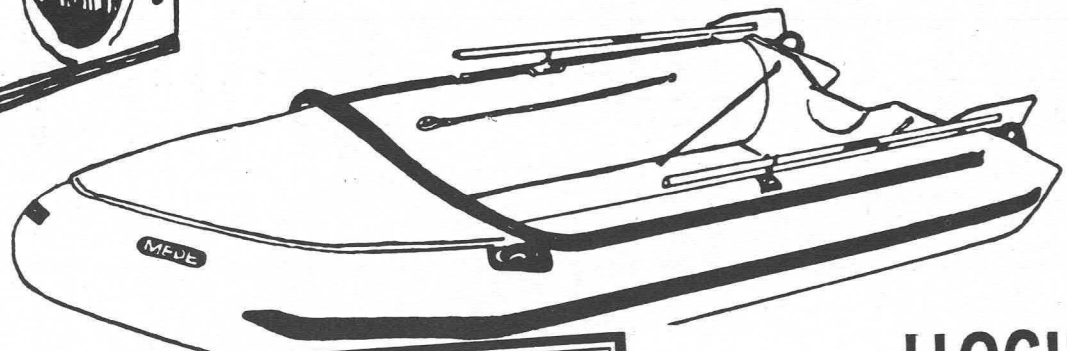

GRAN EXPOSICIÓ

LLOGUER MATERIAL

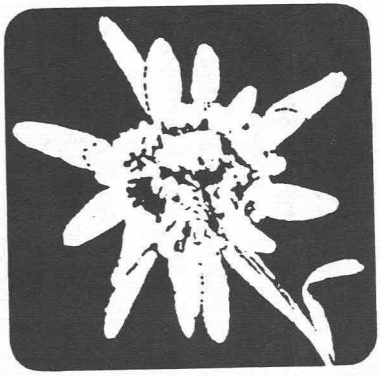

MUNTANYA **Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA**

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.
Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

La revista **MUNTANYA,** editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA,** demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconsegueixi tota la difusió que es mereix.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

Parleu-vos de MUNTANYA i feu-los-la conèixer.

Retalleu aquest butlletí i doneu-los-el perquè se subscriguin a MUNTANYA

Nom .....

carrer ..... núm. ..... pis .....

població .....

(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm. , amb la quota anual de 300 pessetes. (estranger: 400 pessetes).

Cobrament:

☐ gir postal

☐ reembossament

☐ compte corrent / llibreta d'estalvis, segons autorització adjunta.

Signatura

Data .....

Senyor Director de Banc .....
Caixa .....

Sucursal: ..... Carrer: ..... núm. .....

Població: .....

Distingit senyor:

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual a la revista MUNTANYA, del Centre Excursionista de Catalunya, corresponent a la subscripció a nom de .....

que viu a .....

..... Població ....., amb càrrec al compte corrent núm. .....
d'estalvi núm. .....

a nom de .....

Ben atentament,

Firma: .....

Preguem als nostres subscriptors que ens vulguin facilitar la cada dia més difícil i onerosa gestió del cobrament de la subscripció, autoritzant-nos a carregar-los-en l'import en un compte corrent bancari o en una llibreta d'estalvi.

Sempre en TOT, al vostre servei.

CAIXA D'ESTALVIS "SAGRADA FAMÍLIA"

Caixa Confederada

CENTRAL: RIVADENEYRA, 6 • TEL. * **301 12 08**
(PLAÇA CATALUNYA)

i també, 27 oficines per estar més a prop de vostè, a:

BARCELONA • BADALONA • HOSPITALET • PREMIA DE MAR
SANT ADRIA DE BESOS I SANT FELIU DE LLOBREGAT

¡Val més qui serveix millor!

Publicitat P-DEP PROPO

una sèrie completa, moderna i eficaç de productes per a afaitar-se

crema d'afaitar spray

crema d'afaitar amb brotxa

loció per a abans d'afaitar-se

loció per a després d'afaitar-se

geli-floïd massatge balsàmic

Floïd

la línia perfecta per a afaitar-se

HAUGRON CIENTIFICAL, S.A. Barcelona/Milà/Oslo/Paris/Nova York